

VILNIAUS UNIVERSITETAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Politikos mokslų bakalauro programa

Gintautė Pieslekaitė

IV kurso studentė

Pilietinio pasipriešinimo konceptualizacija Lietuvoje

Bakalauro darbas

Darbo vadovė: Prof. Ainė Ramonaitė

Bakalauro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....
.....

..... Ainė Ramonaitė .....

(data) (v., pavardė) (parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data) (Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Pieslekaitė G. Pilietinio pasipriešinimo konceptualizacija Lietuvoje: Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė A. Ramonaitė. – V., 2020. – 32

Reikšminiai žodžiai: Pilietinis pasipriešinimas, pilietinė gynyba, nesmurtinis pasipriešinimas, nacionalinio saugumo ir gynybos politika, visuotinė gynyba, totalinė gynyba.

Šiame darbe nagrinėjama pilietinio pasipriešinimo koncepto įtvirtinimas Lietuvoje per įtvirtinimą dokumentuose, specialistų vertinimą ir apžvelgiant NATO ir užsienio valstybių (Švedijos ir Šveicarijos) pavyzdžius. Pilietinio pasipriešinimo įtvirtinimas dokumentuose vertintas per keturis išskirtus pjūvius, kurie buvo identifikuoti kaip pagrindiniai pilietinį pasipriešinimą apibrėžiantys bruožai: 1) smurtinis/ nesmurtinis; 2) spontaniškas/sistemiškas, 3) agresoriaus valios pakeitimas/ gynyba ir 4) efektyvumas/ moralumas.

Pateikiama pilietinio pasipriešinimo įtvirtinimo dokumentuose analizė, vėliau lyginama su ekspertų pastebėjimais. Nustatomi neatitikimai ir prieštaravimai. Pagal dokumentus ir ekspertų pastebėjimus iškeliamos vyraujančios problemos pilietinio pasipriešinimo koncepte ir jo įtvirtinime. Pateikiami siūlymai.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, jog įteikiamas bakalauro darbas „Pilietinio pasipriešinimo konceptualizacija Lietuvoje“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Gintautė Pieslekaitė

Turinys

Įvadas	6
1.Sąvoka akademinėje literatūroje	8
1.1. Pilietinio pasipriešinimo sąvokos istorija.....	8
1.2. Akademinės pilietinio pasipriešinimo sąvokos analizė.....	9
2. Koncepto analizė Lietuvoje.....	12
2.1. Pilietinio pasipriešinimo istorijos lūžiai išskiriami Lietuvoje.....	12
2.2.Dokumentų analizė.....	15
2.3. Organizacinė struktūra ir istorinis struktūros atsiradimas.....	23
2.4. Specialistų vertinimas.....	26
3.NATO ir kitos šalys.....	32
3.1. Pilietinis pasipriešinimas stojimo į NATO fone.....	31
3.2. NATO pilietinio pasipriešinimo fone.....	32
3.3. Užsienio valstybių pavyzdžiai.....	34
Išvados.....	38
Siūlymai	39
Priedai.....	46
Priedas Nr. 1.....	46
Priedas Nr. 2.....	54
Priedas Nr. 3.....	60
Priedas Nr. 4.....	65
Priedas Nr. 5.....	74
Summary.....	79

Įvadas

Pakitusi saugumo situacija regione aktuali ne tik tiesiogiai paliestiems regionams ar valstybėms, bet ir Lietuvai. Ekspansinė kaimyninės valstybės politika paskatino atidžiai peržvelgti krašto apsaugos sistemos aparatą. Pokyčius galime aiškiai matyti ir paskaičiuoti skiriama didesne biudžeto dalimi ar stiprinamais kariniais pajėgumais.¹ Tačiau gynybos sistema susideda iš dviejų dėmenų - konvencinės kariuomenės ir pilietinio pasipriešinimo. Matant progreso disbalansą sistemoje, kvestionuotina antrojo dėmens svarba. Atsižvelgus į istorinius ribinius įvykius pilietinio pasipriešinimo momentas ne kartą atsiskleidžia skirtingomis savo rūšimis. Istoriniai pavyzdžiai rodo, kad pilietinis pasipriešinimas ir jo išraiškos padėjo lietuvių tautai pasiekti išsikeltą tikslą - paskelbti ir įtvirtinti valstybės nepriklausomybės atkūrimą. Pilietinis pasipriešinimas, kaip rodo istoriniai pavyzdžiai, yra efektyvus būdas ne tik specifiskai lietuvių tautai.

Pilietinis pasipriešinimas tampa ypatingai aktualus ne tik dėl saugumo pokyčių regione, bet ir dėl konkrečios pokyčių specifikos. Kintant visuomenėms, vertybėms ir priemonėms keičiasi ir karinių veiksmų vykdymo būdas, padarant tuos veiksmus vis kompleksiškesniais. Tiek hibridinių grėsmių, tiek švelniosios galios siekis išnaudoti atsiveriančius „galimybių langus“ ar juos kurti skleidžiasi nekonvencinio poveikio priemonių naudojimu visuomenėje. Šios nekonvencinės priemonės turi labai platų veikimo būdų spektrą. Kiekviena iš tų priemonių turi sau būdingą mastą, padedantį pasiekti maksimalių rezultatų - efektyviausios visuomenės reakcijos į minėtuosius dirgiklius. Ugdydamas visuomenės fragmentiškumą ir kurdamas takoskyras, savo įtaką plėsti siekiantis veikėjas siekia sumažinti ar paveikti visuomenės gebėjimą mobilizuotis.

Kaip jau minėta aukščiau, karui įgyjant vis didesnę nekonvencinę aspektą, visuomenės susitelkimas tampa ypač svarbiu valstybės priešinosi būdu. Ainės Ramonaitės teigimu, šis karybos būdas pasižymi tuo, kad „nėra aiškios ribos tarp karo ir taikos, tarp kareivių ir civilių – visuomenės įsitraukimas tokiose situacijose gali būti geriausias ginklas kovojant su hibridinėmis grėsmėmis“². Tad hibridinę karybą galime traktuoti kaip dvikryptę- tiek selektyvias takoskyras kuriančią (visuomenės supriešinimu ir skaldymu), tiek naikinančią (visai visuomenei tampant taikiniu). Ši veikla, apimanti visą visuomenę, padaro ją monolitiniu taikiniu priešiška nusiteikusioms jėgoms. Todėl ypač svarbu suprasti visuomenės sąmoningumo ir iniciatyvumo svarbą, nes saugumas priklauso nuo kiekvieno piliečio, kadangi kiekvienas pilietis vienu ar kitu būdu į šią situaciją yra

---

¹ Krašto apsaugos ministerija „2020 metų asignavimai krašto apsaugai“ https://kam.lt/lt/veikla_576/biudzetas_538.html (Žiūrėta 2020-04-30)

² Ainė Ramonaitė „Dėmesio centre“ su Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto profesoriais, 2018 m. (Žiūrėta 2020-04-30)

įtraukiamas dėl visos gyvenimo srities padengiančio puolimo. Vis didėjanti civilinės visuomenės svarba matoma ir naujausiuose tiek karinės, tiek civilinės minties tyrimuose. Oficialiuose dokumentuose pilietinis pasipriešinimas ir pilietinė gynyba yra įvardinami kaip „piliečių ir jų savaveiksmių darinių veikla priešinant agresijai ir okupacijai“.³ Aiškesniam pilietinio pasipriešinimo sąvokos suvokimui būtina tolimesnė akademinės literatūros apžvalga.

Siekiant geresnio suvokimo apie pilietinio pasipriešinimo svarbą ir pačios karybos specifinius pokyčius, šiame darbe naudojame kompleksinę Kopenhagos karinės mokyklos karo vertinimą ir suvokimą. Būtina paminėti, kad pokyčiai, vykstantys konvencinės kariuomenės rėmuose dėl besikeičiančios karybos, nesiekia pilietinio pasipriešinimo koncepto. Tuometis kariuomenės vadas Vytautas Jonas Žukas 2019-11-13 vykusioje konferencijoje „Piliečio galimybės gintis ir ginti valstybę“ taip pat pastebi šią problemą: „Rimtas trūkumas yra tai, kad mes iki šiol esame parengę tik ginkluotos gynybos planus, neturime plano, kuris apibrėžtų visuomenės ir valstybės institucijų atsaką į galimą karinę agresiją. (...) Neturime plano, kuris tiksliai numatytų, kokį vaidmenį turi atlikti neginkluotas pilietinis pasipriešinimas“⁴. Pilietinio pasipriešinimo konceptas nėra aiškus, kadangi jo funkcijos pasimeta sąvokų neapibrėžtumėme. Norint užtikrinti efektyviausią valstybės saugumo palaikymą už skiriamus kaštus, abi saugumo strategijos sudedamosios dalys turi būti stiprinamos proporcingai, pagal optimaliausią efektyvumą. Tačiau veiklos optimizavimui detalus jos suvokimas yra būtinas. Taip pat yra būtinas atskirų sistemos dalių suderinimas, siekiant nuoseklaus veikiančio proceso. Čia iškyla klausimas dėl sistemos fragmentiškumo ir jo priežasčių. Prie šios temos fragmentiškumo prisideda ir tai, kad ši tema Lietuvoje nagrinėta gana nedidelio akademikų rato (pvz. G. Miniotaitė, D. Šlekys, A. Ramonaitė, A. Degutis, D. Jakniūnaitė, R. Žilinskas ir V. Jokubauskas). Ir nors tarptautiniu mastu sąvoka vertinama įvairiai, tarp Lietuvos akademikų nuomonių kolizijų ar diskusijų rasti nepavyko. Nepaisant to, pilietinio pasipriešinimo koncepto nenuoseklumas ryškiai matomas tiek instituciniu lygmeniu, tiek dokumentuose, tiek pačiame šios konceptualizacijos vyraujančiame suvokime.

Tad šiame darbe pasitelkiant dokumentų analizę ir pusiau struktūruotus interviu bus siekiama išnagrinėti pilietinio pasipriešinimo konceptualizavimą Lietuvoje. Šie metodai pasirinkti siekiant išnagrinėti visos sistemos fragmentaciją bei kaip sistemos dalys ir jų vykdymas persidengia arba kertasi tarpusavyje. Siekiama išnagrinėti koncepto nenuoseklumą dokumentų įtvirtinimo ir instituciniu lygmeniu. Kadangi būtent pilietinio pasipriešinimo koncepto nenuoseklumas vertinamas

---

³ Lietuvos karinė doktrina, patvirtinta 2016m balandžio 22 įsakymu Nr. V- 570

⁴ Konferencija „Piliečio galimybės gintis ir ginti valstybę“ 2019-11-13
https://www.youtube.com/watch?v=0wCfKXxp_o (Žiūrėta 2020-04-30)

kaip esminė šio darbo keliamą problema. Tad pagrindiniai šio darbo uždaviniai yra išnagrinėti dokumentų fragmentaciją, aiškiai suformuluoti persidengiančias ir neaiškias sąvokas; pamėginti suprasti skirtingą šių sąvokų kilmę dokumentų įtvirtinime ir akademinėje literatūroje, o svarbiausiu iš jų yra pateikti siūlymus nuosekliam pilietinio pasipriešinimo konceptualizavimui Lietuvoje. Pasirinkta darbo struktūra siekiama nuosekliai apžvelgti pilietinio pasipriešinimo konceptą. Pirmoje darbo dalyje bus apžvelgiama pilietinio pasipriešinimo istorinė atsiradimo raida ir daugiaplotmis sąvokos interpretavimas Lietuvos ir užsienio akademinėje literatūroje. Sekančioje darbo dalyje mėginama įsiglinti į pilietinio pasipriešinimo konceptualizavimą Lietuvoje. Tai mėginama padaryti analizuojant pasirinktus dokumentus, įsigilinant, kaip istoriškai susiformavo ir kokia forma šiuo metu yra įtvirtinta institucinė pilietinio pasipriešinimo koncepto sistema, bei atliekant pusiau struktūruotus kokybinius interviu su institucijose dirbančiais specialistais. Trečioji darbo dalis apžvelgs Pilietinio pasipriešinimo konceptą NATO organizacijoje ir pasirinktose valstybėse. Darbas bus užbaigiamas išvadomis ir pasiūlymais. Pilietinio pasipriešinimo konceptas yra ypatingai svarbus Lietuvos valstybei ir jis privalo būti aiškus ir suprantamas. Tai yra būtina sąlyga mūsų šalies saugumui užtikrinti. Egzistuojantis koncepcinis nenuoseklumas, besikeičianti karyba ir Lietuvos geopolitinė padėtis padaro šį darbą ypač aktualiu.

1. Sąvoka akademinėje literatūroje

1.1 Pilietinio pasipriešinimo sąvokos istorija

Pradedant gilintis į pilietinio pasipriešinimo lauką derėtų apžvelgti jo ištakas. Pilietinio pasipriešinimo kilmė dažnai pradedama analizuoti nuo JAV filosofo Thoreau kūrinio apie pilietinio nepaklusnumo pareigą (kur autorius kelia teiginį, kad valdžiai negalima leisti skleisti žmonėms neteisingumo)⁵, vėliau tęsiama M. Ghandi ir M.L.King pavyzdžiais⁶⁷, ir baigiant šiuolaikiniais mąstytojais, rašančiais apie pilietinio pasipriešinimo prielaidas ir galimybes, vienas jų- Gene Sharp, „dar 1973m. jis pateikė 198 neprievartinių būdų sąrašą, kuriais galima sėkmingai priešintis agresoriui“⁸, tai vienas jo indėlių į nesmurtinio pasipriešinimo reiškinių suvokimą. Autorius Michael Randel savo knygoje „Civil Resistance“ pilietinio nepaklusnumo ištakas įžvelgia Nikolo Makiavelio kūrinyje „Princas“, kuriame valdovas tiesiogiai priklausomas nuo jį supančių pavaldinių- valdydamas

---

⁵ Henry David Thoreau „Civil Disobedience“, Utah, Libertas Institute Salt Lake City, 2014m

⁶ Adam Roberts, Timothy Garton Ash „Civil Resistance and Power Politics The Experience of Non-violent Action from Ghandi to the Present“ Oxford, Oxford university press 2009m.

⁷ Modestas Grigaliūnas „Pilietinis pasipriešinimas ir kontrpropagandos *deinstitutionalizavimo prielaidos*“ 2010m. (Žiūrėta 2020-04-30)

⁸ Deividas Šlekys „*Mąslaus Vyčio beiėškant. Lietuvos karinės minties raida ir būklė po nepriklausomybės atkūrimo (1990-2014)*“ Vilnius, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija 2015m. 95psl.

su jų pagalba valdantysis tampa priklausomas nuo jų paklusnumo.⁹ Anot autoriaus, kitas svarų indėlių įnešęs prancūzų kilmės kūrėjas- Etienne de la Boetie. Jis teigia, kad tironų valdžia ateina iš savanoriško kooperavimo ir žmonių polinkio tarnauti/ paklusti originaliai įvardinamo kaip „servitude“.¹⁰ Po Boetie mirties tekstas naudotas kelių protestantizmo pakraipų kaip propaganda prieš katalikų bažnyčios absoliutizmą. Autorius tęsia minėdamas Viljamą Godviną, kuris teigia, kad paklusnumas yra valdžios pagrindas, o revoliuciją be smurto sulygina su kenksmingos valdžios eutanazija. Šios nepaklusnumo idėjos buvo nuolat skatinamos istorinių įvykių ir nuolat keisdavo viena kitą. Pavyzdžiui, Marksas ir Lasalas, Michael Randel knygoje, nepaklusnumą naudojo kaip priemonę sukelti specifinės visuomenės grupės spaudimą valdančiajam sluoksniui.¹¹

Pilietinio pasipriešinimo konceptą galime kildinti iš įvairių nepaklusnumą valdžiai propaguojančių filosofijų, tačiau, kaip jau minėta, šiuolaikinę pilietinio pasipriešinimo koncepto idėją geriausiai atspindi iš Gandhi ir M.L.King veiklos, kai priešinimasis smurtui, santvarkai ar kitokiai represijai išreiškiamas nepaklusnumu ar nesmurtiniu protestu. Tačiau būtina paminėti, kad sąvoka lieka komplikauta ir jos suvokimas skirtinguose regionuose vis dar išlieka skirtingas. Ši suvokimo skirtumas būna stipriai paveiktas vietinės kultūros, istorijos ir kitų veiksnių prisidedančių prie identiteto formavimo. Tad pilietinio pasipriešinimo sąvoka toliau kinta perimdama laikmečio ypatybes. Dabartinis pilietinio pasipriešinimo vertinimas ir suvokimas ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse bus aptariamasis toliau šiame darbe.

1.2 Akademinės pilietinio pasipriešinimo sąvokos analizė

Pilietinio pasipriešinimo tema ypač aktuali mūsų tautai- tai pasireiškia įtvirtinimu ir teisiniuose aktuose. Nepaisant to, lieka daug klausimų, dažnai sukeliama skirtingų apibrėžimų ir požiūrių dėl pačių sąvokų, kas natūraliai veda prie nuoseklios konceptualizacijos trūkumo. Sąvokos analizei pasirinkti 4 pjūviai: smurtinis/nesmurtinis, agresoriaus valios pakeitimas/ gynyba, sistemingas/spontaniškas ir efektyvus/moralus. Šie pjūviai pasirinkti, kaip esminiai pilietinį pasipriešinimą apibrėžiantys bruožai. Kiekvienas iš jų bus atskirai aptartas toliau šiame darbe.

Smurtinis/nesmurtinis

Knygoje „Kas eitų ginti Lietuvos?“ Pilietinis pasipriešinimas apibrėžiamas nagrinėjant autorių A. Roberts ir T. G. Ash teorijas- „Pilietinis pasipriešinimas suprantamas kaip išimtinai neprievertiniai piliečių veiksmai kovojant dažniausiai su diktatoriškais režimais arba pilietinių

⁹ Michael Randle „*Civil resistance*“ first edition, London, Fontana press 1993m. 30p.

¹⁰ Ten pat 31p.

¹¹ Ten pat 32p.

laisvių suvaržymais savo pačių valstybėje kartais ir su užsienio agresija¹². Šio ar panašaus pobūdžio apibrėžimas vyrauja akademinėje literatūroje, nepaisant vis tiek keliamų skirčių ir sankirtų. Natūralu, kad to išvengti nepavyksta, nes pilietiniu pasipriešinimu gali būti traktuojami įvairiausiomis išraiškomis atliekami veiksmai, siekiantys bendrai numatyto tikslo, net ir netiesiogiai prie jo prisidedantys. Jau minėtas autorius G. Sharp pateikia net 198 metodus nesmurtinio pasipriešinimo būdus¹³. Šie specifiskai sugrupuoti būdai apima nuo meninių sprendimų kaip pašėpiantys sketčiai iki pilietinio nepaklusnumo akcijų. Nesmurtinis pasipriešinimas literatūroje gali būti apibrėžiama per tris skirtis: a) neprievartinis protestas ir įtikinimas; b) nebendradarbiavimas ir c) neprievartinis įsikišimas¹⁴. Visi trys metodai išskirtinai nesmurtiniai. Kaip ir minėta anksčiau, čia sąvokų ribos šiek tiek blanksta ir persipina. Dokumentacijos ir institucinės sąrangos nuoseklumas visų pirma bus tiriamas apžvelgiant vyraujančio diskurso dominavimą ir nuoseklų jų sujungimą.

Agresoriaus valios pakeitimas/ gynyba

Kaip matome pateiktuose Lietuvos karinės doktrinos straipsniuose, pilietinis pasipriešinimas ir pilietinė gynyba pateikiamos kaip sinoniminės sąvokos. Angliškas šių sąvokų vertinys padeda geriau matyti skirtynes: pilietinis pasipriešinimas- *civil resistance*, tuo tarpu pilietinė gynyba verčiama - *civilian-based defence*. Nepaisant semantikos, akademinėje literatūroje abi šios sąvokos interpretuojamos kaip nesmurtinės pilietinio pasipriešinimo sinoniminės išraiškos.

Siekiant susisteminti ir aiškiau apibrėžti sąvokas, šiame darbe jos nebus vartojamos sinonimiškai. Jeigu angliškose sąvokose (*civilian based defence* ir *civilian resistance*) laikinai pašaliname pilietiško (*civilian*) dėmenį, lieka pasipriešinimas ir gynyba. Literatūroje randama *resistance* sąvoka naudojama išskirtinai nesmurtiniams veiksams, tuo tarpu *defence* sąvoka (gynyba) neretu atveju naudojama kompleksiskai ir ypatingai plačiai, įskaitant ir smurtinius veiksmus. Šių skirtingų veiksmų imčių sąvokų vartojimas kaip sinoniminių gali būti sukeltas specifiskai lietuvių kalbos semantikos, verčiant užsienio literatūrą ar ją interpretuojant. Šių sąvokų

---

¹² Ainė Ramonaitė, Ieva Petronytė – Urbonavičienė, Povilas Skirkevičius, Eugenijus. Vosylis “*Kas eitų ginti Lietuvos*“ Vilnius, Aukso žuvys., 2018m.12p.

¹³ Gene Sharp „*The Politics of Nonviolent Action: The methods of nonviolent action*“ Boston, P. Sargent Publisher 1973m.

¹⁴ Gražina Miniotaitė „Pilietinis pasipriešinimas Lietuvos saugumo ir gynybos sistemoje: raida ir perspektyvos“. „*Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2003*“, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius 2004m. 200p.

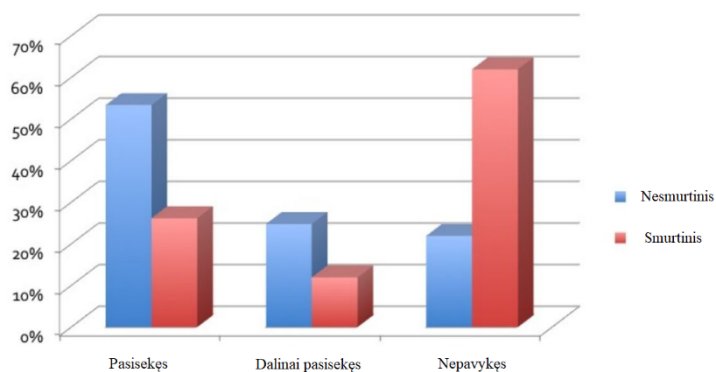
atskyrimas tampa būtinu siekiant nuosekliai susisteminti pilietinio pasipriešinimo konceptą Lietuvoje.

Akademinėje literatūroje, tiksliau, jau minėtame Miniotaitės kūrinyje¹⁵ pagrindiniais pilietinio pasipriešinimo tikslais įvardinami a) agresoriaus valios pakeitimas (siekiant pakeisti agresoriaus elgesį) arba gynyba. Siekiant konkretesnio ir aiškesnio pilietinio pasipriešinimo konceptualizacijos suvokimo, vyraujančiuose dokumentuose ir institucijose įtvirtinti pilietinio pasipriešinimo tikslai ir jų sankirtos bus nagrinėjami per autorės iškirtus tikslus. Taip bus siekiama atrasti šių tikslų koreliacijas ir sistemos nuoseklumą ar labiau dominuojantį dėmenį.

Sistemingas/spontaniškas

Kūrinyje „Civil resistance and power politics“ autoriai Sir Adam Roberts ir Timothy Garton Ash¹⁶, pastebi, kad žodis pilietinis yra tam tikros interesų grupės apibrėžimas, tad tai turėtų būti piliečių grupės tikslinis interesas, taip pat, kad būtent per savęs apibrėžimą, kaip piliečių grupės, padaroma aiški skirtis nuo bet kokių ginkluotų veiksmų. Daugelis autorių pabrėžia spontaniškumo dėmenį. Paradoksalu, bet tuomet kyla klausimas, ar valstybė apskritai turėtų koku nors būdu formuoti ar prisidėti prie pilietinio pasipriešinimo. Šis klausimas iškart atsakomas su pilietiniu pasipriešinimu dirbančių institucijų egzistavimu ir ryškiu pilietinio pasipriešinimo dokumentuose įtvirtinimu – valstybės vaidmuo pilietinio pasipriešinimo koncepcijoje nepaneigiamas. Tačiau pats pilietinio pasipriešinimo formavimasis ir formavimas vertas nagrinėjimo jau mintoje dokumentacijoje ir institucinėje struktūroje.

Efektyvumas/moralumas
Grażina Miniotaitė
vienaime savo darbų (pilietinis pasipriešinimas Lietuvos saugumo ir gynybos sistemoje: raida ir perspektyvos) polemizuoja pacifistinės pragmatinės gynybos pranašumus, viena vertus pacifistinė gynyba įvardinama kaip moralesnė, iš kitos

Paveikslėlis Nr. 1 Pilietinio pasipriešinimo efektyvumas.

(Šaltinis adaptuotas iš: „Why Civil Resistance Works“ Erica Chenoweth and Maria J. Stephan)

¹⁵ Ten pat;

¹⁶ Adam Roberts, Timothy Garton Ash „Civil Resistance and Power Politics The Experience of Non-violent Action from Ghandi to the Present“ Oxford, Oxford university press 2009m. 26psl.

pusės pragmatinis aspektas įvardinamas kaip efektyvesnis ir pragmatinėje interpretacijoje pilietinė gynyba traktuojama kaip visuotinės gynybos dalis.¹⁷ Tad keldami šią skirtį tiek dokumentuose, tiek institucionalizacijai mėginsime apžvelgti, koku principu pilietinis pasipriešinimas matomas kaip atskiras savarankiškas uždavinys ar valstybės gynybos sudedamoji dalis. Čia vėl matomas sąvokų neatitikimas literatūroje. Pilietinės gynybos ir pilietinio pasipriešinimo sąvokos nėra konkrečiai apibrėžiami dėl lietuvių kalbos semantikos ir dažnu atveju naudojami kaip sinonimai kas ilgalaikėje perspektyvoje ne tik padaro neaiškia ir neapibrėžta šių sąvokų prigimtį, bet ir kelia institucinį ir struktūrinį neaiškumą/ neapibrėžtumą.¹⁸ Kritikai aktyviai kvestionuoja nesmurtinio pasipriešinimo efektyvumą- Max Abrahms savo straipsnyje „Why terrorism does not work“¹⁹ pateikdamas išvadas, teigia, kad smurtas nėra veiksmingas, bet nesmurtiniai veiksmai yra dar mažiau veiksmingi. Tuo tarpu Erica Chenoweth su bendraautore Maria Stephan knygoje „Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict“²⁰ apžvelgia sėkmingus nesmurtinio pasipriešinimo atvejus. Autorės pasirinko specifinius kriterijus kiek įmanomai suvienodinti tiriamų įvykių imtį. Pagrindiniai kriterijai: dalyvių skaičius daugiau 1000 individų, nuosekli strategija ir nesmurtinė judėjimo kilmė ir išraiška, taip pat judėjimo tikslas turėjo apimti vieną šių aspektų- išsivaduoti iš okupacinės priespaudos, pakeisti valdžią, pakeisti režimą, ar išlaikyti teritorijas. Minėtoje knygoje padaryta išvada, kad nesmurtiniai pasipriešinimai buvo skaitomi kaip sėkmingi, arba kaip dalinai sėkmingi statistiškai daugiau. Tad ši skirtis tampa paradoksali, kadangi moralumas, kaip matome pateiktoje literatūroje pats užtikrina aukštesnę efektyvumą. Moralumo versus efektyvumo aspektas aptartas tiek užsienio, tiek Lietuvos literatūroje. Tad nagrinėdami pilietinio pasipriešinimo konceptualizaciją Lietuvoje įtvirtintoje dokumentuose ir institucinėje sistemoje apžvelgsime ar moralumo, ar efektyvumo dėmenį galime laikyti dominuojančiu sistemoje, ar jie tiesiogiai vienas su kitu koreliuoja ir pačioje sistemoje ir kaip šie tiesiogiai proporcingi dėmenys yra užtikrinami ir apibrėžiami. Svarbu paminėti, kad ši skirtis kalba apie įgyvendinimo būdą, tuo tarpu pilietinio pasipriešinimo prigimties konceptą apibrėžia smurtiškumo skirtis.

2. Koncepto analizė Lietuvoje

---

¹⁷ Gražina Miniutaitė „Pilietinis pasipriešinimas Lietuvos saugumo ir gynybos sistemoje: raida ir perspektyvos“. „Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2003“, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius 2004m. 198p.

¹⁸ Ten pat;

¹⁹ Max Abrahms „Why terrorism does not work“, *International Security*, Vol. 31, Fall 2006m. (Žiūrėta 2020-04-30)

²⁰ Erica Chenoweth and Maria J. Stephan „*Why Civil Resistance Works*“ Columbia University Press. New York 2012m.

2.1 Pilietinio pasipriešinimo istorijos lūžiai išskiriami Lietuvoje

Pilietinis pasipriešinimas mūsų valstybėje ypatingai stiprus istoriškai reiškinys. Lietuvos geopolitinė pozicija ir istorinės patirtys lėmė, kad pilietinis pasipriešinimas įvairiais laikotarpiais matomas mūsų istorijoje. Kadangi istorinė patirtis akivaizdžiai prisidėjo prie mūsų pilietinio pasipriešinimo suvokimo, yra prasminga apžvelgti istorinę atmintį susijusią su pilietiniu pasipriešinimu Lietuvoje. Tai dalinai paaiškintų sąvokos kilmę. Istorinės atminties įtaka smarkiai prisidėjo prie sąvokos suvokimo ir jos įtvirtinimo dokumentuose. Jau minėtoje knygoje „Kas eitų ginti Lietuvos?“ yra išskiriami trys skirtingi pilietinio pasipriešinimo atvejai sovietinėje plotmėje, kiekvienas iš jų bus praplėstas siekiant suvokti pilietinio pasipriešinimo tikslą ir įgyvendinimo būdą.

1) 1944-1953m. partizaninis pasipriešinimas;

Kaip pirmasis pilietinio pasipriešinimo pavyzdys sovietinės okupacijos metu pateikiamas partizaninis pasipriešinimas. Karyboje partizaninis karas įvardinamas kaip nekonvencinis kariavimo metodas. Svarbu paminėti, kad pats partizaninis pasipriešinimas Lietuvoje kito ir yra suskirstytas nuosekliais etapais: 1944-1946m aktyvus tiesioginis pasipriešinimas, 1946-1948m. pagrindinė netiesioginės karybos stadija ir nuo 1948 iki 1953m.- aktyviai ardomas pasipriešinimas, nuosmukis ir baigtis. Šis būdas aptariamas dėl jam skirtos dėmesio akademinėje literatūroje. Taip pat jo aptarimas tampa būtinu dėl smurtinio dėmens precedento pilietinio pasipriešinimo sistemoje. Smurtiniu principu veikiančio judėjimo priskyrimas pilietinio pasipriešinimo sistemai, kvestionuojamas toliau šiame darbe.

2) neginkluotas pasipriešinimas 1954-1987m.

Pasibaigus smurtinio pobūdžio pilietiniam pasipriešinimui jį keitė pacifistinis pilietinio pasipriešinimo pobūdis. Šiuo laikotarpiu formuojama alternatyvus veikimo modelis egzistuojančiam režimui - kuriami tinklai, organizacijos; kuriama kultūrinė ir moralinė bazė vėliau vykdomoms sistemingoms pasipriešinimo akcijoms. Vienas stipriausių pagrindinių susibūrimų buvo katalikiškas pagrindis. Organizacijų veikla buvo ir išlieka vienu esminių pilietinio pasipriešinimo aspektų. Taip pat šiame laikotarpyje aptinkami tik pavieniai vieši nepaklusnumo aktai.

Nagrinėjant šį etapą organizacijų veikimo ir jų kūrimo svarba aiškiai išskiriama. Jau minėtoje knygoje „Kas eitų ginti Lietuvos“ organizacijų dėmuo išskiriamas ir dabartinėje visuomenėje. Jų efektyvumas aptariamas per žmogiškojo kontakto ir užmegztų ryšių dėmenį, kas knygoje įvardinama socialiniu kapitalu. Tai identifikuota kaip vienas iš pagrindinių dėmenų organizuojant ar užtikrinant pilietinio pasipriešinimo efektyvų veikimą.

3) 1988-1991 m. atgimimo laikotarpis, prie kurio galima priskirti ir 1991m. pilietinę atkurtos Lietuvos institucijų gynybą²¹.

Šis pilietinio pasipriešinimo etapas taip pat laikomas nesmurtinės prigimties. Veikimas remiasi ant masiškumo, viešumo ir besikeičiančios socialinės politikos atmosferos, pokyčio kylančio iš okupanto vidaus struktūrų. Ši stadija siekė paveikti tarptautinę visuomenę, o per tai ir patį okupantą, siekiant paremiant moraliniu džiudžistu. Tiesa, negalime teigti, kad nebuvo tiesiogiai apeliuojama ir į tiesioginės valdžios veiksmų keitimą, remiantis moralinio pagrindo persvara. Iš moralinio džiudžitsu principo, jau minėtasis G. Sharpas sukonstruoja politinio džiudžitsu terminą. Šis politinio džiudžitsu principas (galios asimetrijos išnaudojimo koncepcija- G. Sharp) suveikė paskatinitas sausio 13-osios įvykių, kai agresorius diskreditavo savo veiksmus pasaulinėje arenoje.

Remiantis Lietuvos respublikos įstatymų traktavimu Lietuvos akademikai partizaninę kovą priskiria smurtiniam pilietiniam pasipriešinimui. Nors ir keliami klausimai, ar partizaninę kovą galime laikyti pilietiniu pasipriešinimu dėl smurtinio momento, ar vis tik tai neturėtų būti kvestionuojama pasirinkta gynybos forma. Nors pagrindinis autorius, pagal kurį nagrinėjamas lietuviškas pilietinis pasipriešinimas, G. Sharp pabrėžė išskirtinai nesmurtinio pilietinio pasipriešinimo legitimumą, būtent dėl nesmurtinės prigimties moralumo. Taip pat, reikia paminėti, kad šie veiksmai anot autorių remiasi specifiskai civilių veiksmais grįstos gynybos sąvoka, atskiriant nuo šio reiškinių (pilietinio pasipriešinimo) bet kokius karinius ar paramilitaristinius kovos būdus.

Partizanų veikla atitiko kombatantams keliamus reikalavimus²², kas juos skiria nuo civilių jiems taikoma karo teise. Kombatantų kriterijų atitikimas partizanus padaro reguliariosios kariuomenės nariais. Tai 2014 m. kovo 18 d. Nr. KT11-N4/2014 patvirtino Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas nutarime²³ dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso kai kurių nuostatų, susijusių su baudžiamąja atsakomybe už genocidą, atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai 7.2

---

²¹ Ainė Ramonaitė, Ieva Petronytė – Urbonavičienė, Povilas Skirkevičius, Eugenijus. Vosylius “*Kas eity ginti Lietuvos*“ Vilnius, Aukso žuvis., 2018m.12p.

²² Petras Algirdas Čiočys „*Tarptautinė humanitarinė teisė*“ Generolo Jono Žemaičio Lietuvos Karo akademija. Vilnius. 2002m., 92p.

²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso kai kurių nuostatų, susijusių su baudžiamąja atsakomybe už Genocidą, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta18/content> (Žiūrėta 2020-04-30)

straipsnyje teigdamas “Vadinasi, atsižvelgiant į tai, kad prieš Lietuvos Respubliką vykdyta SSRS agresija, taip pat į Lietuvos valstybės ir Lietuvos Respublikos pilietybės tęstinumą, organizuotos ginkluotos partizanų pajėgos laikytinos okupacijai besipriešinusios Lietuvos Respublikos ginkluotosiomis pajėgomis, t. y. tarptautinio ginkluoto konflikto šaliai priskirtinomis savanorių pajėgomis, kurių nariai turi kombatanto statusą. Pažymėtina, kad, kaip rodo rezistencijos sovietinei okupacijai istoriniai tyrimai, su šia okupacija kovojusių Lietuvos partizanų pajėgos paprastai laikėsi iš visuotinai pripažintų tarptautinės teisės normų (*inter alia* 1907 m. spalio 18 d. IV Hagos konvencijos dėl karo sausumoje įstatymų ir papročių priedo 1 straipsnio) kylančių reikalavimų tarptautinio ginkluoto konflikto šalies savanorių būriams (turėti atsakingą už savo pavaldinius vadą, sutartinį skiriamąjį, gerai matomą iš toli ženklą, atvirai nešioti ginklus, vykdyti operacijas laikantis karo įstatymų ir papročių).“ Tad partizanus ir jų judėjimą derėtų priskirti prie reguliariųjų pajėgų, o ne pilietinio/civilinio pasipriešinimo.

Partizaninio karo suvokimo pergrupavimas palieka moderniąją lietuvių tautą be nei vieno sistemingo smurtinio pilietinio pasipriešinimo atvejo. Klaidinga partizanų veiklų interpretacija gali būti kildinama iš siekio įtvirtinti lietuvių identitetą formuojančios patirties, taip pat neteisingas pozicionavimas galėjo atsirasti dėl pilietinio pasipriešinimo koncepto kūrimo metu neišnagrinėtos ir neįvertintos partizanų istorinės situacijos. Siekiant išvengti klaidos pasikartojimo reikėtų iš naujo persvarstyti smurtinio pilietinio pasipriešinimo galimybę, apsvarstant galimas kombatantų pozicijas krašto gynybos sistemoje. Minimalus žingsnis bent priskirti teisingas sąvokas, geriau persidengiančias su kombatantų ar piliečių, siekiančių priešintis ginklu, veikimo būdais ir juos apibrėžiant.

2.2. Dokumentų analizė

Pilietinis pasipriešinimas yra vienas iš pagrindinių valstybės saugumo dėmenų. Jo konceptas ir organizavimas yra įtvirtintas ne tik jo vertinime ar suvokime, bet ir dokumentacijoje. Natūralu, kad koncepto kompleksiskumas atsispindi ir įtvirtintoje dokumentacijoje. Pasitelkiant keturis iš akademinės pilietinio pasipriešinimo interpretacijos iškirtus pjūvius mėginsime aiškiai klasifikuoti pilietinio pasipriešinimo suvokimą ir įtvirtinimą dokumentacijoje, taip pat apžvelgsime dokumentacijos sinergiją tarpusavyje. Tyrimui pasirinkta pagrindinė pilietinio pasipriešinimo konceptą formuojanti dokumentų sistema, patvirtintą įvairių šaltinių- tiek Krašto apsaugos

ministerijos, tiek Lietuvos Respublikos Seimo. Pagrindiniai dokumentai pasitelkta analizei pateikta lentelėje, argumentų papildymui gali būti cituojami ir kiti dokumentai.

Lentelė Nr. 4 Dokumentai pasirinkti nagrinėjimui

(Šaltinis sudarytas darbo autorės, 2020m)

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas
Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymas
Lietuvos Respublikos Lietuvos šaulių sąjungos įstatymas
Lietuvos Kariuomenės karinė strategija, patvirtinta 2016-ųjų kovo 17 dieną įsakymo Nr. V-252
Lietuvos Karinė doktrina, patvirtinta 2016-ųjų metų balandžio 22 dieną įsakymu Nr. V-570
Lietuvos Respublikos piliečių <i>rengimo</i> valstybės gynybai strategija, Patvirtinta 2015m. rugpjūčio 19d. įsakymu Nr. V-849
Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymas

Pirmasis ir tikriausiai didžiausią poveikį darantis pjūvis buvo suformuluotas kaip pilietinio pasipriešinimo smurtinės arba nesmurtinės prigimties įtvirtinimas. Lietuvos Karinėje Doktrinoje, patvirtintoje 2016-ųjų metų balandžio 22 dieną įsakymu Nr. V-570, straipsnyje 468 teigia: „Užpuolimo, pasikėsimo į Lietuvos teritorijos vientisumą ar jos konstitucinę santvarką atveju piliečiai ir jų savaveiksmiai dariniai imasi pilietinio pasipriešinimo veiksmų– nesmurtinio pasipriešinimo, nepaklusnumo ir nekolaboravimo su agresoriumi, taip pat ginkluoto pasipriešinimo“, taip pat straipsnis 459 teigia „Karo atveju teritorinę (ap)saugą ir gynybą labai sunku greitai palaužti, kadangi net praradus vieną ar kelias teritorijos dalis, kitose tęsiama kova, prieš okupuotoje teritorijoje toliau veikia ten išlikę konsoliduoti (atkurtas jų veiksnumas) teritoriniai vienetai ir vykdomas pilietinis pasipriešinimas visomis prieinamomis ir visuotinai pripažintų tarptautinės teisės normų neuždraustomis formomis“.²⁴ Šiame dokumente pilietinio pasipriešinimo veikimo pobūdis įtraukia ir smurtinius veiksmus, kurie neprieštaruoja tarptautinei teisei. Tuo tarpu tuo pačiu metu Lietuvos kariuomenės karinėje strategijoje, patvirtintoje 2016 kovo 17d. įsakymo Nr. V-252²⁵, 12.3 straipsnyje teigiama, kad valstybė privalo „rengti piliečius valstybės gynybai ir neginkluotam pilietiniam pasipriešinimui. <...>“. Šiame straipsnyje pilietinis pasipriešinimas

---

²⁴ Lietuvos Karinė doktrina, patvirtinta, patvirtinta 2016-ųjų metų balandžio 22 dieną įsakymu Nr. V-570

²⁵ Lietuvos kariuomenės karinė strategija, patvirtinta 2016 kovo 17d. įsakymo Nr. V-252

pažymimas kaip nesmurtinis. Tiesa, minėtina, kad atskirtos ir valstybės gynybos bei pilietinio pasipriešinimo sąvokos, tačiau tai bus aptariama toliau šiame darbe nagrinėjant kitą pjūvį. Reikia pažymėti, kad karinė doktrina buvo patvirtinta kariuomenės vado, tuo tarpu strategiją tvirtino Krašto apsaugos ministras. Tai galėtų būti nuoroda į skirtingą institucinį šių sąvokų ir jų prigimties suvokimą, tai taip pat bus aptariama toliau šiame darbe.

Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymas²⁶ taip pat semantiškai atskiria pilietinį pasipriešinimą ir ginkluotą pasipriešinimą - 12 straipsnio pirma dalis teigia: „Lietuvos Respublikos ginkluotosios pajėgos ir piliečiai gali priešintis agresijai visomis priemonėmis ir visuotinai pripažintų tarptautinės teisės normų neuždraustomis formomis: karine gynyba, partizaniniais veiksmais, civilių piliečių nepaklusnumu ir kitais būdais. Nuo pat agresijos ar okupacijos pradžios Lietuvos Respublikos piliečių nepaklusnumo ir pilietinio pasipriešinimo, taip pat jų ginkluoto pasipriešinimo agresoriui ar okupantui veiksmai yra teisėti“. Šioje citatoje kaip ir prieš tai pateiktose galime matyti dokumentacijoje įtvirtintą smurtinio pilietinio pasipriešinimo prigimtį.

Tiek smurtinę, tiek nesmurtinę pilietinio pasipriešinimo prigimties interpretaciją galime matyti ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme²⁷: antrame skirsnyje „Lietuvos Gynybos Nuostatos“ yra išskiriamas punktas, kad Lietuvos gynybinė galia grindžiama „piliečių pasirengimu visuotiniam ginkluotam ir neginkluotam pasipriešinimui bei pilietinei gynybai“. Matyti, kad tiek kariniai dokumentai, tiek nacionaliniai dokumentai vieningai traktuoja pilietinio pasipriešinimo prigimtį. Kita vertus, vienas svarbiausių dokumentų „Nacionalinio saugumo strategija“ pilietinio pasipriešinimo sąvokos išvis nenumato. 18 punktas apibrėžia nacionalinio saugumo prioritetus ir trumpojo ir ilgojo laikotarpių uždavinius. Jį papildantis 18.14.1 punktas numato, kad Lietuvos Respublika „stiprins gyventojų pasiryžimą ginti valstybę ir visuotinį pasirengimą pasipriešinti, sudarydama sąlygas įgyti ir tobulinti karinį pasirengimą ir įgūdžius vykdyti nesmurtinį pilietinį pasipriešinimą;“²⁸.

Nors pateiktose teisės aktų ištraukose galime matyti semantinę ginkluoto pasipriešinimo ir pilietinio pasipriešinimo atskyrimo aspektą, tačiau skirtingų paaiškinimų, skirtingų sistemų ar kitokių teisiškų atskirčių rasti nepavyko. Tačiau smurtinę pilietinio pasipriešinimo interpretacija Lietuvoje įneša sumaištį. Nors įstatymai numato piliečiui teisę gintis visomis tarptautinės teisės

---

²⁶ Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymas²⁶ 2000 m. liepos 17d. Nr. VIII-1856 Vilnius

²⁷ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas 1996 m. gruodžio 19 d. Nr. VIII-49 Vilnius

²⁸ Nacionalinio saugumo strategija“ Lietuvos Respublikos Seimo 2017m. sausio 17d. nutarimo Nr. XIII-202 redakcija

nepažeidžiančiais būdais, tačiau smurtinis pasipriešinimo būdas ne tik nebuvo detaliau aptartas minėtuose dokumentuose, tačiau ir gali būti kvestionuojamas dėl teisinio pagrindimo ir statuso. Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo antras straipsnis „Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“ numato: „1. Ginkluotosios pajėgos – Lietuvos kariuomenė ir karo padėties metu priskirtos kitos ginkluotosios pajėgos: <...> koviniai Lietuvos šaulių sąjungos būriai, taip pat kiti koviniai piliečių ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo (partizanų) vienetai, pavaldūs ginkluotųjų pajėgų vadui.“ Tokiu atveju, besipriešinančių ginklu piliečių būriai tampa ginkluotųjų pajėgų dalimi. Čia išskyla prieštaravimas, kad pilietinį pasipriešinimą vykdo piliečiai, o ne ginkluotosios pajėgos. Tad ar ginkluotus piliečių būrius, įstatymiškai priklausančius ginkluotosioms pajėgoms, galime laikyti pilietinio pasipriešinimo dalimi? Sistematiško apibrėžimo trūkumas, kokiais būdais ir kaip tam sudarytos prielaidos, įneša vidinius smulkesnius įstatymų prieštaravimus. Nors numatoma teisė ir pareiga ginti valstybę jau tiek smurtiniu, tiek nesmurtiniu pilietiniu pasipriešinimu, sąlygos tam nėra sukurtos kiekvienam piliečiui. Šie prieštaravimai yra vienas kertinių trukdžių pilietinio pasipriešinimo sistemoje. Čia vėl matome susipriešinimą - kariuomenė rūpinasi ginkluotosiomis pajėgomis, tačiau piliečių apmokymas iki karo atvejo, kai tampama pajėgų dalimi, kariuomenei negali būti priskirtas.

Galima daryti prielaidą, kad sąlygos vykdyti pilietinį pasipriešinimą nėra užtikrinamos, kadangi instituciškai neapibrėžtos atskaitomybės neleidžia sukurti aiškios sistemos, kuri apibrėžtų sistemingus būdus ir taip juos užtikrintų. Vertėtų pabrėžti, kad smurtinio pasipriešinimo elementas ypač reikalauja sistemingumo ir teisinio pagrindo. Vienas pavyzdžių buvo aptartas konferencijoje „Piliečio galimybės gintis ir ginti valstybę“, vykusioje 2019 lapkričio 13 dieną. Konferencijos metu buvo akcentuota, kad einamuoju momentu Lietuvoje buvo 95 tūkstančiai civilių žmonių, turinčius šaunamuosius ginklus, kurie nėra niekaip sistemingai įtraukti į valstybės gynybą pilietiniu pagrindu. Konferencijos metu pateiktoje rezoliucijoje yra teigiama, kad yra būtina „priimti įstatymą, reglamentuojantį ginklų savininkus vienijančių nevyriausybinų organizacijų statusą, vietą, uždavinius, funkcijas užtikrinant viešąjį saugumą, vykdant mobilizaciją ir organizuojant visuotinę Valstybės gynybą bei pilietinį pasipriešinimą.“ Ginkluotų piliečių įtraukimas į gynybos sistemą ir jų ruošimas nėra niekaip reglamentuotas, nepaisant įstatymiškai įtvirtintų tikslų užtikrinti piliečiams rengimą.

Pilietinio pasipriešinimo sistemingumo įtvirtinimas dokumentacijoje ypač svarbus veiksnys nuoseklios sistemos organizavimui ir formavimui. Kaip jau minėta anksčiau, akademinėje literatūroje kvestionuojama, ar pilietinis pasipriešinimas savo prigimtimi yra spontaniškas, ar

sisteminis veiksmas. Vis tik ryškus įtvirtinimas tiek dokumentacijoje, tiek instituciškai demonstruoja sistemišką valstybės požiūrį į pilietinį pasipriešinimą.

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas²⁹ trečiajame skirsnyje „Nacionalinio saugumo užtikrinimo būdai“ numato, kad nacionalinį saugumą užtikrina tiek piliečiai, tiek valstybė. Pateikto dokumento trečiajame skirsnyje „Nacionalinio saugumo užtikrinimo būdai“ numatoma, kad vienas iš būdų, kaip valstybė užtikrins nacionalinį saugumą, yra „garantuodama pasirengimą besąlygiškai gynybai ir visuotiniam pilietiniam pasipriešinimui agresijos atveju“. Tas pats dokumentas ketvirtajame skyriuje „Pilietinis pasipriešinimas“ teigia, kad „Piliečių pasirengimo pilietiniam pasipriešinimui sistema yra valstybinė. Jos funkcionavimą organizuoja Vyriausybė“. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo dokumente konkretesnės sisteminės gairės nėra pateiktos.

Kitame teisiniame akte Lietuvos Respublikos piliečių rengimo valstybės gynybai strategijoje³⁰ 2 skyriuje „Piliečių rengimo valstybės gynybai samprata“ 5 punkte teigiama: „Nemažai šiuolaikinių valstybių saugumui pavojų keliančių ar ir jų visuomenės destabilizuojančių ir ardančių grėsmių yra nekonvencinio pobūdžio, pavyzdžiui, informacinės ir kibernetinės atakos, priešiška užsienio žvalgybos tarnybų veikla. Dėl šių priežasčių šalies gynybos poreikiai ir priemonės yra labai įvairūs, apimantys ne tik karinius pajėgumus, bet ir su ginkluota gynyba tiesiogiai nebūtinai susijusias šviečiamąsias, kibernetinio saugumo didinimo, pilietinio pasipriešinimo ir kitas panašaus pobūdžio priemones. Vadinasi, piliečiai agresijai gali priešintis ne tik dalyvaudami ginkluotoje šalies gynyboje, bet ir organizuodami bei įsitraukdami į nesmurtinį pilietinį pasipriešinimą – pilietinę gynybą, kai naudojant tokias kovos priemones kaip protestas, pilietinis nepaklusnumas ir nebendradarbiavimas siekiama paveikti priešą ir tarptautinę bendruomenę.“ Akcentuodamas nesmurtinę pilietinį pasipriešinimą, logiška, kad dokumentas dar kartą pabrėžia sistemos svarbą - 4 skyrius „Piliečių ugdymo valstybės gynybai prioritetai“ 17.2 Pilietinės gynybos sistemos sukūrimas, suteikiant galimybes piliečiams nekariniais būdais prisidėti prie krašto gynybos. Šios sistemos efektyvumą garantuos pilietinės gynybos kaip pasipriešinimo būdo svarbos suvokimas, jos metodų išmanymas, todėl įgyvendinant šį prioritetą svarbu stiprinti tiek visuomenės švietimą pilietinės gynybos klausimais, tiek KAS ryšius su visuomeninėmis organizacijomis.

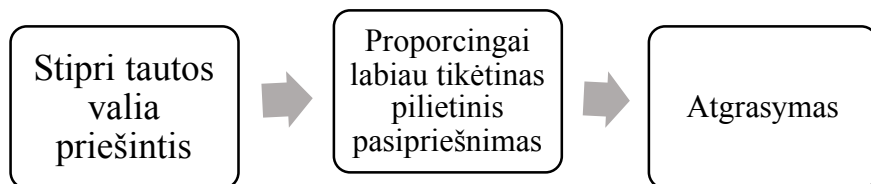
---

²⁹ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas 1996 m. gruodžio 19 d. Nr. VIII-49 Vilnius

³⁰ Lietuvos Respublikos piliečių rengimo valstybės gynybai strategija (Patvirtinta 2015m. rugpjūčio 19d. įsakymu Nr. V-849)

Šioje vietoje matome ryškiai išreikštą nesmurtinio pilietinio pasipriešinimo sistemos poreikį kaip vieną iš prioritetų. Tas pats dokumentas³¹ 5 skyriuje „Piliečių ugdymo valstybės gynybai kryptis“ 21.4.1 skirsnyje teigia „LŠS, savanoriška sukarinta pilietinės savigynos asociacija, vienintelė tokio pobūdžio piliečių organizacija Lietuvoje, užima ypatingą vietą piliečių rengimo valstybės gynybai sistemoje. LŠS gebėjimas pritraukti aktyvius Lietuvos piliečius, siekiančius prisidėti prie nacionalinio saugumo stiprinimo ir turinčius įvairiapusės patirties ir žinių, reiškia, kad agresijos atveju LŠS atliktų svarbų vaidmenį organizuojant veiksmingą pilietinę gynybą, pavyzdžiui, užtikrinant pilietinio nepaklusnumo kampanijų įgyvendinimą. Dėl šios priežasties LŠS turėtų būti vertinama kaip centrinė pilietinės gynybos sistemos ašis, galinti įtraukti į šią veiklą kitas organizacijas ir visuomenės grupes. <...>“. Kadangi Lietuvos Šaulių Sąjunga šiame dokumente vertinama kaip „centrinė pilietinės gynybos sistemos ašis“, nestebina, kad konkrečius uždavinius, susijusius su pilietiniu pasipriešinimu, galime matyti Lietuvos Respublikos Lietuvos šaulių sąjungos įstatyme³².

Dokumento 8 straipsnio „LŠS uždaviniai“ 1 dalis numato, kad Lietuvos šaulių sąjunga įgyvendina uždavinį: „rengia šaulius ginkluotai valstybės gynybai ir pilietiniam pasipriešinimui, o ginkluotos gynybos nuo agresijos (karo) metu dalyvauja ginkluotoje valstybės gynyboje ir pilietiniame pasipriešime“. Stebėtina, kad Lietuvos Respublikos piliečių rengimo valstybės gynybai strategija teigia, kad valstybinė pilietinio pasipriešinimo sistema yra valstybinė, ir jos organizavimą užtikrina Vyriausybė, tačiau Lietuvos Respublikos Lietuvos šaulių sąjungos įstatymo 5 straipsnis „LŠS teisinis statusas“ 1 skirsnis teigia „LŠS yra ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo. LŠS teisinė forma yra asociacija. LŠS padaliniai juridinio asmens teisių neturi.“ Lietuvos šaulių sąjunga turi tiek savo vidinėje dokumentacijoje, tiek įstatymiškai veiklą vykdyti gali tik asociacijoje, tai reiškia, kad visos Šaulių Sąjungos veiklos apsiriboja įtraukiant narius. Pati Lietuvos šaulių sąjunga aktyviai dirba su pilietiniu pasipriešinimu tiek nesmurtiniu, tiek smurtiniu aspektu. Tačiau šios asociacijos veiklos pavadinti valstybine sistema, užtikrinančia pasiruošimą valstybiniu lygmeniu. Taip pat verta paminėti, kad nesmurtinio pilietinio pasipriešinimo svarba

Paveikslėlis Nr. 5 Valios priešintis poveikio vizualizacija
(Šaltinis sudarytas darbo autorės, 2020m)

³¹ Ten pat

³² Lietuvos Respublikos Lietuvos šaulių sąjungos įstatymas 1997 m. liepos 2 d. Nr. VIII-375 Vilnius

yra įtvirtinta dokumentuose, neišsamiai, tačiau numatomos to pasipriešinimo išraiškos, kvestionuojamos atskaitomybės ir ties tuo dirbančios organizacijos, tačiau smurtinio pilietinio pasipriešinimo sistema lieka visiškai neapibrėžta. Apart Lietuvos Šaulių sąjungos, pilietinio pasipriešinimo lauke veikia ir Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos. Tiesa, teisės aktų, kuriais Pilietinio pasipriešinimo veikla būtų priskirta Krašto apsaugos ministerijai, rasti nepavyko. Tačiau minėtasis departamentas yra vienintelė institucija, kuriai pavesta dirbti pilietinio pasipriešinimo lauke. Verta paminėti, kad šio departamento veikla liečia tik nesmurtinį pilietinį pasipriešinimą, kas lemia, kad įstatymiškai įtvirtintas smurtinis pilietinis pasipriešinimas neturi institucinės išraiškos ar/ir apibrėžto įgyvendinimo būdo, atsakingos institucijos ar/ir tikslaus teisinio statuso. Šios sąvokos dvipusiškumas gali būti traktuojamas kaip vienas iš pagrindinių trikdžių įgyvendinant ją sistemiškai.

Pati minėtoje dokumentacijoje įtvirtinta pilietinio pasipriešinimo paskirtis kvestionuotina. Lietuvos Respublikos piliečių rengimo valstybės gynybai strategijoje³³ II skyrius „Piliečių rengimo valstybės gynybai samprata“ 6 straipsnyje dar kartą pabrėžiama „Svarbiausia piliečių pasirengimo valstybės gynybai nuo ginkluotojo užpuolimo ir nekonvencinių grėsmių elementai yra pilietinė valia arba tautos apsisprendimas ir pasiryžimas kovoti už šalies nepriklausomybę ir visais įmanomais būdais priešintis agresoriui, ir tam tikros žinios bei praktiniai įgūdžiai, reikalingi tiek pilietinei, tiek ginkluotai valstybės gynybai. Šie du elementai turėtų būti traktuojami kaip vienas kitą papildantys ir todėl sudarantys vientisą piliečių rengimo valstybės gynybai sistemą.“ Abu šie aspektai, kaip minima citatoje, sudaro valstybės gynybos sistemą. Kartu abu elementai yra kildinami iš pilietinės valios priešintis „visais įmanomais būdais“. Tas pats dokumentas jau minėto skyriaus 7 skirsnyje teigia: „Pilietinės valios stiprinimu skatinamos pilietinės ir patriotinės visuomenės nuostatos, konstitucinės piliečių teisės į valstybės gynybą ir pareigos ją vykdyti suvokimas, savanoriškumas rengtis valstybės gynybai, o prireikus ir dalyvauti joje. Šio elemento stiprinimas itin svarbus šiuolaikinių grėsmių, tokių kaip informacinės atakos, kuriomis siekiama palaužti piliečių valią priešintis, kontekste. Tvirta pilietinė valia veikia kaip atgrasymo priemonė: potencialus agresorius, žinodamas visuotinį tautos pasiryžimą priešintis okupaciniam režimui, bus labiau linkęs atsisakyti invazinių ketinimų“³⁴

---

³³ Lietuvos Respublikos piliečių rengimo valstybės gynybai strategija, Patvirtinta 2015m. rugpjūčio 19d. įsakymu Nr. V-849

³⁴ Ten pat

Pilietinio pasipriešinimo sistema kaip atgrasymo elementas matomas ir Lietuvos Respublikos karinėje strategijoje³⁵ 12.3. punkte: „rengti piliečius valstybės gynybai ir neginkluotam pilietiniam pasipriešinimui. Ugdyti piliečių valią ir atsparumą informacinėms atakoms, gebėjimus visapusiškai priešintis agresoriui sudarant sąlygas įgyti ir tobulinti karinį pasirengimą ginklu ginti valstybę ir neginkluoto pasipriešinimo formas ir būdus. Motyvuoti ir pasirengę valstybės gynybai piliečiai leis potencialiam agresoriui suprasti, kad užpuolimo atveju jis susidurs ne tik su Lietuvos kariuomenės, bet ir visos tautos pasipriešinimu.“ Šioje vietoje derėtų priminti, kad pati pilietinio pasipriešinimo struktūra akademinėje literatūroje yra aiškiai atskiriama: pilietinis pasipriešinimas gali veikti tik krizinėje situacijoje ir jau užimtoje teritorijoje, tuo tarpu atgrasymo aspektas gali būti traktuojamas kaip pilietinio pasipriešinimo atitikmuo ne krizinėje situacijoje ar ne užimtoje teritorijoje (žiūrėti paveikslėlį nr. 9). Taigi dokumentacijoje aiškiai matome, kad pilietinis pasipriešinimas kartu su konvencine kariuomene, sudaro visuotinės gynybos sistemą, taip pat išskiriamas piliečių valios priešintis atgrasomasis poveikis, iš ko būtent ir kyla pilietinis pasipriešinimas, tačiau konkretus pilietinio pasipriešinimo pozicionavimas gynybos sistemoje tai priskiria gynybos kategorijai, o visa pilietinio pasipriešinimo sistema iki krizės veikia kaip atgrasymo motyvas.

Galutinis dokumentacijos vertinimo veiksnys formuojama per efektyvumo ir moralumo santykį. Šis pjūvis suformuotas remiantis Gražinos Miniotaitės polemizavimu, kuomet smurtinis pilietinis pasipriešinimas interpretuojamas kaip efektyvesnis, o nesmurtinis, dar kitaip Miniotaitės darbe vadinamas pacifistiniu, pilietinis pasipriešinimas paremtas moralumo dėmeniu. Anksčiau šiame darbe jau buvo aptarta, kad dažnu atveju vis tik pacifistinis pasipriešinimo būdas gali būti laikomas efektyvesnis. Tačiau išskirtoje dokumentacijoje matome, kad dokumentacijoje įtvirtintas tiek pacifistinis pilietinio pasipriešinimo būdas, tiek smurtiniu būdu užtikrinamas G. Miniotaitės įvardinamas „efektyvesnis“ būdas. Verta paminėti, kad pilietinio pasipriešinimo dvilypumas retai kvestionuojamas lietuviškoje akademinėje literatūroje - pilietinis pasipriešinimas suvokiamas taip, kaip įtvirtintas dokumentacijoje: dvilypis; moralaus ir efektyvaus pasipriešinimo būdų kombinacija. Natūralu, kad lietuvių akademikų traktavimas ir lietuviški dokumentai sutampa. Juolab, kad pilietiniam pasipriešinimui buvo priskiriama partizaninis judėjimas, stipri mūsų identiteto detalė, kurios pozicionavimas tapo aiškus tik po 2014m. Konstitucinio teismo nutarimo. Tad čia matoma

---

³⁵ Lietuvos Kariuomenės karinė strategija, patvirtinta 2016-ųjų kovo 17 dieną įsakymo Nr. V-252

aiški sąsaja su dokumentuose įtvirtintu smurtiniu pasipriešinimo būdu ir šios sąvokos dvejojimo suvokimo.

Kaip ir minėta aukščiau, dokumentuose galime rasti išskirtas smulkesnes ir patikslintas moralaus pilietinio pasipriešinimo būdo apraiškas, tačiau ir kalbant apie „efektyvesnį“ būdą pagrindinis įvardinimas nuolat matomas kaip partizaninio gynybos būdo išskyrimas. Tad galima daryti prielaidą, kad labiau propaguojamas, sistemiškai įtvirtintas ir aiškiau apibrėžtas yra specifiskai pacifistinis pilietinis pasipriešinimas, tačiau mažiau apibrėždama valstybinė dokumentų sistema numato ir „efektyvesnį“ pilietinį pasipriešinimą. Šiuo metu yra derinami abu veikimo būdai. Smurtinio pilietinio pasipriešinimo galimybė įtvirtinama, bet toliau nėra plėtojama, kas tiesiogiai lemia įgyvendinimo būdų neaiškumą ar nebuvimą. Tad galime teigti, kad teoriškai valstybė legitimuoja tiek „efektyvųjį“, tiek pacifistinį pilietinio pasipriešinimo būdą, tačiau metodinis pilietinio pasipriešinimo būdas pacifistinį modelį daro dominuojančiu. Tai ypač siejasi su pačiu pilietinio pasipriešinimo koncepto suvokimu. Tiesa, šioms sąlygoms realizuotis yra reikalingi skirtingi „galimybių langai“ susidarę skirtingose situacijose. šių dviejų pilietinio pasipriešinimo būdų suderinimas turėtų padaryti visuotinę gynybą visapusiškesne, nes ji galėtų veikti skirtingais būdais, skirtingose situacijose. Tačiau, nors mes matome du kardinaliai skirtingus pilietinio pasipriešinimo įgyvendinimo būdus, sąvokos, kuri atskirtų ir iškart apibrėžtų įgyvendinimo būdą, šiuo metu aptikti nepavyko.

2.3. Organizacinė struktūra ir istorinis struktūros atsiradimas

Pačios pilietinio pasipriešinimo institucionalizavimo ištakos matomos 1991m. lapkričio 23d. Vilniaus rajone, Nemenčinėje, iš Rusijos kariuomenės perimtoje teritorijoje, kurioje veikė Civilinės gynybos kursai, Krašto apsaugos departamento įsakymu buvo įkurtas Civilinės saugos tarnybos mokymo centras. Ši data, sutampanti su Lietuvos kariuomenės švente, laikoma Centro įkūrimo diena.³⁶ Centras 1998-aisiais pakeitė pavadinimą į „Karių profesinio tobulinimo centrą“. 1999 m. jame įkurtas Nesmurtinio pasipriešinimo ir pilietinės gynybos kabinetas, vėliau perorganizuotas į Pilietinio pasipriešinimo mokymo skyrių, jį įkūrus organizuojamų paskaitų klausėsi Lietuvos šaulių sąjungos nariai, skautai, Lietuvos kariuomenės rezervo karių asociacijos nariai, Lietuvos kariuomenės ryšių su visuomene specialistai, nevyriausybinų organizacijų atstovai.³⁷ Nuo

³⁶ Krašto apsaugos ministerija Adolfo ramanausko kovinio rengimo centras; https://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/mokymo_ir_doktrinu_valdyba/lk_mokymo_ir_doktrinu_valdyba_s_udaro_sie_karinio_mokymo_vienetai/generolo_adolfo_ramanausko_kovinio_rengimo_centras/istorija_697.html (Žiūrėta 2020-04-30)

³⁷ „Juožas Pocius „Pilietinė gynyba- mūsų rankose ir širdyse“ *Karys*“ Nr. 7 (2011) 2013m

šio mokymo skyriaus įkūrimo aptariama pilietinio pasipriešinimo raida knygoje „Pilietinis pasipriešinimas“³⁸.

Autoriai tolimesnį pilietinio pasipriešinimo vystymąsi tęsia išskirdami 2000-ųjų metų lapkričio 11 dienos Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu Nr. 1359, kuriuo įsteigtas valstybinis pilietinio pasipriešinimo rengimo centras, kurio pagrindinis uždavinys buvo plėsti pilietinio pasipriešinimo veiklas, organizuoti seminarus ir įvairius kursus organizacijų atstovams. 2001-ųjų spalio 20 dieną Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministro įsakymu buvo patvirtinta valstybinio pilietinio pasipriešinimo rengimo centro prie Krašto apsaugos ministerijos veiklos programa³⁹. 2010 m. kovo 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu Valstybinis pilietinio pasipriešinimo rengimo centras prie Krašto apsaugos ministerijos pakeistas į Pilietinės gynybos centrą prie Krašto apsaugos ministerijos. Pagrindiniu institucijos tikslu galime laikyti įgyvendinti pasirengimo pilietinei gynybai politiką. Tiesa, pats pokytis kvestionuotinas - nors pasikeitė pagrindinės sąvokos, tačiau pačio koncepto suvokimas nepakito, taip pat funkcijos ar net veiklos įgyvendinimo būdai taip pat nepakito. Abi šios įstaigos veikė prie Krašto apsaugos ministerijos, kaip jos politikos vykdytojos. Kuris krašto apsaugos padalinys buvo atsakingas už tuometę pilietinio pasipriešinimo politikos konceptualizaciją ir formavimą, rasti nepavyko, tad lieka daryti išvadą, kad atsakomybės ir atskaitomybės už specifiškai šios krypties politikos formavimą nebuvo priskirtos.

2015-aisiais metais Pilietinės gynybos centras buvo sujungtas su Mobilizacijos departamentu prie Krašto apsaugos ministerijos. Viena iš šio sujungimo priežasčių galime įvardinti įstaigų optimizavimo - viešojo valdymo reformą. Kaip teigiama Krašto apsaugos ministerijos pranešime, buvo siekiama sumažinti mažų, iki 20 darbuotojų turinčių, įstaigų skaičių. Pranešime cituojamas tuometis Krašto apsaugos ministras Juozas Olekas – „Piliečių rengimas mobilizacijai ir jų pilietinis bei patriotinis ugdymas yra orientuoti į tą patį tikslą – parengti Lietuvos Respublikos piliečius, ūkio subjektus ir valstybės institucinę sistemą visuotinei ir besąlygiškai valstybės gynybai“⁴⁰. Tad persvarsčius šių organizacijų funkcijas ir tikslus jos buvo sujungtos. Šiuo metu

---

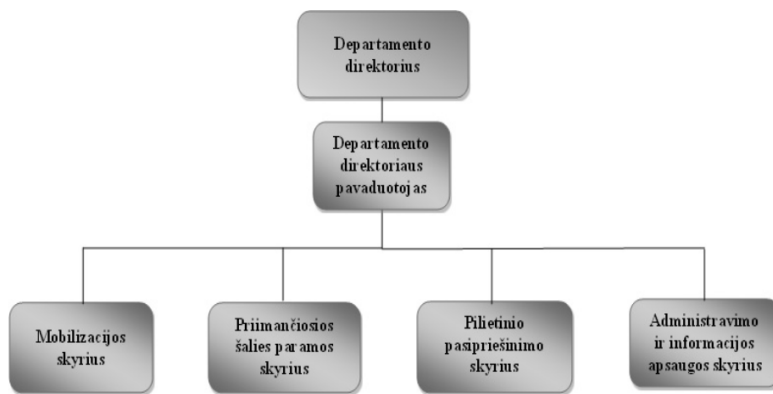
³⁸ Vytautas Mankevičius, Albertas Daugirdas „Pilietinis pasipriešinimas“. Naujoji matrica. Vilnius 2002m.

³⁹ Ten pat 3-4 psl.

⁴⁰ Krašto apsaugos ministerija „Pilietinės gynybos centras bus sujungtas su Mobilizacijos departamentu prie Krašto apsaugos ministerijos“, 2014m.

<http://kam.lt/lt/naujienos/874/aktualijos/875/pilietines-gynybos-centras-bus-sujungtas-su>

Mobilizacijos ir Pilietinio pasipriešinimo departamento funkcijos gali būti įvardinamos taip: inicijuoja, organizuoja ir dalyvauja rengiant pilietinio pasipriešinimo politikos formavimo gaires, pilietinio ir patriotinio ugdymo mokomąją medžiagą, švietimo programas ir kitus švietimo projektus, stiprinančius piliečių valią ginti valstybę; švietimas įvairiomis formomis - seminarais, paskaitomis, stovyklomis apie nesmurtinį pilietinį pasipriešinimą organizacijos, institucijose, įmonėse;

Paveikslėlis Nr. 6 Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento struktūra

(Šaltinis: Krašto apsaugos ministerijos puslapis, 2020)

išskirti departamento veiklų kompleksškumą, kuris atsispindi departamento struktūroje. Tai nėra visos šio departamento funkcijos, tačiau šiame darbe jos buvo išskirtos kaip aktualiausios. Vis tik, departamento pajėgumai nedideli- šiuo metu pilietinio pasipriešinimo skyriuje dirba 5 žmonės.⁴² Ir nors matyti, kad institucijos kito ne tik forma, tačiau net ir keitė esmines institucijos veiklas apibrėžiančias sąvokas pavadinimuose kaip pilietinė gynyba ir pilietinis pasipriešinimas kaip sinonimus parodo, kad sąvokos ne tik suvokiamos kaip sinonimai, tačiau ir institucinė mintis nėra nuosekli. Sąvokų keitimas pavadinime nebuvo oficialiai paaiškintas, tad galime manyti, kad tai vertinta kaip semantinis ir ne kertinis aspektas.

Sistemos nebuvimas neturėtų apsiriboti vien krašto apsaugos sistema, pilietinio pasipriešinimo koncepto kompleksškumas liečia ir daug kitų sričių kaip švietimas, kultūra ar vidaus

[mobilizacijos departamentu prie krašto apsaugos ministerijos](#) (Žiūrėta 2020-04-30)

⁴² Krašto apsaugos ministerija „Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas“ https://kam.lt/lt/struktura_ir_kontaktai_563/kas_institucijos_567/mobilizacijos_departamentas_prie_kam/struktura_ir_kontaktai_2215/kontaktai_1781.html (Žiūrėta 2020-04-30)

saugumas. Schema, kaip skirtingos organizacijos galėtų persidengiančiai prisidėti prie valstybės saugumo, pateikia vienas naujausių leidinių šioje srityje „Resistance operating concept“.⁴³

Lentelė Nr. 7 Vyriausybės integracinis planas ir atsakomybės už pasipriešinimo operacijas

(Šaltinis adaptuotas iš: Special operations command Europe „Resistance operating concept. Final.

V“ U.S. 2019m.)

	Prieš krizę/ atgrasymas	Krizė	Okupacija
Gynybos ministerija	<ul style="list-style-type: none"> Į pasipriešinimą orientuoti mokymai Pasipriešinimo planavimas ir pasiruošimas Orientavimasis į bendrus mokymus ir treniravimąsi Apsirūpinimas įranga ir atsargomis Skiriamos talpyklos įrangai ir atsargoms 	<ul style="list-style-type: none"> Aktyvus pasipriešinimas Įrengtos talpyklos Įrangos paskirstymas Išsirinkti lyderius ir pasirinkti vietas 	<ul style="list-style-type: none"> Pasiruošimas ateinančioms sąjungininkų pajėgoms; Vykdyti sabotažą, diversijas, rikti informaciją Prisijungti, apmokyti ir įtraukti pasipriešinimo veikėjus
Vidaus reikalų ministerija/ Teisingumo ministerija	<ul style="list-style-type: none"> Sukurti legalias veikimo gaires Istatyminės bazės atsiradimo užtikrinimas Identifikuoti takoskyras visuomenėje 	<ul style="list-style-type: none"> Organizuoti reidus ir areštus priešiška veikiantiems veikėjams Padidinti informacijos rinkimą Įgalinti veiksmingus veikėjus 	<ul style="list-style-type: none"> Rinkti ir perduoti jautrią informaciją Paremti ir maskuoti veikiančias savas institucijas Išlaikyti visuotinę tvarką
Krizių valdymo agentūra	<ul style="list-style-type: none"> Edukuoti ir šviesti visuomenę apie pareigas ir atsakomybes Užtikrinti visuomenės pasirengimą krizei 	<ul style="list-style-type: none"> Paruošti visuomenę pagal nelaimės protokolus 	<ul style="list-style-type: none"> Užtikrinti agentūros veikimą ir reagavimą Paruošti visuomenę išgyventi kovos sąlygomis
Užsienio reikalų ministerija	<ul style="list-style-type: none"> Užtikrinti partnerių teigiamą pilietinio pasipriešinimo vertinimą, pasirašyti sutartis Plėtoti santykius su išeivija Bendradarbiauti su tarptautinėmis organizacijomis, taip pat nevyriausybinėmis 	<ul style="list-style-type: none"> Organizuoti dvišalę paramą Vykdyti strateginės komunikacijos planą Organizuoti egzilinę vyriausybę, perkeltiant svarbiausius narius 	<ul style="list-style-type: none"> Užtikrinti valdžios identifikavimą Tęsti komunikacijos planą Skatinti tarptautines sankcijas prieš agresorių
Komunikacijos ministerija	<ul style="list-style-type: none"> Paruošti krizės komunikacijos planą Užtikrinti valdžios ir ne valdžios kompiuterinio komunikavimo pajėgumus Identifikuoti priešiška nusiteikusių komunikacijos kampaniją Vystyti alternatyvios komunikacijos metodus Padidinti komunikacijos tinklų atsparumą 	<ul style="list-style-type: none"> Komunikuoti atsparumą keliančias žinutes Konfrontuoti agresoriaus komunikacines sistemas Apeliuoti į tarptautinę mediją tarptautinei paramai gauti 	<ul style="list-style-type: none"> Atkurti telekomunikacijos struktūrą, ypatingai kariaujančiuose zonose Platinti paruoštus informacinius produktus Slapta stebėti agresoriaus veiklą

⁴³ Special operations command Europe „Resistance operating concept. Final. V“ U.S. 2019m.

Švietimo ir kultūros ministerija	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti pilietinį ugdymą ir renginius • Nacionalinę kultūrą padaryti prieinama visiems piliečiams • Su kaimyninėmis valstybėmis organizuoti bendrus renginius ir veiklas • Įtraukti vidaus organizacijas-stiprinti ryšius • Šviesti tautą apie nesmurtinio pasipriešinimo metodus 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti kooperaciją prieš priešininką • Komunikuoti žinutę apie stiprius nacionalinius ryšius 	<ul style="list-style-type: none"> • Kiek įmanoma tęsti edukavimą • Organizuoti slaptą edukaciją • Skatinti nesmurtinio pasipriešinimo veiklas • Išlaikyti bendrą tautos moralę • Informuoti populiaciją apie okupanto veiklą
Susisiekimo ministerija	<ul style="list-style-type: none"> • Organizuoti transporto schemas taip pat kariuomenės naudojimui • Identifikuoti infrastruktūros netobulumus • Koordinuoti ir inicijuoti transporto tinklų suvienodinimą 	<ul style="list-style-type: none"> • Vykdyti sabotажą • Paruošti infrastruktūra pasipriešinimui • Vykdyti nacionalinio gynybos transporto planą pagal Gynybos ministerijos reikalavimus 	<ul style="list-style-type: none"> • Infrastruktūros atkūrimas • Sutrukdyt priešui naudotis infrastruktūra • Naudoti infrastruktūrą paremti pasipriešinimui • Vykdyti sabotажą pasitelkiant infrastruktūrą
Finansų ministerija	<ul style="list-style-type: none"> • Paruošti finansinės paramos planą • Užtikrinti alternatyvius metodus surikimui, persikirstymui ir išmokėjimui 	<ul style="list-style-type: none"> • Remti diasporą finansiškai • Aktyvuoti nenumatytų atvejų finansinę sistemą 	<ul style="list-style-type: none"> • Tęsti bendradarbiavimą su diaspora, bankais ir donorais

2.4. Specialistų vertinimas

Pilietinio pasipriešinimo dokumentai kalba apie valstybinę pilietinio pasipriešinimo sistemą, tačiau nuosekliai vientisos šio koncepto struktūriškos institucionalizacijos rasti nepavyko. Šiuo metu pilietinio pasipriešinimo koncepto plėtojimu ir užtikrinimu rūpinasi kelios institucijos. Esant galimybei prasminga apžvelgti ir institucijų atsiradimą ar kaitą ir struktūrizacija, taip pat dabartines pozicijas. kartu bus pateiktas institucijų specialistų pilietinio pasipriešinimo suvokimas ir vertinimas. Tad šios institucijos, identifikuotos kaip dirbančios su pilietinio pasipriešinimo lauku:

Lentelė Nr. 8 Institucijos identifikuotos kaip dirbančios su pilietiniu pasipriešinimu

(Šaltinis sudarytas darbo autorės, 2020m.)

Krašto Apsaugos Ministerija
Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas prie krašto apsaugos ministerijos
Lietuvos Šaulių Sąjunga
Lietuvos kariuomenė

Kaip ir minėta anksčiau šiame darbe, Pilietinio pasipriešinimo konceptas ir įgyvendinimas yra svarus indėlis į visuotinę gynybą. Tad visa Krašto apsaugos sistema vienokiu ar kitokiu būdu prisideda prie pilietinio pasipriešinimo plėtojimo. Siekiant geriau suprasti tarp institucijų vyraujančią pilietinio pasipriešinimo suvokimą ir jo vertinimą buvo apklausti specialistai, dirbantys su pilietinio pasipriešinimo konceptualizavimu Lietuvoje. Kaip jau minėta anksčiau šiame darbe, pilietinis pasipriešinimas ne visada yra specifiskai tiksliai apibrėžtas dokumentacijoje, tad atliekant ekspertinius pusiau struktūruotus interviu informantų buvo prašoma atsakyti į klausimus remiantis savo supratimu, nebūtinai institucijos pozicija. Apklausus jau minėtųjų institucijų atstovus išryškėjo tendencijos, kurias apžvelgsime. Informantai: Luka Sinevičienė (ėjusi Krašto apsaugos ministerijos Gynybos politikos grupės patarėjos pareigas); Gintaras Koryzna (Šaulių Sąjungos vadas); Albertas Daugirdas (*Mobilizacijos* ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie KAM Pilietinio pasipriešinimo skyriaus patarėjas); Anoniminis karininkas (Lietuvos Kariuomenės Jungtinis gynybos štabas); Anoniminis karininkas (Lietuvos Kariuomenės vieno iš mokymų centro instruktorius).

Institucijų specialistai, apibrėždami institucijos pilietinio pasipriešinimo suvokimą, nenutolsta nuo dokumentacijoje pateiktos kompleksiškos interpretacijos - pilietinis pasipriešinimas matomas tiek kaip smurtinis, tiek kaip nesmurtinis. Dominuoja panašios pozicijos interpretuojant. Pilietinis pasipriešinimas išskiriamas kaip reikšmingas indėlis į bendrą krašto apsaugos sampratą. Ir nors instituciškai visi informantai išskyrė abu dokumentacijoje įtvirtintus pilietinio pasipriešinimo būdus, bet paklausti asmeninio pilietinio pasipriešinimo suvokimo, daugumą įvardino nesmurtinio pilietinio pasipriešinimo naratyvo dominavimą smurtinio pasipriešinimo atžvilgiu. Paklausti visi informantai užsimeina, kad šios sąvokos yra ypač daug interpretacijų, ir nei vienas jos neįvardino kaip tikslios. Informantas G.Koryzna svarstė, kad skirtingos interpretacijos gali kilti dėl skirtingų apibrėžimų įtvirtinimo dokumentacijoje.⁴⁴ Du informantai - L. Sinevičienė ir Jungtinio gynybos štabo karininkas - teigė, kad dominuojantis ir dokumentacijoje pateiktas pilietinio pasipriešinimo interpretavimas yra per „siauras“, neapibrėžiantis platesnio įvykių spektro ir pilietinio pasipriešinimo galimybių.^{45,46}

Informantų buvo paprašyta pasirinkti jų nuomone geriau pilietinį pasipriešinimą atitinkantį žodį iš dviejų pateiktų. Pirmoji žodžių pora buvo sudaryta iš smurtinio ir nesmurtinio

⁴⁴ Gintaras Koryzna, interviu su autore, Vilnius, 2020m. balandžio 24d. (Priedas Nr. 1)

⁴⁵ Luka Sinevičienė, interviu su autore, Vilnius, 2020m. balandžio 24d. (Priedas Nr. 2)

⁴⁶ Anoniminis Jungtinio Štabo karininkas, Vilnius, 2020m. gegužės 6d. (Priedas Nr. 3)

pasipriešinimo skirties. Daugelis informantų jau buvo atsakę į šį klausimą, padengdami savo, ar savo institucijos suvokiamą pilietinio pasipriešinimo prigimtį, kas rodo, kad tai yra viena iš esminių skirčių apibrėžti šiai sąvokai. Dauguma informantų pasirinko nesmurtinio pasipriešinimo atsakymą, kombinaciją pasirinko tik informantas G. Koryzna, kuris teigė, kad dvigubas pilietinio pasipriešinimo suvokimas Šaulių Sąjungoje atliepia pačio informanto suvokimą. Ir nors dauguma informantų pasirinko nesmurtinį pilietinio pasipriešinimo vertinimą, tačiau smurtinis pasipriešinimas daugumoje atvejų nebuvo atmetamas, greičiau nesmurtinis labiau atliepė informantų suvokimą. Kategoriškesnę skirtį darė informantas A. Daugirdas. Šią smurtinę - nesmurtinę skirtį tiesiogiai išskirdamas kaip pagrindinį prieštaravimą, informantas kelia klausimą: ar ginkluota rezistencija gali būti tas pats pilietinis pasipriešinimas? Informantas pats atsako į iškeltą klausimą, kad nesutinka, kartu teigdamas, kad ginklą į rankas paėmęs žmogus tampa kombatantu, o nebe pilietinio pasipriešinimo vykdytoju. Taip pat iškelia atskiros ginkluotos pilietinės gynybos sąvokos klausimą.⁴⁷

Sekanti pilietinio pasipriešinimo skirtis buvo tarp sistemiškumo ir spontaniškumo. Visi informantai vieningai sutarė, kad sistemingas pilietinis pasipriešinimas yra geresnė opcija nei spontaniškas. Vis tik reikėtų pridėti, kad informantai įvardina sistemingumą kaip siekiamybę. Informantas G. Koryzna pastebi, kad nors sistemingumas yra siekiamybė, bet „šiai dienai nėra Lietuvoje vienos institucijos, kuri koordinuoja arba yra atsakinga už pilietinio pasipriešinimo iniciavimą, organizavimą, koordinavimą ir vykdymą.“⁴⁸ Taip pat visi įžvelgė ir spontaniškumo momentą, bet tik kaip neišvengiamą ir papildantį, bet ne pagrindinį elementą. Prašyti pasirinkti tarp agresoriaus valios pakeitimo (tikslinant keičiant sąvoka „atgrasymas“) ir gynybos, informantė L. Sinevičienė išskyrė skirtingas pilietinio pasipriešinimo funkcijas skirtingomis sąlygomis, tad taikos metu tai įvardino kaip atsparumo kėlimą, o krizės metu gynybą.⁴⁹ Tuo tarpu informantas G. Koryzna pilietinio pasipriešinimo funkciją mato labiau kaip atgrasymo veiksnį kartu su pajėgumų kūrimu. Privalu paminėti, kad informantas remiasi Šaulių Sąjungos veikimo struktūra ir pavyzdžiais. Jungtinio Štabo anoniminis karininkas taip pat teigia, kad šios sąvokos persipina, bet kriziniu atveju tai veiktų kaip gynybos elementas.⁵⁰ Informantas A. Daugirdas teigia: atgrasymas pirmiau pagal funkciją, tačiau mūsų specifinėje situacijoje, vargu ar atgrasymas veiktų ant prieš, tuomet tai derėtų traktuoti kaip gynybą.⁵¹ Šio pjūvio išsiskiriančios nuomonės demonstruoja skirtingą pačio pilietinio

⁴⁷ Albertas Daugirdas, interviu su autore, Vilnius, 2020m. balandžio 28d. (Priedas Nr. 4)

⁴⁸ Gintaras Koryzna, interviu su autore, Vilnius, 2020m. balandžio 24d. (Priedas Nr. 1)

⁴⁹ Luka Sinevičienė, interviu su autore, Vilnius, 2020m. balandžio 24d. (Priedas Nr. 2)

⁵⁰ Anoniminis Jungtinio Štabo karininkas, Vilnius, 2020m. gegužės 6d. (Priedas Nr. 3)

⁵¹ Albertas Daugirdas, interviu su autore, Vilnius, 2020m. balandžio 28d. (Priedas Nr. 4)

pasipriešinimo paskirties suvokimą, tačiau pozicijos, ypač siejasi su informantų veiklos sritimis, tad specifinis koncentravimasis rodo skirtingas pilietinio pasipriešinimo funkcijas.

Paskutinė pateikta skirtis sudarė efektyvumo ir moralumo sankirtą. Informantas A. Daugirdas teigia, kad šių dviejų aspektų atskirti negalime, informantas G. Koryzna taip pat teigė, kad tai turėtų būti abiejų šių dėmenų kombinacija. Informantė L. Sinevičienė teigė, kad moralus aspektas yra svarbesnis, tuo tarpu Jungtinio Štabo anoniminis karininkas rinkosi efektyvumo skirtį. Remiantis akademiniais pavyzdžiais galime teigti, kad šios sąvokos yra viena kitai proporcingos (žiūrėti paveikslėlius Nr. 1). Visų informantų buvo klausiama, su kokiomis kitomis organizacijomis bendradarbiauja jų institucija. Dažniausiai atsikartojantys atsakymai liečia organizacijas, kurios anksčiau šiame darbe identifikuotos kaip dirbančios su pilietiniu pasipriešinimu. Taip pat papildomai buvo akcentuojamas darbas su savivaldybėmis, švietimo įstaigomis, taip pat kitos valstybinės institucijos, kaip policija. Informantė L. Sinevičienė taip pat įvardina ir bendradarbiavimą su kitomis ministerijomis. Visi informantai bendradarbiavimą įvardina kaip nuoseklų. Informantė L. Sinevičienė įvertina bendradarbiavimą kaip nuoseklų, tačiau nesistemišką.⁵²

Keliant klausimą dėl pasiektų rezultatų pateikimą informantai atsakė labai panašiai: visi paminėjo vidinius dokumentus ir būdus, kuriais yra matuojamas efektyvumas, tačiau kiek validūs rezultatai, pamatuoti nėra kaip. Tačiau pats faktas, kad institucijos vykdo savo ir savo darbų rezultatų refleksiją, tačiau tie duomenys gali būti naudojami tik sekti progresui, iškreipia to matavimo prasmę. Būdo sekti ir pamatuoti konkrečius veikimo būdus nėra. Informantė Sinevičienė teigia, „Nes iš esmės tam pačiam atsparumo didinime, ar valios priešintis stiprinime dalyvauja labai daug žmonių, tai labai sunku pasakyti, ar „Laisvės TV“ laida padarė daugiau įtakos, ar mūsų paskaita. Kadangi neturime visuotinio ir valstybinio rengimo, nėra sistemos, todėl negalime pamatuoti, kiek mes sistemoje padirbam, kad tas skaičius didėtų ar mažėtų. Savo rezultatus mes matuojame, bet kiek tai daro poveikio visuomenei, labai sunku pasakyti.“⁵³ Sistemos nebuvimas lemia ir tai, kad pilietinį pasipriešinimą reglamentuojantį dokumentą savo institucijoje daugiau informantų teigiantys neturintys, nei turintys. Aiškius dokumentus galėjo įvardinti tik informantas G. Koryzna, kiti vidinių dokumentų, sisteminančių pilietinį pasipriešinimą neturėjo. Paklausus informantų apie pilietinio pasipriešinimo sistemos kitimus, informantai pastebi, kad pokyčiai vyksta. Reikia pabrėžti, kad kiekvienas informantas pokyčius išskyrė remiantis savo nuomone, tačiau visi paminėjo, kad pokyčiai vyksta.

---

⁵² Luka Sinevičienė, interviu su autore, Vilnius, 2020m. balandžio 24d. (Priedas Nr. 2)

⁵³ Luka Sinevičienė, interviu su autore, Vilnius, 2020m. balandžio 24d. (Priedas Nr. 2)

Anoniminis Jungtinio Štabo karininkas pastebi, kad pokyčiai vyksta ir yra pozityvūs.⁵⁴ Paprašyti išskirti didžiausius trūkumus Lietuvos pilietinio pasipriešinimo sistemoje visi informantai pirmiausia išskyrė sistemos nebuvimą. Sistemos trūkumas kiekvienoje organizacijoje kelia skirtingus sunkumus, tad šie atsakymai buvo grindžiami skirtingais pavyzdžiais. Buvo iškelta nuomonė, kad dėl aiškios sistemos nebuvimo kyla iššūkis įtraukti kitas institucijas. Tiesiogiai susiję veiksniai yra sistema ir dokumentų itvirtinimas. Informantai išskiria tokius dokumentų sistemos trūkumus: nenuosekli, nesuderinta su daug skirtingai interpretuojamų sąvokų. Informantė L. Sinevičienė pastebi, kad reikėtų vieno struktūruojančio ir apibrėžiančio dokumento. Informantas A. Daugirdas savo interviu metu nurodo, kad valstybės skirti pajėgumai ir resursai parodo pilietinio pasipriešinimo svarbos vertinimą, tai būtent požiūrį į pilietinį pasipriešinimą nuo politinio lygmens iki švietimo, šią problemą ir išskiria kaip pagrindinę problemą. Iš neteisingo požiūrio plaukia neteisingas personalo pasirinkimas, kas lemia, kad nuoseklaus darbo šiuo klausimu nėra. Informantas taip pat pastebi, kad nors sistema atrodo „gerai, viduje ji yra neefektyvi.“⁵⁵ Anoniminis karininkas, veikiantis viename iš rengimo centrų, teigia nematantis nei sistemos, nei vizijos, kaip sistema turėtų būti įgyvendinta.⁵⁶

Informantai buvo klausiami ir apie pilietinio pasipriešinimo funkcijų vykdymą. Tenka pastebėti, kad Mobilizacijos ir Pilietinio pasipriešinimo departamentas prie KAM dengia nesmurtinio pilietinio pasipriešinimo sritį visuomenės parengime; Lietuvos Šaulių sąjunga dengia tiek smurtinį, tiek nesmurtinį pilietinio pasipriešinimo momentą, tačiau išimtinai tik savo organizacijos narių gretose; Lietuvos kariuomenė dengia ir smurtinį pilietinį pasipriešinimą, tačiau nevykdo plačiosios visuomenės rengimo. Tad galime daryti išvadą, kad nei viena iš minėtųjų organizacijų neužtikrina ir nevykdo piliečių rengimo smurtinio pilietinio pasipriešinimo sferoje. Nors instituciškai suprantamas pilietinio pasipriešinimo dvilypumas, įtvirtintas įstatymuose, sistemiškai institucijos to įstatymo vykdymui nėra. Ši funkcija - visuomenės rengimas ginkluotam pilietiniam pasipriešinimui - nėra priskirta nei vienai institucijai. Kas rodo ryškų sistemos ir dokumentacijos disonansą.

Nors informantai pateikė atsakymus atsižvelgdami į savo veiklos sritį, informantų nuomonė daugeliu atvejų sutapo. Ypač sutapo institucinis ir asmeninis pilietinio pasipriešinimo suvokimas. kuomet matome specialistų nuomones, labiau koreliuojančias su akademinio pilietinio pasipriešinimo vertinimu, o institucinis labiau koreliuoja su įstatymine baze. Informantai teigė, kad organizacijos bendradarbiauja ir tarpusavyje, tačiau paklausti apie veiklos rezultatus teigė matuojantys tik savo organizacijos ir viduje, taip pat kriterijai labiau įvardinti kaip kiekvienos

---

⁵⁴ Anoniminis Jungtinio Štabo karininkas, Vilnius, 2020m. gegužės 6d. (Priedas Nr. 3)

⁵⁵ Albertas Daugirdas, interviu su autore, Vilnius, 2020m. balandžio 28d. (Priedas Nr. 4)

⁵⁶ Anoniminis Lietuvos Kariuomenės karininkas, interviu su autore, Vilnius, 2020m. gegužės 20d. (Priedas Nr. 5)

organizacijos normatyviniai savo viduje, nei kaip vertinimas nuoseklios sistemos ribose. Tai rodo sistemos, kurioje būtų galima vykdyti efektyvumo matavimus, nebuvimą. Sistemos nebuvimą, kaip vieną pagrindinių problemų, įvardino visi informantai, nors taip pat visi pastebi, kad vyksta pokyčiai. Tačiau iš to neišplaukianti sistema rodo ne sisteminius, o vidinius organizacijų pokyčius. Pati pilietinio pasipriešinimo sąvoka visuose atsakymuose vertinta kaip netiksli, kas ilgainiui kuria skirtingą, o ne siekiamą sistemiską požiūrį. Panašių esminių problemų įvardinimas rodo jų įsitvirtinimą visuose lygiuose ir veiklos kryptyse.

3.NATO ir kitos šalys

3.1 Pilietinis pasipriešinimas stojimo į NATO fone

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas tiek pirmame skirsnyje „Visuotinės ir besąlyginės gynybos principas“, tiek antrame skirsnyje „Bendrosios Lietuvos gynybos nuostatos“ kartu teigia ne tik visuotinę ir besąlyginę kiekvieno piliečio gynybą, bet ir kolektyvinės Šiaurės Atlanto Saugumo Organizacijos (toliau - NATO) gynybos svarbą. Verta paminėti, kad pats Lietuvos stojimas į NATO keitė ir gynybos koncepcijas ir jų įgyvendinimą ir pilietinio pasipriešinimo vertinimą, plėtojimą ir suvokimą. Pilietinio pasipriešinimo būdu 1990-aisiais paskelbus nepriklausomybę pilietinio pasipriešinimo svarba nebuvo kvestionuojama. Tačiau kuriantis konvencinėms pajėgoms dėmesys buvo koncentruojamas į konvencinių pajėgų kūrimą, jų stiprinimą. Nors pilietinio pasipriešinimo svarba buvo suprantama, nuosekli sistema nesukurta, galbūt dėl kompleksiško laikotarpio, kai kūrėsi visas valstybės institucijų tinklas, galbūt dėl konvencinių pajėgų prioretizavimo.

2004-aisiais Lietuvai įstojimus į NATO keitėsi ne tik konvencinės karybos prioritetai. Nuo teritorinės gynybos persiorientavome į mobilias, greitai reaguojančias pajėgas ir šios srities stiprinimą. Buvo manoma „kad tradicinės karinės grėsmės tikimybė yra labai nedidelė, todėl nėra laiko laikytis teritorinės gynybos koncepcijos“⁵⁷ Dr. Deividas Šlekys savo knygoje „Mąslaus Vyčio beieškant“ taip pat pastebi, kad Lietuva pasirinko vakarietišką instrumentišką karybos suvokimą, kai karas yra tarsi politikos pratęsimas išsikeltiems tikslams pasiekti⁵⁸. Pasirinktas suvokimas nesisiejo su egzistencialistine lietuviška karo samprata. Kaip ir pats pilietinis pasipriešinimas suprantamas egzistencialistiniu būdu dėl specifinės istorinės patirties.

⁵⁷ Povilas Malakauskas „Namų darbai rengiantis narystei NATO“ *Kardas* 2003m. 4psl. (Žiūrėta 2020-04-30)

⁵⁸ Deividas Šlekys „Mąslaus Vyčio beieškant. Lietuvos karinės minties raida ir būklė po nepriklausomybės atkūrimo (1990-2014)“ Vilnius, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija 2015m. 16psl.

Istojusi į NATO Lietuva bendradarbiavo kurdama strategijas, siekiančias užtikrinti kolektyvinį saugumą, dalyvavo misijose, skyrė dalį biudžeto. Psichologinė visuomenės būseną saugumo prasme taip pat pasikeitė. Lietuva tapo didžiausio gynybos aljanso dalimi, kas žmonių sąmonėje savaime užtikrino visišką saugumą. Ypač egzistencialistinis „išlikimo“ emocinį krūvį nešantis pilietinis pasipriešinimas nebuvo populiarus nei kuriant saugumo sistemą, nei politiškai jaudino tuo metu visiškai saugiai besijaučiančią visuomenę. Situacija gerokai pasikeitė nuo Ukrainos krizės pradžios 2014-aisiais. Tiek pats faktas apie karą Ukrainoje, tiek epizodiškas hibridinio karo apraiškas vakarų visuomenė priėmė su dideliu susirūpinimu, o Lietuvoje tai sukėlė dar didesnį atgarsį. Pilietinio pasipriešinimo konceptas vėl tapo aktualus. Kaip viena iš to išraiškų parengta Piliečių rengimo ginkluotai valstybės gynybai strategija⁵⁹. Būdami NATO sudėtyje turime veikti organizuotai su partneriais ir kalbėti ta pačia, arba bent vieni kitiems suprantama sąvokų ir dokumentų „kalba“. Tad mėginsime pasiaiškinti, kiek pilietinį pasipriešinimą atliepia NATO dokumentai.

3.2 NATO pilietinio pasipriešinimo fone

Autorius Maciej Bartowski savo darbe teigia, kad kai kurioms Europos valstybėms kyla susirūpinimas, ar NATO yra pajėgi kariauti ne konvencinio karo, o hibridinio karo kontekste.⁶⁰ Autorius svarsto, galbūt neginkluotas pilietinis pasipriešinimas yra efektyvesnis būdas kovoti su agresoriaus pasirinkta kovos forma. Leidinyje taip pat siūloma NATO organizacijai pripažinti piliečių svarbą ir piliečių organizuotumo galią. Nagrinėjant Ukrainos atvejį matome, kad pirmiausiai į kontaktą patenka vietinės, dažnai diversifikuotos visuomenės, kur NATO kariuomenės vargiai įneštų stabilumo.

Dokumentas, įforminantis pagrindinius NATO principus - „Šiaurės Atlanto Sutartis“ trečiame straipsnyje numato: „Kuo efektyviau siekdamos šios Sutarties tikslų, Šalys, kiekviena atskirai ir kartu, nuolatinėmis ir veiksmingomis savo pačių bei tarpusavio paramos priemonėmis palaikys ir plėtos individualų ir kolektyvinį pajėgumą ginkluotam užpuolimui atremti.“ Šis straipsnis įpareigoja ir skatina kiekvieną iš šalių kurti atsparumą ne aljanso, o nacionaliniu lygmeniu. Tai rezonuoja su pačios organizacijos centrine idėja, kad kiekvienas narys užtikrina savo indėlį, ir nuolat stiprėja, kai visi iki vieno bus stiprūs, visas aljansas irgi bus stiprus.⁶¹ Tai dar kartą pakartota ir

⁵⁹Lietuvos Respublikos piliečių valstybės gynybai strategija, patvirtinta 2015 m. rugpjūčio 19 d. įsakymu Nr. V-849.

⁶⁰ Maciej Bartowski „*Nonviolent Civilian Defense to Counter Russian Hybrid Warfare*“ 2018m. 20psl. (Žiūrėta 2020-04-30)

⁶¹ NATO: Pushing Boundaries for Resilience <https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSAnalyse213-EN.pdf> (Žiūrėta 2020-04-30)

„NATO: Pushing Boundaries for Resilience“ straipsnyje. Taigi tai tarsi palikta kiekvienos valstybės narės iniciatyvai ir požiūriui.

Naujausiuose NATO straipsniuose randama „Civil preparedness“ sąvoka, kurią galėtumėme versti kaip civilių pasiruošimas. Ši sąvoka viename naujausių NATO straipsnių aiškinama kaip pagrindinių valstybės funkcijų tęstinumas užtikrinamas per netikėtas situacijas, katastrofas, taikos metu ir krizės metu.⁶² Ši sąvoka mažai koreliuoja su pilietinio pasipriešinimo suvokimu Lietuvoje, tai greičiau padengtų mobilizacijos tikslus ir užduotis. Jau minėta sąvoka „piliečių pasiruošimas“ naudojama kartu su žodžiu „resilience“. Knygoje „A shift of the security paradigm Global challenges: is Europe ready to meet them?“ „resilience“ yra įvardinamas kaip pirmosios gynybinės linijos.⁶³ Sąvoką „resilience“ galime versti kaip „atsparumas“. Vienintelis konkretus NATO atsparumo svarbos išskyrimas, aiškiai matomas septyniuose „NATO resilience guidelines“. Siekiant aiškesnio NATO atsparumo suvokimo, bus išversta kiekvieno iš punktų esmė: 1) užtikrinti valdžios funkcionavimą; 2) pasirūpinti energijos atsargomis; 3) „suvaldyti“ nekontroliuojamą žmonių judėjimą; 4) pasirūpinti maisto ir vandens atsargomis; 5) gebėjimas užtikrinti sveikatos apsaugą civiliams net patiriant didžiulius nuostolius; 6) užtikrinti net ir krizės atveju veikiančias komunikacijos sistemas; 7) užtikrinti transporto judėjimo sistemas.⁶⁴ Akivaizdu, kad žodžio atsparumas reikšmė skiriasi: NATO kontekste matome atsparumą infrastuktūros pokyčiams ar poveikiams, tuo tarpu Lietuvoje jis yra suvokiamas kaip valstybės atsparumas netikėtoms situacijoms, galinčioms sutrikdyti valstybės veikimą, o ne kaip psichologinį visuomenės atsparumą provokacijoms, dezinformacijai ir kitoms hibridinio karo išraiškoms.

Nors Lietuvoje tiek dokumentacijoje, tiek akademinėje literatūroje įtvirtintas atsparumo motyvas yra ypač svarbus pilietinio pasipriešinimo sistemai, bet aljansas šį žodį vartoja visiškai kita potekste. Pilietinio pasipriešinimo konceptas nėra įtvirtinta ir jokia kita sąvoka. Galime daryti prielaidas, kodėl atsparumo sąvoka yra taip skirtingai suvokiama pačio aljanso ir Lietuvoje. Esmine priežastimi būtų galima įvardinti jau minėtus karybos specifikos instrumentiniu ir egzistencialistiniu pagrindu skirtumus - politikos pratęsimas ar įgyvendinimas nereikalauja kiekvieno piliečio sąmoningos veiklos, greičiau jau užtenka tiesiog funkcionuojančios sistemos, tuo tarpu

---

⁶² NATO „Civil preparedness“ 2020m. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49158.htm (Žiūrėta 2020-04-30)

⁶³ J. Martín Ramírez „New paradigm in Security“ kn. Editors J. Martín Ramírez, Jerzy BizIEWSKI „A shift of the security paradigm Global challenges: is Europe ready to meet them?“ Springer international publishing, Cham, Switzerland 2020m. 177psl.

⁶⁴ Tim Prior "NATO: Pushing Boundaries for Resilience“ Editor: Christian Nünlist *CSS Analyses in Security Policy* NO. 213, September 2017

specifinė Lietuvos istorinė patirtis lėmė egzistencialistinį kiekvieno piliečio vertinimą. Tenka pripažinti, kad keičiantis karybai NATO suvokia, kad kiekvieno piliečio pasirengimas yra svarbus infrastruktūrai atomistiniu požiūriu, bet holistiniu požiūriu piliečių visuomenės, kaip trečiojo karinio veikėjo, potencialas lieka neišnaudotas, o tai gali tapti vienu stipriausių galios svertų ateities konfliktuose.

3.3. Užsienio valstybių pavyzdžiai

Siekiant geriau suprasti Lietuvoje taikomą pilietinio pasipriešinimo konceptą apžvelgsime ir užsienio valstybių pavyzdžius. Aptarimui pasirinktos valstybės pritaikančios naujus pilietinio pasipriešinimo koncepto metodus, vystančios pilietinio pasipriešinimo sistemą, bei naudojančios modelius, pritaikomus kitose valstybėse. Pasirinktos valstybės Švedija ir Šveicarija. Švedijos atvejis koncentruotas į psichologinę gynyba kaip visuotinės gynybos sudedamąją dalį, tuo tarpu Šveicarijoje taikomas totalinės gynybos modelis. Abiejų šių valstybių požiūris darė įtaką Lietuvos gynybos politikai. Lietuva rėmėsi, taikė praktikas ir naudojo šių valstybių modeliais formuodama savo pilietinio pasipriešinimo konceptą. Nagrinėjant šiuos atvejus pateiksime kontekstą, kaip pilietinis pasipriešinimas vertinamas ir įtvirtinamas kitose jau minėtose Europos valstybėse.

Švedija. Psichologinė gynyba.

2015-aisiais, reaguodama į padėtį Ukrainoje, Švedija išleido naują gynybos įstatymą. Nebūdama jokio karinės prigimties aljanso nare Švedija savo saugumą užtikrina visuotinės gynybos pagalba, įtraukdama į gynybą ne tik kariuomenę, bet ir civilius. Leidinio „Lithuanian-Swedish Roundtable Expert Discussions on Social Resilience and Psychological Defence“ autoriai teigia, kad psichologinė gynyba turėtų būti parengta ant atsparumo, gerai informuotų sprendimų priėmėjų, institucijų ir visuomenės įgalinimo, suteikiant jiems reikalingas žinias ir įrankius, kad jie būtų pasiruošę ir nusiteikę veikti krizinėje situacijoje.⁶⁵ Visuomenės, kaip trečiojo veikėjo, atsparumas lemia efektyvų atgrasymą. Ir nors jau minėtame straipsnyje lyginamas švediškasis psichologinės gynybos modelis su lietuviška strateginės komunikacijos veikla, šis palyginimas apima šiuo metu taikomus atsparumo didinimo veiksmus, tačiau normatyvinis pačio koncepto lyginimas turėtų atrodyti kitaip. Švedijoje mes matome visuotinės gynybos sistemą, kurios vienas iš aspektų yra

---

⁶⁵ European integration studies center „Lithuanian-Swedish Roundtable Expert Discussions on Social Resilience and Psychological Defence“ 2018m.

psichologinė gynyba, lietuviškas to atitikmuo, kuris kartu su kitais dėmenimis sudarytų bendrą gynybos sistemą, tai būtų pilietinio pasipriešinimo sistema.

Palyginus pilietinio pasipriešinimo koncepto ir psichologinės gynybos tikslines sferas matome aiškius atsikartojimus, tiek įgalinimo įgūdžių ir žinių prasme, tiek kuriamoje valioje veikti. Tačiau kadangi Lietuvoje nuoseklios pilietinio pasipriešinimo sistemos sukurti nepavyko ir vis dar nepavyksta, strateginė komunikacija tampa vienu pagrindiniu būdu kuriančiu visuomenės atsparumą. 2015 metu parengtoje „Sweden’s Defence Policy 2016-2020“ pilietinės gynybos uždaviniai numatomi kaip: a) apsaugoti civilių populiaciją, b) užtikrinti svarbiausių visuomenės funkcijų vykdymą ir c) prisidėti prie ginkluotojų pajėgų pajėgumų užtikrinimo ginkluotoje atakoje.⁶⁶ Sąvoka kompleksiskai traktuojama Lietuvoje, Švedijoje akivaizdžiai dengia nesmurtinę specifiką. Švedijoje akivaizdžiai dengia išimtinai nesmurtinę specifiką. Tad galime traktuoti, kad Švedijos psichologinės gynybos konceptas didintų piliečių psichologinį, o per jį ir infrastruktūrinį, atsparumą. Šis konceptas atliepia su pilietinio pasipriešinimo sistemos taikos metu tikslais, tokiais kaip atsparumo kūrimas ir pan. (žiūrėti 9-ą paveikslėlį)

Kaip ir Lietuvoje, civilinės gynybos aspektas yra kuruojamas už gynybą atsakingos ministerijos struktūros, kuri gali būti verčiama kaip Švedijos civilių nenumatytų atvejų agentūra (Swedish Civil Contingencies Agency). Ši institucija atsakinga už pagalbą, civilių apsaugą, visuomenės saugumą, krizių valdymą bei pilietinę gynybą.⁶⁷ Kaip matome, agentūros funkcijos yra ypatingai plačios, tačiau tai tik dar kartą pažymi pilietinės gynybos suvokimo skirtumus. Trys „Sweden’s Defence Policy 2016-2020“ išskirtos pilietinės gynybos užduotys, išskirtos kaip prioritetinės, rodo visuomenės susitelkimą, saugumo užtikrinimą ir pagalbą kariniam dėmeniui, tačiau nesmurtinė piliečių kaip trečiojo veikėjo galia nėra išnaudojama siekti nusistatytų proaktyvių tikslų, kylančių iš nesmurtinio veiksmo savaimė ir turinčių savaiminį tikslą, pavyzdžiui „Sąjūdžio“ pobūdžio veikimo principu. Iš to galime daryti išvadą, kad visuotinis piliečių pasirengimas yra skirtas maksimalaus atsparumo momentui sukurti, kuris veiktų kaip atgrasymas, tačiau ne kaip aktyvi kovos forma.

Šveicarija. Totalinė gynyba.

---

⁶⁶ Sweden’s Defence Policy 2016-2020

⁶⁷ Swedish civil contingencies agency <https://www.msb.se/en/about-msb/our-mission/> (Žiūrėta 2020-04-30)

Kaip ir prieš tai aptarta Švedija, Šveicarija taip pat nepriklauso jokiam kariniam aljansui, tačiau kitaip nei Švedija Šveicarija nepriklauso ir Europos Sąjungai. Tad savo saugumo užtikrinimui Šveicarija pasirinko totalinės gynybos sampratą. Šią sampratą savo darbe apibrėžia Dietrich Fischer, kuriame teigiama, kad visuotinė gynyba tai „visos legitimios priemonės prieš visas prievartos formas“⁶⁸. Šis gynybos būdas įtraukia visus gyvenimo sektorius į gynybos mechanizmą, nuo diplomatinio, ekonominio ir socialinio saugumo iki kibernetinio, aplinkosaugos ar informacinio. Kuriama gynyba nuo kiekvieno grėsmės tipo. Kaip ir kitose šalyse Šveicarijoje gynyba prasideda nuo atsparumo kūrimo. Leidinyje „Resistance operating concept“⁶⁹ išskiria naudotą atsparumo kūrimo būdus: užtikrinamas objektyvus nacionalinis žinių skleidėjas, keliamas nacionalinis pasididžiavimas institucijose, taip apsirūpinama būtiniausiai ištekliais net keliais lygmenimis- nacionaliniu, vietiniu ir asmeniniu. Išskirtos ir trys pagrindinės gynybos rūšys: ekonominė gynyba, civilinė gynyba ir psichologinė gynyba. Tame pačiame leidinyje nurodoma, kad Šveicarijos efektyvus atgrasymas ir gynyba susidėjo iš civilinės gynybos ir atsparumo, susinaikinimo strategija, kad Šveicarijos komunikacijos ir transportavimo infrastruktūra nebūtų panaudota užpuolikų, ir paskutinis elementas susidedantis iš galingų konvencinių pajėgų. Totalinės gynybos kontekste gynyba suprantama ypač kompleksiskai, kai visi pasipriešinimo būdai dengia vienas kitą. Natūralu, kad civilinis piliečių pasipriešinimas persidengia ir su smurtiniu ir su nesmurtiniu pasipriešinimo modeliu. „Resistance operating concept“ pastebi, kad piliečių smurtinis pasipriešinimas partizaniniu būdu buvo atmestas, bet integruotas į pasipriešinimo sistemą. Atmetimo priežastimi įvardinama kaip siekis neignoruoti kitų totalinės gynybos sričių. Šios pasipriešinimo organizuojamos operacijos būtų įtrauktos į konvencines pajėgas.⁷⁰

Totalinė gynyba siejasi su Lietuvos dokumentų sistemoje naudojamu pilietinio pasipriešinimo apibrėžimu bei visuotinės ir totalinės gynybos principais. Gražina Miniotaitė savo darbe „Pilietinis pasipriešinimas Lietuvos saugumo ir gynybos sistemoje“ pastebi, kad „Lietuvos besąlyginės ir visuotinės gynybos modelis labiausiai primena aštuntojo dešimtmečio Šveicarijos totalinės gynybos triadą.“⁷¹ Šveicariškas pilietinis pasipriešinimas atitinka Lietuviško pilietinio pasipriešinimo kompleksiskumą- taikomų veikslių imtis riboja tik legitimumas, Lietuvoje,

---

⁶⁸ Dietrich Fischer „Invulnerability without Threat: The Swiss concept of General Defence“ *Journal of Peace Research* 19. No.3 January 1, 1982m 216 psl.

⁶⁹ „Resistance operating concept“ Final V. U.S. Special operations command Europe 2019m.

⁷⁰ Ten pat;

⁷¹ Gražina Miniotaitė „Pilietinis pasipriešinimas Lietuvos saugumo ir gynybos sistemoje: raida ir perspektyvos“. *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2003*, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius 2004m. 207psl.

humanitarinė teisė (žiūrėti Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymą).

Pilietinės gynybos organizavimas Šveicarijoje priklauso Gynybos, Civilių apsaugos ir Sporto federaliniam departamentui (Federal department of defence, civil protection and sport) . Šis departamentas yra skirstomas į mažesnius sektorius. Kaip ir Lietuvoje tai yra sutelkta gynybos sistemoje. Šis departamentas taip pat kuruoja kariuomenę, civilių apsaugą, sporto politiką, kritinių situacijų valdymą ir tad šios sritys susiejamos. Šio departamento struktūra, kuruojantis civilius, būtų „Federalinė civilių apsaugos įstaiga“ ([Federal Office for Civil Protection](#)). Šis departamentas dengia kritinių situacijų valdymą, civilių apsaugos struktūras ir priemones bei už apsaugą nuo masinio naikinimo ginklų ir tyrimus. Tačiau šio departamento užduotys labiau apsiriboja civiline sauga nei civiliniu ruošimu gynybai. Lokaliai pilietiniu pasipriešinimu rūpinasi kantonai.⁷² Civilinės gynybos organizavimas grindžiamas atitinkamomis grėsmėmis, taip pat politinėmis ir topografinėmis aplinkybėmis bei struktūromis kantone, regione ar savivaldybėje. Tai būtų galima paaiškinti kantonų skirtingumu - kalnuotai vietovei reikės kitokių planų, išteklių ar organizavimo veiklų nei reikės pramonės regionams ir atvirkščiai. Pagrindinė civilinės gynybos organizacijos struktūrai yra taikomas šešių sričių modelis: a) Civilinės gynybos vadovybė, b) vadovavimo palaikymas, c) apsauga ir priežiūra, d) kultūros vertybių apsauga, e) palaikymas, f) logistika.⁷³ Lokalaus Šveicarijos planavimo modelis remiamas kantonų skirtingumu. Lietuvoje šis modelis nėra toks aktualus- būdama geografiškai panašia, homogeniška ir viena valstybine kalba kalbančia valstybe Lietuvos regionuose gali būti taikoma vienoda pilietinio pasipriešinimo ir pilietinės gynybos politika. Tačiau tiek Lietuvoje, tiek Šveicarijoje matome visų visuomenės sluoksnių įsitraukimą ir proaktyvų dalyvavimą,

Išvados

Pilietinio pasipriešinimo konceptas ypatingai kompleksiškas. Kompleksiškumas kyla iš paties saugumo, pasipriešinimo ir smurtiškumo vertinimo. Akademinėje literatūroje dominuoja nesmurtinis, spontaniškas, moralus pasipriešinimas kaip atgrasymo forma. Bet kuriuo vertinimu ir tarp akademikų kyla diskusijos- kvestionuojamas net pilietinio pasipriešinimo efektyvumas. tačiau mūsų valstybė pasiremama savo istorine patirtimi šio koncepto svarbą įtvirtina įstatymiškai. Tad

---

⁷² Swiss authorities online <https://www.ch.ch/en/civil-defence-information-for-people-performing-civil-defence/> (Žiūrėta 2020-04-30)

⁷³ Federal Office for Civil Protection BABS <https://www.babs.admin.ch/de/zs/org.html> (Žiūrėta 2020-04-30)

Lietuvos valstybės pilietinio pasipriešinimo įtvirtinimo sistema tampa interpretacine. Natūralu, kad turint specifinę istorinę atmintį siekiama ją įtvirtinti. Nagrinėjant dokumentaciją matome dvilypį pilietinio pasipriešinimo prigimties vertinimą - tiek nesmurtinį, tiek smurtinį, veikiant visais legitimiais būdais. Ir nors aukščiausio lygio dokumentai vieningai sutaria dėl pilietinio pasipriešinimo prigimties, tačiau kartu matome ir prieštaravimus ar nenuoseklumą. Vieni dokumentai aiškina pilietinio pasipriešinimą svarbą ir suvokimą, tuo tarpu kiti tos pačios sferos valstybinės svarbos dokumentai tokios sąvokos net nemini.

Pats pilietinio pasipriešinimo konceptas „paskęsta“ sąvokų neapibrėžtume. Nesant aiškių sąvokų rėmų, nėra ir tiesioginio atskaitomybių priskyrimo instituciškai. Įstatymų skirtumai sukuria skirtingą pilietinio pasipriešinimo suvokimą institucijose, kas taip pat trukdo sukurti nuoseklią ir veikiančią visuotinę ir valstybinę pilietinio pasipriešinimo rengimo sistemą.

Pilietinio pasipriešinimo svarba NATO aljanse nėra įtvirtinta. Apžvelgus NATO atsparumo suvokimą, matome infrastruktūrinio atsparumo dominavimą. Natūralu, kad daugiatautis aljansas nesirenka gynybos būdo, priklausančio nuo valstybinės interpretacijos, tačiau dėl to praleidžiamas svarbus visuomenės kaip trečiojo karinio veikėjo momentas. Nagrinėjant užsienio valstybių modelius buvo pasirinktos Šveicarija ir Švedija, taikančios totalinės ir visuomenės gynybos modelius. Ir nors valstybės identitetas įneša skirtumų, bet galima teigti, kad Lietuva panašiu būdu suvokia ir siekia vykdyti pilietinį pasipriešinimą.

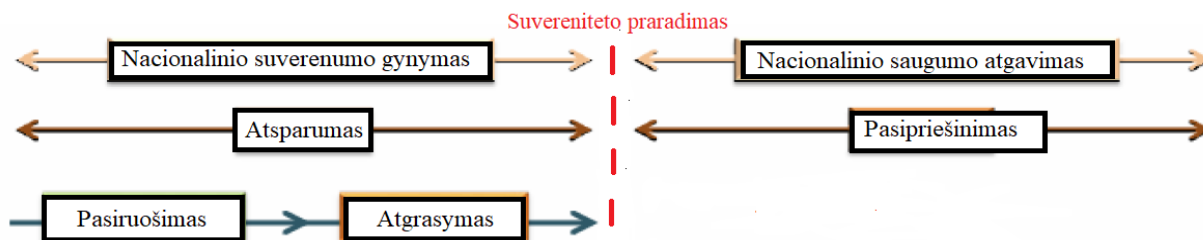
Nepaisant to, prieštaravimai dokumentuose, institucinės spragos ir pačios sistemos nebuvimas, rodo, kad nuoseklios vizijos pilietinio pasipriešinimo lauke nėra. Tampa akivaizdu, kad dokumentuose įtvirtinama (kad ir nenuosekliai) šio koncepto svarba neatsispindi vyraujančioje praktikoje. Ir nors pilietinis pasipriešinimas įvertintas kaip vienas iš Lietuvos saugumą užtikrinančių elementų, nuoseklios ir funkcionalios nei jo sistemos, nei vizijos identifikuoti nepavyko.

Siūlymai

Sąvokų apibrėžimas

Apžvelgus užsienio ir Lietuvos akademikų pastebėjimus galime matyti kaip kompleksiskai gali būti konstruojamas ir suprantamas pilietinio pasipriešinimo konceptas. Iš literatūros buvo išskirti keturi svarbiausi koncepto pjūviai, padėsiantys ne tik apibrėžti sąvokas, tačiau ir pozicijuoti pilietinio pasipriešinimo koncepto nuoseklią sistemą. Kiekvienas iš išskirtų

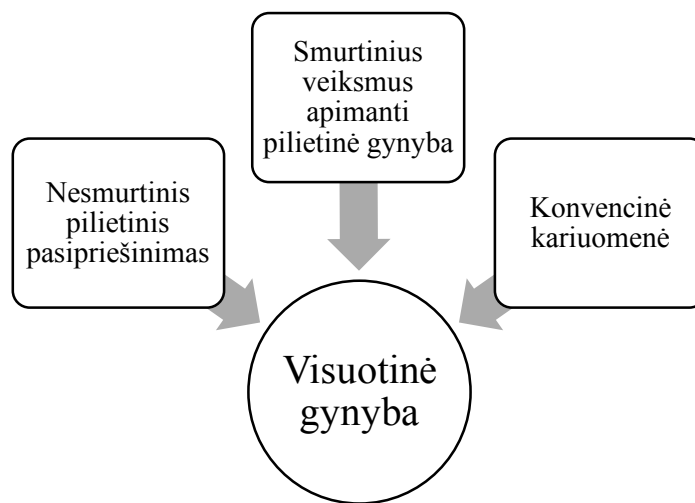
pojūvių yra tiesiogiai ar atvirkščiu proporcingumu susijęs su vienas kitu. Verta paminėti, kad pilietinis pasipriešinimas gali reikštis tik krizinėje situacijoje ar karo atveju, tuo tarpu pilietinio pasipriešinimo sistema privalo funkcionuoti ir taikos sąlygomis vykdydama skirtingas funkcijas, tokias kaip atsparumo didinimas ir atgrasymas.

Paveikslėlis Nr. 9 Atsparumas ir pasipriešinimas nacionalinėje gynyboje

(Šaltinis adaptuotas iš: U.S. special operations command Europe „Resistance operating concept V. 4 Draft“)

Apsibrėžtos sąvokos pažymimos savarankiškai sudarytame paveikslėlyje siekiant didesnio aiškumo. Pilietiniu pasipriešinimu šiame darbe siūloma apibrėžti išskirtinai nesmurtinis konkrečiai civilių piliečių pasipriešinimo būdas, krizės/karo atveju, neapibrėžiant specifinių veikimo principų. Tai klasikinis akademinės literatūros

Paveikslėlis Nr. 10 Autorės siūloma visuotinės gynybos fragmentacija

(Šaltinis sudarytas darbo autorės, 2020m.)

pilietinio pasipriešinimo traktavimas. Pilietinį pasipriešinimą traktuojant kaip visiškai nesmurtinį reiškinį, sistemoje atsiranda „pilkoji zona“ esant tarp nesmurtinių piliečių veiksmų ir reguliariosios konvencinės kariuomenės, yra matoma būtinybė šią spragą ir „pilkąją zoną“ įvardinti. Kadangi nuo pilietinio pasipriešinimo veikimo būdų atskyrėme smurtinius pilietinės valios išreiškimo būdus, šiame darbe jiems siūloma priskirti pilietinės gynybos sąvoka. Kaip jau minėta anksčiau šiame darbe sąvoka „gynyba“ yra vartojama padengiant ir smurtinius veiklos būdus įvairiais atvejais. Verta

paminėti, kad pagrindiniai saugumą valstybėje užtikrinantys dėmenys visuomenėje buvo identifikuoti kaip konvencinės kariuomenė ir pilietinis pasipriešinimas, šame darbe naudojamas pilietinio pasipriešinimo skaidymas reikalauja šią sistemą polemizuoti į tris sudedamąsias dalis užtikrinančias saugumą ir kartu sudarančias visuotinę gynybą.

Tyrimo metu buvo įvertintos koncepto spragos, kurių sprendimas galėtų padėti kurti nuoseklią pilietinio pasipriešinimo konceptualizaciją Lietuvoje. Vieną didžiausių problemų galime įvardinti sistemos nebuvimą. Tai kyla iš skirtingai suvokiamų sąvokų, labai abstrakčiai įtvirtintų teisės aktuose. Todėl kaip ir minėta šiame darbe autorė siūlo atskirti sąvokas „pilietinis pasipriešinimas“ ir „pilietinė gynyba“. Susiaurinus ir apsibrėžus sąvokas, galėtų būti priskirtos atskaitomybės ir formuojama nuosekli veikianti sistema. Sąvokos apsibrėžimas reikalauja vieno ir specifiškai pilietiniam pasipriešinimui ir pilietinei gynybai skirto dokumento. Taip pat yra būtina suformuluoti veiklos rezultatų matavimo principus, tik tokiu atveju galima užtikrinti efektyvų ir kryptingą veikimą. Būtina suformuoti tinklą, kuriame pilietinio pasipriešinimo ir pilietinės gynybos sferoje dalyvautų ne tik išskirtos institucijos, bet visos, galinčios prisidėti prie sklandesnio sistemos veikimo. Būtina užtikrinti veiklos ir dokumentų nuoseklumą bei jos įgyvendinimą visuose lygmenyse, užtikrinant reikiamus pajėgumus, institucijoms politikos vykdytojoms. Ir galiausiai reikia nuspręsti, kiek mums ir mūsų valstybės gynybai yra svarbus pilietinio pasipriešinimo reiškinys, kiek tam reikia skirti dėmesio ir pajėgumų. Reikia sukurti viziją, kokį pilietinį pasipriešinimą norima matyti Lietuvos valstybėje, nes šiuo metu aiškaus suvokimo identifikuoti nepavyksta.

Literatūros sąrašas

Henry David Thoreau „*Civil Disobedience*“, Utah, Libertas Institute Salt Lake City, 2014m.

Adam Roberts, Timothy Garton Ash „*Civil Resistance and Power Politics The Experience of Non-violent Action from Ghandi to the Present*“ Oxford, Oxford university press 2009m.

Deividas Šlekys „*Mąslaus Vyčio beieškant. Lietuvos karinės minties raida ir būklė po nepriklausomybės atkūrimo (1990-2014)*“ Vilnius, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija 2015m.

Gene Sharp „*The Politics of Nonviolent Action: The methods of nonviolent action*“ Boston, P. Sargent Publisher 1973m.

Petras Algirdas Čiočys „*Tarptautinė humanitarinė teisė*“ Generolo Jono Žemaičio Lietuvos Karo akademija. Vilnius. 2002m., 92p.

J. Martín Ramírez „New paradigm in Security“ kn. Editors J. Martín Ramírez, Jerzy Biziewski „*A shift of the security paradigm Global challenges: is Europe ready to meet them?*“ Springer international publishing, Cham, Switzerland 2020m.

Gražina Miniotaitė „Piliietinis pasipriešinimas Lietuvos saugumo ir gynybos sistemoje: raida ir perspektyvos“. „*Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2003*“, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius 2004m.

Vytautas Mankevičius, Albertas Daugirdas „*Piliietinis pasipriešinimas*“ .Naujoji matrica. Vilnius 2002m.

Michael Randle „*Civil resistance*“ first edition, London, Fontana press 1993m. 30p.

Erica Chenoweth and Maria J. Stephan „*Why Civil Resistance Works*“ Columbia University Press. New York 2012m.

A. Ramonaitė, I. Petronytė – Urbonavičienė, P. Skirkevičius, E. Vosylius “*Kas eity ginti Lietuvos*“ Aukso žuvis. Vilnius, 2018m.

U.S. Special operations command Europe „*Resistance operating concept. Final V*“ 2019m.

U.S. special operations command Europe „*Resistance operating concept V. 4 Draft*“ 2018m.

Gražina Miniotaitė „*Vietoje išvady*“ Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius, 2014m.

Sweden's Defence Policy 2016-2020 (Žiūrėta 2020-04-30)

Krašto apsaugos ministerija „2020 metų asignavimai krašto apsaugai“

https://kam.lt/lt/veikla_576/biudzetas_538.html (žiūrėta 2020-04-30)

Konferencija „Piliečio galimybės gintis ir ginti valstybę“ 2019-11-13

https://www.youtube.com/watch?v=0wCIFkXxp_o (Žiūrėta 2020-04-30)

Modestas Grigaliūnas „*Pilietinis pasipriešinimas ir kontrpropagandos deinstitutionalizavimo prielaidos*“ 2010m.

https://www.researchgate.net/publication/330530470_Pilietinis_pasipriesinimas_ir_kontrpropagandos_deinstitutionalizavimo_prielaidos

Tim Prior "NATO: Pushing Boundaries for Resilience" CSS Analyses in Security Policy N0. 213, September 2017, Editor: Christian Nünlist <https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSAnalyse213-EN.pdf> (Žiūrėta 2020-04-30)

European integration studies center „*Lithuanian-Swedish Roundtable Expert Discussions on Social Resilience and Psychological Defence*“ 2018m. http://www.tspmi.vu.lt/wp-content/uploads/2018/10/EISC_policy-brief.pdf (Žiūrėta 2020-04-30)

Ainė Ramonaitė „Dėmesio centre“ su Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto profesoriais, 2018 m.

Max Abrahms „Why terrorism does not work“, *International Security*, Vol. 31, Fall 2006m. (Žiūrėta 2020-04-30)

Maciej Bartkowski „*Nonviolent Civilian Defense to Counter Russian Hybrid Warfare*“ 2018m. 20psl. (Žiūrėta 2020-04-30)

Sweden's Defence Policy 2016-2020

https://www.government.se/49c007/globalassets/government/dokument/forsvarsdepartementet/swe-den_defence_policy_2016_to_2020 (Žiūrėta 2020-04-30)

Swiss authorities online <https://www.ch.ch/en/civil-defence-information-for-people-performing-civil-defenc/> (Žiūrėta 2020-04-30)

¹ Federal Office for Civil Protection BABS <https://www.babs.admin.ch/de/zs/org.html> (Žiūrėta 2020-04-30)

Swedish civil contingencies agency <https://www.msb.se/en/about-msb/our-mission/> (Žiūrėta 2020-04-30)

„Juožas Pocius „Pilietinė gynyba- mūsų rankose ir širdyse“ *Karys*“ Nr. 7 (2011) 2013m (Žiūrėta 2020-04-30).

Povilas Malakauskas „Namų darbai rengiantis narystei NATO“ *Kardas* 2003m. 4psl. (Žiūrėta 2020-04-30)

Dietrich Fischer „Invulnerability without Threat: The Swiss concept of General Defence“ *Journal of Peace Research* 19. No.3 January 1, 1982m.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso kai kurių nuostatų, susijusių su baudžiamąja atsakomybe už Genocida, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta18/content> (Žiūrėta 2020-04-30)

Swiss authorities online <https://www.ch.ch/en/civil-defence-information-for-people-performing-civil-defenc/> (Žiūrėta 2020-04-30)

Modestas Grigaliūnas „Pilietinis pasipriešinimas ir kontrpropagandos *deinstitutionalizavimo prielaidos*“ 2010m. (Žiūrėta 2020-04-30)

Federal Office for Civil Protection BABS <https://www.babs.admin.ch/de/zs/org.html> (Žiūrėta 2020-04-30)

Dokumentų Sąrašas

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas 1996 m. gruodžio 19 d. Nr. VIII-49
Vilnius

Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymas 2000 m. liepos 17d.
Nr. VIII-1856 Vilnius

Lietuvos Respublikos Lietuvos šaulių sąjungos įstatymas 1997 m. liepos 2 d. Nr. VIII-375 Vilnius

Lietuvos Kariuomenės karinė strategija, patvirtinta 2016-ųjų kovo 17 dieną įsakymo Nr. V-252

Lietuvos Karinė doktrina, patvirtinta, , patvirtinta 2016-ųjų metų balandžio 22 dieną įsakymu Nr. V-
570

Lietuvos Respublikos piliečių rengimo valstybės gynybai strategija, Patvirtinta 2015m. rugpjūčio
19d. įsakymu Nr. V-84

Priedai

Priedas Nr. 1

Interviu su Lietuvos Šaulių Sąjungos vadu Gintaru Koryzna.

Prieš pradėdant klausimus, padarysiu trumpą įvadą, kad geriau suprastumėt pačią Šaulių sąjungą ir iš kurios pozicijos aš kalbėsiu. Pirmiausia noriu pasakyti, kad Š daugeliui nesusipažinusių piliečių, atrodo, kad Šaulių sąjunga yra Krašto apsaugos sistemos dalis, iš tikrųjų nėra. Tai viena didžiausių klaidų kurią daro visi, net krašto apsaugos sistemos kariai ir karininkai. Dažnai įsivaizduojama, kad šaulių sąjunga yra po Krašto apsaugos ministerija, bet iš esmės LŠS yra nevyriausybinė organizacija, kuri gana dalinį valstybės finansavimą, tik tai ji turi sąsają su KAM. Nes kam skyrė finansinių asignavimus tam tikrai šs veiklai. ŠS yra specialaus statuso nevyriausybinė organizacija. Taip pat atrodytų keista kad krašto apsaugos karininkas vadovauja šiai organizacijai, tai vėl gi, kadangi LŠS turi atskira įstatymą, kuris numato, kad sauliai stiprina šalies nacionalinį saugumą ir ruošiasi ginti valstybę dviem būdais: ginkluotu ir neginkluotu (neginkluotas ir yra pilietinis pasipriešimas). KAM kontroliuoja skiriamų pinigų srautus, kad jie būtų išleidžiami tikslingai, ir kad karinis rengimas ir pilietinio pasipriešinimo rengimas vyktų koordinuotai su kariuomene, todėl karininkas ir vadovauja organizacijai.

Kaip Jūsų institucijoje suprantama sąvoka „Pilietinis pasipriešimas“?

Labai plati sąvoka. Pagal LŠS įstatymą yra numatyta kada yra ginkluotas pasipriešimas ir nesmurtinis neginkluotas pasipriešimas, tai pilietinis pasipriešimas apimtų abi sąvokas. Tai LŠS taikos metu vykdo pasirengimą pilietiniam pasipriešinimui, ginkluotam ir neginkluotam. Tiek mokslinėje literatūroje, tiek spaudoje yra labai daug interpretacijų, kinetiniai, nekinetiniai pasirengimai, aktyvus ir pasyvus pilietinis pasipriešimas. Mes bandom apeliuoti, vadovaujantis LŠS įstatymu, LŠS vykdo, pabrėžiu, šaulių rengimą organizuoti ir vykdyti pilietinį pasipriešinimą. Kodėl aš pabrėžiau Šaulių? Todėl kad šiai dienai, mes norėtume keisti nuostatas, kad ne tik šaulius, sauliai galėtų rengti. Kodėl norėtumėme keisti? Todėl kad KAM asignavimus, kurie yra 50 proc. mums reikalingų lėšų, mes galime išleisti tik rengiant šaulius. Jeigu mes pasikviestume mokytoją, kuris turėtų būti pilietinio pasipriešinimo dalis, kunigą, policininką, savivaldybės atstovą, mes jau negalime finansuoti jo įtraukimo į mūsų bendra rengimą. Mūsų supratimu tai yra pasirengimas ginti ginkluotomis ir neginkluotomis, visomis įmanomomis priemonėmis Lietuvos nepriklausomybę ir šalies suverenitetą.

Kaip Jūs suprantate pilietinį pasipriešinimą?

Taip pat. Tai atitinka mano suvokimą, nes dalis dabartinių sąvokų yra mano štabo „išdirbtos“ ir įgyvendinamos.

Ar pilietinio pasipriešinimo apibrėžimas Jums atrodo tikslus ar interpretacinis? Ar kyla prieštaravimų ir neaiškumų? Ar vis dar kyla?

Geras klausimas. Šiai dienai pilietinis pasipriešinimas turi labai daug interpretacijų, nes dabar įstatymuose yra įvairių interpretacijų kas yra pilietinis pasipriešinimas, aktyvūs piliečiai, aktyvių piliečių sambūriai, savignyos būriai. Apibrėžimai skiriasi. Bet iš esmės pilietinis pasipriešinimas interpretuojamas dvejopai- ir ginkluotas, ir neginkluotas. pilietinis pasipriešinimas yra daugiau per dviejų institutų valstybinės ir nevalstybinių institucijų prizmes apima abi. Jei šalies gynybą ginklu tai yra valstybės institucijų, kariuomenės ar ginkluotų pajėgų dalis, galbūt neginkluota gynyba o valia, ryžtas, pasipriešinimas okupacijai tai yra visuomenės reikalai. Abu institutai daro bendrą veiklą priešinant okupacijai tai ir yra pilietinis pasipriešinimas.

Pasirinkite Jūsų nuomone labiau pilietinį pasipriešinimą atitinkančią sąvoką?

Smurtinis ar nesmurtinis?

Kombinacija

Sisteminis ar spontaniškas?

Turėtų būti sisteminis. Bet kodėl sakau „turėtų būti“? Todėl, kad šiai dienai nėra Lietuvoje vienos institucijos kuri koordinuoja arba yra atsakinga už pilietinio pasipriešinimo iniciavimą, organizavimą, koordinavimą ir vykdymą. Yra labai daug organizacijų, pavyzdžiui LŠS ji ruošia šaulius pilietiniam pasipriešinimui, tik savo šaulius. KAM lyg ir pavesta funkcija, bet nėra pavesta tiesiogiai, yra netiesioginės sąsajos rengtis ginkluotai gynybai, bet apie parengimą pilietiniam pasipriešinimui kalbama mažai, vienintelis susijęs su kam- MPPD. Jame yra pilietinio pasipriešinimo skyrius. Jis pagal nuostatus teikia pilietinio pasipriešinimo strategiją. Šiai dienai, tokios strategijos niekur nesu matęs, jos kaip ir nėra, o valstybiniu požiūriu viskas remiasi į ginkluotą pilietinį pasipriešinimą. Tai yra labai stipriai akcentuojama ginkluotas pasipriešinimas arba ginkluota rezistencija jau okupavus dalį Lietuvos teritorijos, kuomet mūsų ginkluotosios pajėgos arba jų likučiai, su stichiškai susibūrusiais sąmoningais Lietuvos piliečiais ir savanorių grupėm įsilietų į pasipriešinimą. Tokios organizacijos nėra, todėl galima sakyti, kad ir sisteminio požiūrio nėra. Yra tik labai daug įsivaizdavimų, kad vienos ar kitos institucijos tą daro. Jos daro tačiau per savo suvokimo prizmę ir galimybes. Galiu paimti LŠS sąjungos pavyzdį- mūsų galimybės labai limituotos, nes daliai reikalingų funkcijų neturime lėšų finansuoti, kadangi jos nėra

finansuojamos kam asignavimų, kitas dalykas, mums trūksta metodinės medžiagos, kurios nesmurtinio ir neginkluoto pobūdžio Lietuvoje apskrita yra vos keletas leidinių ir tuo pačiu MMPD išleisti leidiniai, ir Gene Sharp pilietinio pasipriešinimo knyga, literatūros labai mažai. Mes taip pat esame išsileidę limituotą knygelę, nupirkę tam tikrą licencijų skaičių iš Šveicarijos kariuomenės. Trūksta ir literatūros, ir lėšų ir galimybių ir instruktorių trūksta. To sisteminio požiūrio netgi sistemos kaip turėtų būti organizuojama, kaip rengiami piliečiai, kariai, šauliai.. to nėra. Todėl negaliu patvirtinti, kad tai yra sistemiškas.

Agresoriaus valios pakeitimas ar gynyba?

Atgrasymas. Nes LŠS veikia keliomis kryptim: jaunosios kartos pilietinis patriotinis ugdymas mes stengiamės užauginti jaunesnę kartą kuri turėtų teisingai suformuota savimone, kad galėtų rinktis tarp gėrio ir blogio, ir būtų pasirengusi elementariems gyvenimo iššūkiams. Mes nesakome kad turi būti superpatriotas, kuris peraugtų į nacionalistines pažiūras. Būtinasis elementas- galimybė pasirinkti ir suvokti, kad būtų tolerantiškas, suvoktų šios dienos iššūkius ir galėtų atsispirti dezinformacijai. Vienas iš tokių elementų yra mūsų jaunosios kartos ugdymas, kad pilnai suvoktų kas yra pilietiškumas, kas yra patriotiškumas. Kad jaunimas gebėtų priimti didesnius įsipareigojimus nei jo prašo įstatymai ar teisės aktai. Imtis savanorystės. Savanorystė- gėrį nešantis elementas, nes per savanorystę žmogus tampa aktyvus ir ugdo lyderystės sugebėjimus. Koks pasyvus žmogus bebūtų, ugdant pilietiškumą ir savanorystę žmogus atsikleidžia ir suranda galimybes. Intravertas gali prisitaikyti ekstarvestiškoje aplinkoje. Patriotiškumas, mes bandome ugdyti jaunuosius šaulius, kad jie suvoktų kas yra istorija, kultūra, šalies identitetas. Teisingai sukomponavus šiuos elementus asmuo sulaukęs pilnametystės galės atsispirti dezinformacijai ir sunkiau paklus agresoriaus valiai ir jo suformuotai dezinformacijai. Tai čia yra viena kryptis einanti link atgrasymo. Antras dalykas- šauliai organizuoja atgrasymą šviesdami visuomenę, plačiąją visuomenę. Šaulių sąjungos atstovai daro išvažiuojamąsias paskaitas tiems kurie teikia naudą visuomenės kasdieniam gyvenimui- mokytojai, kunigai, seniūnijos atstovai, savivaldybių atstovai, kuriuos surenkame seniūnijose savivaldybėse ir skaitom paskaitas apie istoriją, LŠS įtaką, kaip gali kiekvienas pilietis prisidėti prie šalies saugumo užtikrinimo. Šauliai kiekvienais metais organizuoja tradicinę tarptautinę konferenciją, kuri fokusuojasi į galimybę visuomenei prisidėti prie pilietinio pasipriešinimo ir visuomenės saugumo užtikrinimo. Mes stengiamės per visuomenės edukavimą ir švietimą, stengiamės suformuoti atsparią visuomenę. Trečias aspektas vedantis link atgrasymo, mes mėginame organizuoti bazinį pilietinio pasipriešinimo kurso kurio metu suteikiama bazinės žinios kas yra pilietinis pasipriešinimas, jo būdai galimybės, ir mes visą šią teoriją įvelkam į praktinę veiklą ir mokinam praktiškai kaip reikėtų organizuoti nesmurtinio pasipriešinimo akcijas. Pagal

Sharp yra 198 pilietinio pasipriešinimo būdai ir mes imam aktyviausiu, kurie būtų veiksmingiausi ir kurie pagelbėtų ginkluotosioms pajėgom kaip remiantis elementas. Tai bendrai yra atgrasymas ir pajėgumų sukūrimas. Kuo daugiau visuomenės informuoti apie priešo veikimo būdus ir visuomenės pasipriešinimo ir jos organizavimo būdus. Teikiama pavyzdžiai iš sausio 13, naudojama net pavyzdžiai Ukrainoje. Tačiau tai kainavo laiko. Todėl iš anksto ruošiantis ir formuojant atgrasymo elementą, kur stipri LŠS, stipri visuomenė, sudaro stiprų atgrasymo elementą priešui kuris bet kuriame miestelyje ir mieste gaus kad ir neginkluotą, bet stiprų pilietinį pasipriešinimą ir neris kas su juo kolaboruoja.

Efektyvumas ar moralumas?

Kombinacija. Pilietinis pasipriešinimas negali vykti ne sistemiškai, moralumui ir pacifiškumui turi būti suformuota kritinė visuomenės masė. Agresorius turi būti pasiekęs stadiją, kuomet jis būtų paveikiamas pilietinio pasipriešinimo, o kritinė visuomenės masė nusiteikusi veikti ir paveikti agresorių. Efektyvumas yra kompleksiškas, o pilietinis pasipriešinimas, mano asmenine nuomone, turi būti labai kompleksiškas. pilietinis pasipriešinimas negali veikti savarankiškai Šiuolaikiniame pasaulyje su naujom technologijom: veidų sekimo naktinio matymo šiluminėmis sistemomis, laba suvaržo organizacinius gebėjimus ir informacijos perdavimo gebėjimus ir priemones. Jei bus kombinuota ir pilietinis pasipriešinimas rems ginkluoto pasipriešinimo veiksmus, pilietinis pasipriešinimas bus daug efektyvesnis negu veikiantis savarankiškai. Bet žiūrint filosofiskai gali veikti per pacifistinę sritį, bet turi būti sudarytos sąlygos kai agresorius subrendęs pokyčiams o visuomenė turi turėti kritinę masę, kai dauguma norėtų ir gebėtų pasiaukoti paveikiant agresorių.

Su kokiomis institucijomis periodiškai bendradarbiaujat pilietinio pasipriešinimo sistemoje?

Pirmiausia- kariuomenė, antras dalykas- policija, trečias dalykas saugumo departamentas, mokyklos, švietimo įstaigos ir savivaldybės. Saugumo ir jėgos struktūros kad padėtų koordinuoti ir mes nenužengtumėm į teisės pažeidimus, ir jie yra sukaupę instruktoriai metodinę medžiagą, kaip jie mato pilietinį pasipriešinimą ir kaip visuomenė galėtų padėti krizės atveju. Mes susirenkame iš jų ir instruktorius ir požiūrius kaip visuomenė galėtų prisidėti. Jeigu kalbame apie kitą pusę, mokytojai, savivaldybės institutai, religijų atstovai, kurie prisideda. Dažniausiai stengiamės bendrauti su aukštesnio rango ir žemesnio rango seniūnus. Taip pat stengiamės pritraukti eilinius LR piliečius žinomus visuomenei, mes tai darome žiūrėdami naudodami visuomenei ir visai nacionalinio saugumo sistemai. Kritinės situacijos atveju žymūs žmonės, mokytojai, mokyklų direktoriai, seniūnai ir kiti būtų kertiniai žmonės galintys padėti organizuoti

LŠS pilietinį pasipriešinimą, nes jie turi visuomenėje autoritetą. Jį sektų ne 1, o 21 gal net ir daugiau. Stengiamės kad žinomi veidai prikvieštų mases, bet seniūnijos seniūnai turi resursus tas veiklas organizuoti. Visuomenės atstovai, savivaldybių atstovai bendradarbiaujam dėl praktinių sumetimų kaip pagalba ir instrumentą organizuojant pilietinį pasipriešinimą arba rengiantis pilietiniam pasipriešinimui, jeigu bus reikalas.

Kiek periodišką ir nuoseklų yra tas bendradarbiavimas?

Trimis pjūviais jaunieji šauliai, visuomenės švietimas, praktinis rengimasis. Jaunieji šauliai vykdo pilietiškumo ir patriotiškumo ugdymą kartą per savaitę, bent kartą mėnesyje paskaitas su valstybinėmis institucijomis, ir bent kartą mėnesyje jie turi paskaitą, bendradarbiavimą ar tam tikrus ryšius su nevalstybiniais žurnalistais, žinomais veidais, seniūnais ir t.t. bet čia einame per asmenybės įgūdžių vystymą ir ugdant lyderystės įgūdžius ir bruožus. Per visuomenės švietimo prizmę šaulių sąjunga vykdo tam tikras paskaitas savivaldybėse, ir bent kartą per mėnesį stengiasi pora savivaldybių apvažiuoti. Tarptautinėje konferencijoje skaitovais kviečiamės kariuomenės atstovus: gynybos štabo atstovus, saugumo ir kitų valstybinių institucijų atstovus; taip pat kviečiamės savanoriškų organizacijų atstovus kaip donorystės centro ar carito atstovus. Praktinis rengimas – tai per metus organizuojame 12-15 kursų, į kursą patenka apie 22 šauliai arba atstovai. Sistema susidėliojus- LŠS mes turime LŠS strategiją, iš tos strategijos yra priemonių įgyvendinimo planas ir iš to išeina veiklos planai.

Ar turite kokią nors formą kam nors atsikaityti už savo veiklos rezultatus?

pilietinio pasipriešinimo temoje srity krypty, mes atsiskaitome KAM. Nes kam turi parengtą pilietinio pasipriešinimo metinį planą. Ten yra įtrauktą ir kariuomenė ir kitos kam institucijos, ten įtraukti ir mes. Ten įtraukta mūsų jaunųjų šaulių sritis ir bazinio pilietinio rengimo momentas, ten nėra įtraukta kad mes važinėjam, edukuojam, darom konferencijas. Mažai LŠS įpareigojanti ataskaita. iš dalies finansuojama kam, jaunųjų šaulių parengiamosios rudens žiemos ir pavasario stovyklos ir vasaros sukarintos stovyklas, per šią prizmę mes privalom atsikaityti ministerijai, bet mes teikiame ataskaitą ministerijai daugiau rekomendacinio pobūdžio.

Kaip vykdate paruošimą smurtiniame pilietiniam pasipriešinimui?

Pirmiausia vadovaujantis LŠS įstatymu turime keletą kryptių- tai nėra monolitas, bet tai yra sistema. Pagal įstatymą LŠS turi LŠS kovinių šaulių būrius. Koviniai šauliai dėl vienokių ar kitokių piežasčių nenori, negali tarnauti kariuomenėje, nenori eiti į savanorišką krašto apsaugą ir pasirinko tarnybą LŠS koviniuose būriuose. Nėra jokio kontrakto yra tik moralinis ir dvasinis

kontraktas, kai prisieki ir vykdai savo šauliškas pareigas. Niuansas kad kovinių šaulių būriai turi atitikti reikalavimus- jie negali būti policininkais, politikais, kariais negali būti žmogus kuriam krizės metu tektų rinktis ar atlikti tiesioginę pareigą ar eiti su ginklu ginti, tokio dalyko negali būti. Kitas niuansas, kad jis turi pereiti karo medicinos tarnybos sveikatos patikrą, kai kitiems šauliam tai nėra privaloma, o tiktai privaloma civilinės įstaigos medicininė patikra, dėl galimybės su ginklu ruoštis. Ir po to koviniai šauliai atitikus tam tikrus reikalavimus, kariuomenės vado įsakymu yra priskiriami prie kitų Lietuvos kariuomenės padalinių. Nuo to įsakymo kovinių būrių šauliai tampa sudėtine ginkluotojų pajėgų dalimi. Karo atveju jie vykdys kariuomenės vado numatytas užduotis. Jie fiziškai tampa kariuomenės dalimi. Bet jų yra nedaug, mes parengiam kovinių šaulių tik tiek kiek kam arba kariuomenė išsakyto poreikio. Šiai dienai turime 300 tiktai iš beveik 6000 suaugusiųjų. Didžioji dalis yra kinetiniai šauliai. Didžioji dalis šaulių kurie ruošiasi krizės karo metu, vadovaujantis karo padėties įstatymu, padėti savivaldybių administracijos direktoriams ir komendantams kurie yra prie savivaldybių administracijos direktorių vykdyti jų funkcijas, tai yra platus spektras, nuo viešosios tvarkos užtikrinimo gatvėse, padedant policijai, saugant strateginius objektus, pervežant tam tikrus daiktus, padedant vykdyti mobilizaciją tiek žmogiškųjų resursų tiek materialinių priemonių mobilizavimą perdavimą kariuomenei, ginkluotom pajėgom, evakavimą ir gelbėjimą ir civilinės saugos užtikrinimą, jeigu masiniai gaisrai sugriuvimai, tai tie komendantiniai padaliniai padeda priešgaisrinei apsaugos gelbėjimo tarnybai valyti tvarkyti. Kaip matot, pirma kinetinių funkcija yra pagalba vidaus reikalų sistemos sričiai, tačiau vienu metu jie yra ruošiami ir kariniam reikalams. Nes jeigu priešas prieis prie vartų, jie tampa koviniais šauliais automatiškai. Vienas niuansas kuo jie skiriasi nuo kovinių šaulių- tai kad jų žymiai platesnis parengimas vyksta ir jie formuojami teritoriniu pagrindu. Jie gintų būtent savo teritoriją, gimtą namą, gimtą laiptinę, kvartalą, miestą ir rajoną. Trečias dalykas ką mes turime iš ginkluoto pasipriešinimo- visi šauliai kurie pasiryžta su ginklu ginti nes dalis yra kurie nenori, pasirenka kultūrinę sritį, edukaciją, niekada nenorėsiu būti su ginklu rankose ir renkasi nesmurtinę kryptį, pilietinį pasipriešinimą ir visa kita. Visi kiti šauliai yra apmokomi kad tai yra partizaninis karas ir kaip reikėtų veikti okupuotoje teritorijoje. Tai tokios trys sritys: koviniai šauliai kurie yra ginkluotojų pajėgų dalis, kinetiniai šauliai yra viešosios tvarkos ir civilinės saugos užtikrinimo ir ginkluotas pasipriešinimas, ir trečia sritis- rezistencija. Tokios pagrindinės sritys kuriomis mes ginkluotomis priemonėmis galėtumėme prisidėti.

Ar per paskutinius penkerius metus buvo padaryti kokie pakitimai Jūsų organizacijoje taikoma su pilietinio pasipriešinimo dokumentacija ar įgyvendinimo sistema?

2017 buvo patvirtinta LŠS veiklos strategija kuri numatė tam tikrus pakeitimus, aktyvesnį jaunųjų šaulių įtraukimą ir visuomenės švietimą edukacinį ir numatė iki tol nebuvusį praktinį pilietinio pasipriešinimo rengimą. Iki tol laiko būdavo daugiau teorinės paskaitos, i tai vyko remiantis ir gaunant instruktorius iš kariuomenės, nuo 2017m tapome sudėtine dalimi kartu su MPPD tačiau ir savarankiškai pradėjome skaityti paskaitas ir praktiškai rengti. Taip pat atsirado bazinė pilietinio pasipriešinimo kursas su ten numatytomis temomis ir rengimo principais.

Kas katalizavo šitą pokytį? Ar tai buvo nuleistas iš viršaus struktūriškai ar viduj organizacijos kažkoks atsiradęs katalizatorius?

Labiau vidinis dalykas, nes tai buvo susiję su išmokomis pamokomis iš Ukrainos. Ukrainos atvejis. Kuomet rytų Ukrainoje vyko veiksmai ir visa kita, mes sulaukėme nemažai šaulių kurie pasikviesdavo savo kolegas ukrainiečius, kurie mums pristatinėjo kaip jie organizavo tas savanoriškas akcijas, kaip įtraukė visuomenę kuri tikrai stipriai padėjo ir netgi išgelbėjo Ukrainos kariuomenę nuo tam tikrų dalykų, kai piliečiai išėjo nieko neraginami kasti apkasų, ir kai kariuomenė iš kai kuriu miestelių atsitraukdavo, o piliečiai patys susiorganizuodavo savisaugos būrius ir gindavo kelias paras ir kelias savaites vieni tuos miestelius ir sugėdinta kariuomenė tik tada grįždavo, ir šitų paskaitų metu mes pamatė kad to sisteminio požiūrio Lietuvoje nėra, bet norėtusi kad jis būtų. Čia iš LŠS išėjo iniciatyva, iniciatyva yra praktinė. Nes nuo 2014m. pradėjo į LŠS ateiti pakankamai nemažas skaičius naujų narių. Juokais LŠS buvo vadinama vaikų ir veteranų organizacija, tai nuo 2014metų pradėjo darbingo amžiaus žmonių atsirasti kurie gebėtų ir galėtų įsijungti į organizacinius reikalus, todėl kai atsirado rankos ir galvos galinčios tai daryti. Ir šiai dienai mes turim tik apie 800 veteranų, o visa kita aktyvūs šauliai- 4600 šaulių per metus atlieka įstatyme numatytą pareigą- ne mažiau nei 10 dienų dalyvauja pilietinio pasipriešinimo rengime.

Ar vis dar kyla narių kreivė?

Kreivė išsilaiko vienoda. Esmė, kad iki 2014metų LŠS pagudraudavo“ jis likdavo sąrašinis, nuo 2017metų mes pradėjome valytis nuo sąrašinių. Automatiškai, 2017 metų pradžioj mes turėjom 10tūkstančių nariu, šiai dienai turime 12tūkstančių narių. Jeigu pažiūrėsime, per tris metus mes priėmėme 4 su trupučių tūkstančio naujų aktyvių narių, virš 2 tūkstančių neaktyvių buvo pašalinta. Šiai dienai turime 4,5 tūkstančių suaugusių šaulių kurie bent 10 dienų vykdo pasirengimą. 2014m rengimo kaip pilietinis pasipriešinimas išvis nevyko, o karinis rengimas vyko minimaliai 5-10 dienų per metus. Šiai dienai 3,5 šaulių vykdo 30-34 dienų per metus. Ir dydis ir intensyvumas labai padidėjęs, nuo 5 dienų iki 34 dienų išaugo ir aktyvumas ir intensyvumas. Kiekvienas ateina

žymiai daugiau ir žymiai platesnis spektras temų yra paliečiamas ir ginkluotos gynybos ir pilietinio pasipriešinimo.

Kokius matote didžiausius trūkumus pilietinio pasipriešinimo sistemoje Lietuvoje?

Tai kaip jau ir užsiminiau, kad nėra sisteminio požiūrio valstybėje ir nėra vienos atsakingos institucijos, kuri koordinuotų visą šitą veiklą. Tai yra didžiausias „peilis“. Nėra numatyti reikalavimai arba poreikiai valstybės lygmeniu, kokia institucija ką turėtų daryti. Nei atsakomybių pasiskirstymo, nei veiklos pasiskirstymo, nei rengimo pasiskirstymo. Todėl kartais atrodo, kad mes šauliai galėtumėm žymiai daugiau ir organizuočiau imtis iniciatyvos, tačiau susiduriame su grėsmėmis peržengti tam tikras ribas ir įlįsti į valstybinių institucijų, (o kaip ir minėjau pradžioj, mes esame nevyriausybinė institucija, dalinai finansuojama, specialaus statuso vien todėl kad galime laikyti ginklą ir treniruotis) kai policijos, viešojo saugumo tarnybos, kariuomenės, žvalgybos institucijų sritis ir sudaryti jiems problemų, dėl nežinojimo ir per didelės iniciatyvos. Įstatyme yra apibrėžta, bet yra tam tikros pilkos ribos, kur baigiasi nesmurtinis, kur baigiasi smurtinis pasipriešinimas ir kai yra kombinacija ginkluotų pajėgų ir nesmurtinio pasipriešinimo akcija, kur yra takoskyra ir kas bus atsakingas, jei ginkluotų pajėgų karinė akcija, ar operacijos pasekmės atsiguls ant nesmurtinio pasipriešinimo dalyvių pečių. Priešas okupuos nesmurtinio pasipriešinimo, mitingo, demonstracijos dalyvius. Šitai yra pilka zona. Pilka zona yra pilietinio pasipriešinimo ir rezistencijos atveju. Pagrindinė viena iš didžiausių, kad nėra numatyta kas yra atsakingas už pilietinį pasipriešinimą, nėra iškeltų reikalavimų. Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymas jame nieko nėra pasakyta, įstatymas yra, bet nėra poįstatyminių aktų kurie turėtų nušviesti: kokie reikalavimai kas kaip turėtų būti. Vėlgį tai gali būti politikams jautrus dalykas, iki kiek politikai galėtų kištis į visuomenę, ir skatinti visuomenę vienokiems ar kitokiems atvejams. Iš savo praktikos pasakysiu, mes ne viską galime duoti eiliniams Lietuvos Respublikos piliečiams, nes mes nežinome jo kėslų ar kitokios informacijos. Mes apmokinsime jį organizuoti demonstracijas, sabotažus ir visa kita, kas būtų nesmurtinės priemonės karo atveju, ar tas pilietis nusivylęs gyvenimu nepradės to taikyti prieš dabartinę konstitucinę santvarką. Yra daug klausimų, tai yra vienas iš esminių, problematinių dalykų, kad nėra tikslaus reglamentavimo ir politikų noro spręsti šitą dalyką. Sisteminio požiūrio nėra, nėra vienos institucijos, kuri koordinuoja krašto apsaugos, šaulių, mokyklų net gi (mokyklos irgi turėtų ugdyti atsparią visuomenę, tačiau patriotiškumo ir pilietiškumo dalykai yra išmėtyti ir integruoti- dalis yra kūno kultūros pamokose, dalis biologijos, dalis istorijos pamokose, nėra sisteminio požiūrio kaip ugdyti atsparią visuomenę, kuri yra pilietinio pasipriešinimo sudėtinė dalis. Mano nuomone, valstybiniu požiūriu nėra sistemos ir atsakingos institucijos. Politinės valios trūkumas. Visuomeninių institucijų, kariuomenės baimė,

kad edukuojant visuomenę nebūtų nueinama per toli, kad nepradėtų taikyti pilietinio pasipriešinimo metodų prieš pačią valstybę.

Kaip to būtų galima išvengti?

Jei nėra sistemos ir kas papuola rengia visuomenę kaip papuola, taip ir atsitinka. Jeigu būtų sistema, kur būtų aiškus įvardinimas, mes žinotumėm savo ribas. Mes parengėm, sekantis etapas yra kariuomenė etapas, trečias etapas, pagrindinių kertinių koordinuotojo ir organizavimas tarkim galėtų rengti saugumo institucijos. Dėl to kad mes negalime patikrinti žmonių patikimumo mes rengiam tik vykdytojus- tuos žmones kurie galėtų demonstraciją aprūpinti skydais, transparantais maitinimu, šiluma arbata- elementarius techninius logistinius klausimus. Kariuomenė galėtų imtis rengti kitus dalykus, t.y. jau organizatorių, vidurinę grandį, kuri galėtų koordinuoti su ginkluotoms pajėgom, kurie galėtų organizuoti didesnes grupes. Prieš okupantą ar agresorių reikia ilgalaikių akcijų, ilgalaikė akcija pradeda slopti tai krašto apsaugos nariai galėtų organizuoti pakeitimus ir palaikymą. Pagrindinių žmonių lojalumas valstybei būtų patikrintas, turi būti rengiamas institucijose kurios turi galimybės patikrinti. Tai yra individualus mano požiūris. Jei darysime viską šiam momentui ir darysime viską chaotiškai, tai prarasi budrumą ir pradėsi neatitikti kriterijų, kam rengti tą žmogų- ar tai rutina ir tu turi rengti, ar tas žmogus turi nešti rezultatą. Mes LŠS vis dar rengiam instruktorius, kad galėtų rengti kitus žmones. Jie turėtų imtis iniciatyvos ir ruošti kitus žmones skaityti jiems paskaitas ką išmoko. Tai yra angliškas terminas „train the trainer“.

Priedas Nr. 2.

Interviu su buvusia Krašto apsaugos ministerijos Gynybos politikos grupės patarėja Luka Sinevičiene.

Kaip jūsų institucijoje suprantama sąvoka pilietinis pasipriešinimas?

Krašto apsaugos ministerijoje, tai liečia ir Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentą ir ministeriją, yra suprantama kaip pačių piliečių vykdoma šalies gynyba, bet vis tik orientuojamasi į tą nesmurtinę pusę. Galima sakyti, nesmurtinė gynyba. Taip pat yra svarbu, kad visi dažniausiai supranta pilietinį pasipriešinimą kai yra karo veiksmai, arba jau netgi okupaciniai veiksmai.

Kaip jūs pati suprantat sąvoką pilietinis pasipriešinimas?

Aš pati šią sąvoką matyčiau platesnę. Ir man atrodo, kad apskritai, galbūt nėra tinkamas toks apibrėžimas, na bet kol kas kito neturime, tai vadinkime pilietinu pasipriešinimu. Man atrodo, kad yra svarbu išskirti skirtingas fazes, nes pilietinis pasipriešinimas lyg tais gali būti ir šiandien vykdomas, kuomet gyvenam taikos sąlygomis, labiau orientuojantis į atsparumą, į dezinformacijos ir propagandos dalykus, ir valios priešintis stiprinimą. Tai irgi man atrodo yra dalis pilietinio pasipriešinimo jau šiandien. Tada jau prasidėjus kažkokiems kariniams veiksams, kariniam konfliktui, tuomet vėl yra skiriami tam tikri pilietinio pasipriešinimo veiksmai. Ne tik organizacijų priešinimasis, demonstracijos ar sabotžas, bet taip pat aš priskirčiau pilietiniam pasipriešinimui, žmonių nekolaboravimą ir paramą teikiant kariams ir pasipriešinimo vienetui. Kaip aš ją suprantu, ir gilinantis į užsienio šalių patirtį, tai ši sąvoka tikrai reikėtų praplėsti, o mūsų institucijos ją suvokia šiek tiek siauriau, nes taip aprašo tam tikri dokumentai. Skirčiau keturias kryptis, kaip ši sąvoka realiai atsispindi. Šiuo metu orientuojantis labiau į atsparumą ir pilietinės valios priešintis stiprinimą, antrasis- pagalba kariams, tiek vandenių maistu medicina higiena ir panašūs dalykai, trečias- nesmurtiniai pilietinio pasipriešinimo veiksmai, kuriuos geriausiai yra aprašęs Sharp, tai visos tos demonstracijos ir kiti metodai, na ir ketvirtas, nekolaboravimas.

Ar apibrėžimas tikslus ar interpretacinis?

Čia yra daugiausia diskusijų. Ir tai yra valstybės reikalas apsispręsti kokią sąvoką mes naudosime. Aš negalu sakyti, kad mano apibrėžimas geresnis, bet Man atrodo, kad taip kaip naudoja valstybė ir institucijos ta siaurąją prasme, kad tai yra tam tikros demonstracijos, ir tik tiek praktiškai ir yra, tai man atrodo per siaura. Klausimas kaip ir kada mes naudojame? Man atrodo, kad ji yra netiksli.

Iš to netikslumo kyla prieštaravimai ir neaiškumai?

Būtent. Nes vienaip supranta Šaulių Sąjunga, kitaip supranta kariuomenė, kitaip supranta ministerija, o galbūt dar kitaip tą žodį išgirdęs supranta paprastas pilietis.

Pasirinkite žodį kuris jums labiau apibrėžia pilietinį pasipriešinimą ir jeigu galite, pakomentuokit kodėl:

Smurtinis ar nesmurtinis?

Manau, kad reikėtų kalbėti apie nesmurtinį. Nors mūsų įstatymai pilietin pasipriešinimą numato ir smurtinį ir nesmurtinį. Aš labiau orientuočiausi į nesmurtinį, nes tai atspindi tai, ko mums reikia iš piliečių bendraja prasme.

Sisteminis ar spontaniškas?

Vėl gi, sistemingas yra siekiamybė, spontaniškas yra tikimybė. Kaip greičiausiai būtų, tai didžiąja dalimi būtų gan daug spontaniškumo, bet aš manyčiau, kad valstybės siekiamybė turi būti sistemingumas. Tam reikia ruoštis dabar.

Agresoriaus valios pakeitimas ar gynyba?

Labai sunku pasirinkti. Šiai dienai tai veikia kaip atgrasymo elementas ir piliečių nusitikimas rengimasis ruošimasis, pilietiškumo demonstravimas yra vienareikšmiškai atgrasymas. Ir mes turime viską padaryti, kad to karo nebūtų. Rezistencijos atveju pilietinis pasipriešinimas labiau būtų kaip gynyba. Jei reikia kalbėt apie šiandieną- atgrasymas, bet kalbant apie karą ir gynybą, tai pirminėje karo fazėje tai yra labiau kaip parama, iš piliečių o okupacijos atveju jau kaip gynyba.

Efektyvumas ar moralumas?

Mes vadovaujamės vakarų visuomenės principais ir moralumas yra privalomas, nesam rytų valstybė, kad tokie dalykai neegzistuotų. Visgi rinkčiausi moralumą. Jie remiasi ir Gandžio ir Sharp principais, tai jie daugiau orientuojasi į moralumą ir taikumą, kas kartais gali būti daug stipresnis ginklas prieš agresorių. Ir kita vertus, jie niekada nekalbėjo apie Rusijos agresiją, nors aš rinkčiausi moralumą.

Su kokiomis institucijomis periodiškai bendradarbiauja Krašto apsaugos ministerija pilietinio pasipriešinimo sistemoje?

Visų pirma tai būtų Švietimo Mokslo ir sporto ministerija, kadangi vis tiek kalbant apie pilietinį pasipriešinimą, mes šiai dienai orientuojamės į švietimą. Švietimas pirmiausia prasideda nuo mokyklos. Tuomet Vidaus reikalų ministerija, ir išskirtinai būtent PAGDA kurie užsiima civiline gynyba, bet kadangi yra daug panašumų, vyksta bendradarbiavimas su Vidaus Reikalų ministerija. Ir jei galima užskaityti kaip instituciją, nes Šaulių Sąjunga kaip ir pavaldi KAM ir turi pagal nacionalinio saugumo programą atskiras užduotis, sakyčiau Šaulių Sąjunga.

Kiek periodiškas ir nuoseklus yra bendradarbiavimas su šiomis organizacijomis?

Aš sakyčiau kad, Jis yra gan nuoseklus, nors galbūt nėra sistemingas. Yra tikslai, ko mes norime bendradarbiaujant, bet kaip žinia visą laik iškyla tam tikrų klausimų, nesutarimų, ar nesuderinamų veiksmų, nes kiekviena institucija turi savo pirmines užduotis. Su Švietimo Mokslo ir Sporto vyksta ilgą laiką tas bendradarbiavimas. ar kažką konkrečiau pasiekėme? Patvirtintos kelios pasirenkamosios programos, mokyklose, t.y. krašto gynybos modelis ir nacionalinio saugumo programa, tai sakyčiau jau yra kažkoks apčiuopiamas produktas, kuris yra gimęs kartu. Taip pat ir

šviečiant mokytojus atskirai, ir mokinius. Sakyčiau, kad tai vienas Geriausių bendradarbiavimo pavyzdžių. Su PAGD daugiau iš pratybų pusės- jie visada dalyvauja yra derinama ir kalbama su jais. Kitas dalykas, jei kalbant apie bendradarbiavimą, tai galime sakyti su visomis savivaldybėmis, bet toks šveičiamasis ir mokomasis.

Kokie pagrindiniai dokumentai organizuoja darbo specifiką ir struktūrą šiame lauke?

Pirmiausia kaip pamatinis ir seniausias dokumentas tai būtų Nacionalinis saugumo strategija, kur yra įvardinta kas yra tas pilietinis pasipriešinimas ir kad valstybėje turėtų būti sukurta sistema, kurios nėra. Kitas svarbus dokumentas, Lietuvos respublikos piliečių rengimo valstybės gynyba strategija, labiau ministerijos lygmenyje, labiau mus apibrėžiantis: kokios yra sritys, veiklos kryptys, temos ir kaip mes galime dirbti. Pagrindiniai dokumentai. Aišku Šaulių Sąjunga turi savo įstatymą, bet šie pagrindiniai. Nacionalinio saugumo ir piliečių rengimo valstybės gynybai.

Ar KAM turi struktūruotą dokumentą kuris būtų kaip pilietinio pasipriešinimo gairės?

Ne. Nes KAM dokumentas buvo sukurtas, pirmine versija panaikinus šauktinius, tai kadangi reikėjo atsvaros kaip rengti piliečius ir 2015 metais buvo atnaujintas tas dokumentas. Jis labiau orientuotas į švietimą, o ne rengti pilietiniam pasipriešinimui. Labiau matomas valios priešintis stiprinime. Gairių kaip metodai, kaip ruošti, ką ruošti tai nėra.

Ar turi KAM kažkokia forma atsiskaityti už savo rezultatus ir pasiektą efektyvumą?

Kiekvienais metais vyriausybėje yra sudaromas planas į kuri patenka visos ministerijos. Tai šiuo atveju kas liečia pilietinį pasipriešinimą, mes tokios užduoties neturime, kad būtų reikėtų atsiskaityti. Kai kalbama apie dezinformaciją, atsparumo didinimą (nors čia nėra visiškai mano sritis, labiau viešieji ryšiai dirba ties tuo) mes turime užduočių, o kas liečia pilietinį pasipriešinimą tai ne. Vyriausybei atsiskaityt neturime, turime tik vidinį dokumentą kuris liečia mūsų padalinius, bet jis irgi toks mūsų vidinis.

Tai veiklos rezultatai nelabai paveikia tolimesnę veiklą?

Taip, ir čia yra problema, kadangi mes neturime sistemos, tai neturim ir konkretaus tikslo ko mes siekiame. Ar kad visi būtų apmokyti, ar... nėra aiškaus tikslo. Patys padalinai sugalvoja, jei taip galima sakyti, pagal savo veiklos sritis ką jie daro šitoj sferoj, tai vadinasi, kad mes nelabai ir pamatuojame. O tiek važinėjama ir po mokyklas ir įvairias institucijas. Bet iš esmės būdų pamatuoti mes neturime, apart to kad kiekvienais metais KAM vykdo visuomenės apklausas ir tyrimus. Dažniausiai „sprinter“ daro. Tai jau kuris laikas yra įtrauktas klausimas apie piliečių pasirengimą ginti. ir nuo 2019m. kad būtų aiškiau mes ši klausima padalinome į dvi dalis, ar

pasiruošę ginti ginklu, o antra dalis- ar pasiruošę vykdyti nesmurtinį pilietinį pasipriešinimą. Galima sakyti, kad tai yra dviprasmiškas dalykas- mes kiekvienais metais užduodam klausimą ir gaunam atsakymą, bet mes negalime pasakyti ar tai dėl mūsų tie skaičiai pakilo ar sumažėjo.

Mes derinamės. Ministerijoje yra ruošiamas piliečių rengimo valstybės gynybai priemonių planas, tame priemonių plane dalyvauja tam tikri padaliniai: MPPD, LKA, SKD LK, kiti kariuomenės padaliniai. KAM GPG ir KAM viešieji ryšiai. Tai kiekvienas padalinys kartu derinasi priemonės. Šiuo metu ministerija daugiau paėmė į rankas, nes anksčiau MPPD jį labiau koordinavo, dabar ministerija, tai vis tiek yra derinamasi. Nuo šių metų įsivedėm skiltį, koks yra tas siektinas rezultatas. Kad būtų aiškiai pasakyta kiek paskaitų padaryta, tiek seminarų, galbūt išleistas vienas ar du leidiniai, apmokyta tiek žmonių..., kad mes turėtumėme kaip pamatuoti, ką per metus pasiekėm. Kiek tai koreliuoja ar nekoreliuoja su tomis apklausomis- sunku pasakyti. Nes iš esmės tam pačiam atsparumo didinime, ar valios priešintis stiprinime dalyvauja labai daug žmonių, tai labai sunku pasakyti, ar Laisvės TV laida padarė daugiau įtakos ar mūsų paskaita. Kadangi neturime visuotinio ir valstybinio rengimo, nėra sistemos, todėl negalime pamatuoti kiek mes sistemoje padirbam, kad tas skaičius didėtų ar mažėtų. Savo rezultatus mes matuojame, bet kiek tai daro poveikio visuomenei labai sunku pasakyti.

Veikla inertiška ar kintanti?

Atsikartojanti. Siekiamybė tokia, kad būtų kuo mažiau *on the spot* veiklų, daugiausiai yra planas. Planas yra beveik nekintantis kasmet, plius minus viena kita kažkokia priemonė.

Ar per paskutinius penkerius metus buvo padaryti su pilietiniu pasipriešinimu susiję pakitimai Jūsų organizacijoje?

Turbūt vienintelis pakitimas kad nuo 2019m. kovo 1 pradėjo veikti atskira gynybos politikos grupė, kuriai buvo priskirta politikos formavimo pilietinio pasipriešinimo srityje funkcija, tai tikriausiai didžiausias pakitimas. Iki tol nebuvo aišku kam ministerijoje yra priskirta šita funkcija, MPPD buvo labiau kaip vykdytojai, bet neturėjom politikos formuotojo. Tai būtent nuo 2019m. kovo 1 atsirado politikos formuotojas kuris formuoja politika tiek Šaulių Sąjungos atžvilgiu, tiek pilietinio pasipriešinimo ir patriotinio ugdymo.

Kokius matote didžiausius trūkumus pilietinio pasipriešinimo sistemoje Lietuvoje?

Visų pirma, kad sistemos tiesiog nėra. Kiek teko domėtis ir gilintis, kad kaip ir mūsų pagrindinis šalyje įstatymas (aišku po konstitucijos) yra nacionalinio saugumo ir pagrindų įstatymas ir ten buvo išsikeltas tikslas kad reikia sukurti vieningą pilietinio pasipriešinimo sistemą valstybėje.

Tai per tiek metų, sistema nebuvo sukurta. Ir matosi padariniai. Nors ir ministerija ir kariuomenė veikia proaktyviai ir jaučiasi atsakinga, bet oficialiai mes neturime pavestos užduoties iš vyriausybės, kad jūs turite daryti, kurti, kuruoti ir panašiai. Tai iš esmės yra labai viskas padrika, Šauliai žino savo veiklas, yra tiek nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme, tiek jų įstatyme, kad jie yra atsakingi karo metu, bet jie nėra atsakingi šiandien. Jie ruošia savo šaulius, bet jie nėra atsakingi už visuomenės švietimą šiais klausimais. Ministerija tuomet lieka pati viena sau, tai tuomet taip ir gaunasi, kad ką tu sugalvoji, ką matai prasminga, tą ir darai, bet nėra bendro požiūrio. Aš manau, kad ne tik KAM yra atsakinga už pilietinį pasipriešinimą ir už visuomenės pasirengimą. Ypatingai, kalbant apie nesmurtinį pasipriešinimą, kai nereikia turėti ginklo rankoje, tai čia tikrai matyčiau ir kitų institucijų vaidmenį. Vienu gal didesnį, kitų mažesni. Bet faktas, kad KAM turėtų vadovauti procesui ir būti atsakinga, bet turėtų įsitraukti ir kiti padaliniai, ne tik Švietimo ir mokslo ministerija, bet didžioji dalis turėtų įsitraukti tiek ir Užsienio reikalų, tiek ir Kultūros, tiek Vidaus reikalų, Susisiekimo, Ūkio. Kiekviena iš šių institucijų galėtų išsikelti sau tam tikras užduotis. Ko labiausiai pasigendu šiai dienai, tai tam tikro dėmesio ir pradėjimo galvojimo aukščiausiam lygmenyje, ne tik ministerijų, bet ir prezidentūroje, vyriausybėje, Seime. Ten visų pirma turi gimi sistemos idėja ar dokumentas. Vienas dalykas ko nėra tai sistemos, ir kad tai visų reikalas, o kitas dalykas kad neturime to dokumento aiškaus ir konkrečiau. Kiekvienam iš mano paminėtų dokumentų, ir kitų dokumentų, ta pati sąvoka labai skirtinga. Vienu laikotarpiu apskritai nebuvo pilietinio pasipriešinimo sąvokos, buvo pilietinė gynyba naudojama, kaip sąvoka, tai gaunasi kad kaip ir tai yra tapatu, bet sąvokos visiškai skirtingos. Tai gaunasi, kad skirtingi padaliniai, skirtingos institucijos, net ir mūsų sistemos viduje supranta visiškai skirtingai, Ir tikriausiai vienintelė išeitis tai sutvarkyti, tai kažkoks dokumentas, kuris būtų būtent būtų skirtas tik pilietiniam pasipriešinimui. Du trūkumai- sistema ir dokumentas.

Kas trukdo dokumentui pasirodyti?

Labai daug faktorių. Nacionalinis saugumo pagrindų įstatymas buvo kurtas kuomet buvo tam tikras valstybės pakilimas, sausio 13, kad mes apgynėme valstybę, Lietuvoje ir Sharp lankėsi ir tuometinė KAM vadovybė buvo orientuoti, kad mums reikia sukurti sistemą, nes ji veikia, nes ji pavyko. Žinoma, apskritai su mūsų sistema ir kariuomene taip viskas vystėsi kad kuo toliau tuo mažiau buvo skiriama dėmesio. Ypatingai iki įstojimą į NATO Rusijos grėsmė buvo sumenkusi, įstojus į NATO pasirodė kad išvis nieko nebereikia daryti. Aš manau, kad natūraliai šie klausimai tiesiog buvo „padėti į stalčių“ po keturioliktų metų akivaizdu, kad buvo pakilimas. Ukraina parodė kad ne tik kariuomenė yra, yra sąjungininkai, bet yra ir piliečiai ir vėl šie klausimai pradėti kelti. Keitėsi daug skirtingų institucijų valstybėje nuo pat atsikūrimo, kas rūpinosi tais klausimais

pilietinio pasipriešinimo, taip aiškiausiai 2015m. buvo prijungtas pilietinis pasipriešinimas ir tik tada valstybėj pradėjo vykti kažkas aktyviau šitoj sferoje. Kadangi sistema kaip ir vyriausybei atsakinga, bet nėra pasidalinta atsakomybės sritimis. Pati ministerija negali pasiskirti užduočių ir jas vykdyti. Tai turi daryti vyriausybė, aukščiausi mūsų organai.

Ar jūsų išskirti minusai ir būtų pagrindiniai žingsniai kuriuos reikėtų žengti norint sukurti sistemą?

Aš taip manau. Ministerija pradėjo žengti tam tikrus žingsnius, ir kalbėti bei išsiginčyti problema, kad nėra sistemos, nėra dokumento. Noriu tikėti, kad rudenį pasikeitus valdžioms tai taps aktuali klausimu. Smagu, kad politinės partijos pavartoja tą sąvoką. Gal ne visada laiku ar vietoje, bet mes pradėdame apie tai šnekėti ir galbūt pavyks tas spragas užpildyti.

Priedas Nr. 3.

Interviu su anoniminiu Jungtinio Gynybos Štabo karininku.

Kaip jūsų institucijoje suprantama sąvoka Pilietinis pasipriešinimas?

Mano poziciją pilietinio pasipriešinimo klausimais, nereikėtų sieti su institucija, kurioje tarnauju. Bet galėčiau pasakyti, kad pas mus supratimas ganėtinai aiškus. LK pilietinis pasipriešinimas suprantamas daugiau kaip ginkluotas pasipriešinimas. Mes dirbam tikslingai ginkluoto pasipriešinimo stiprinimo kryptyje- šaulių sąjunga, koviniai šaulių sąjungos būriai, ne viename įstatyme įvardinti, savaveiksmiai piliečių dariniai, partizaniniai vienetai. Tai yra ginkluotas pilietinis pasipriešinimas, kas šiek tiek rezonuoja su KAM MPPD vykdoma veikla, kuri daugiau orientuota į neginkluotą pilietinį pasipriešinimą. Tai iš esmės Lietuvoje suvokimas yra bipolinis.

Kaip Jūs pats suprantat sąvoką „Pilietinis pasipriešinimas“?

Visiems besidomintiems pilietiniu pasipriešinimu, būtina perskaityti a.s. prof. Gražinos Miniotaitės straipsnį „Pilietinis pasipriešinimas Lietuvos saugumo raida ir perspektyvos“. Jau ne vieneri metai šiam straipsniui, kai kurie ir įstatymai pasenę, bet bendras suvokimas nesikeičia; Sharp'o veikalas nesmurtinio pasipriešinimo tema, tokie akademiniai jie daugiau pozicionuoja pilietinį pasipriešinimą kaip nesmurtinį. Bandoma ieškoti sąsajų vienos šalies gynybos sistemoje. Mano nuomone, pilietinis pasipriešinimas negali būti vienpusis. Jis turėtų turėti tiek ginkluotą elementą, tiek neginkluotą, bet neginkluotas elementas turėtų būti pagrindinis. Labai svarbus pats rengimasis netikėtumams ir

atsparumo didinimas. Koks tas pasipriešinimas bus, ar bus ginkluotas ar labiau valstybės struktūrinis vaidmuo, ar nesmurtinis savaveiksmis. Prisimenant 1990-1991 metų pasipriešinimą jis buvo neginkluotas, bet turėjo ir ginkluoto pasipriešinimo elementus, pavyzdžiui Seime buvo pasiruošę žmonės ginti parlamentą. Mano suvokimu turėtų turėti abu elementus ir ginkluotą ir neginkluotą, bet neginkluotas turėtų dominuoti ir būtent dominuoti visuomenės rengimo plačiąja prasme, o jame gali būti ir ginkluotas elementas.

Ar apibrėžimas tikslus ar interpretacinis?

Labiau interpretacinis. Jei žiūrėsime Lietuvos valstybės ginkluotosios gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymą, tada pilietinį pasipriešinimą apibrėžia kaip Lietuvos Respublikos piliečių ir jų savaveiksmių būriu veikla priešintis agresijai ir okupacijai. Visų pirma, veikla nėra apibrėžiamaturima omeny visokia veikla. Toliau eina kiti punktai, kur kalba apie ginkluotą pasipriešinimą, tai būtent šis įstatymas, jis kalba apie ginkluotą gynybą. Akademinėje literatūroje dominuoja nesmurtinis, su civiline gynyba susijęs apibrėžimas. Jei žiūrėsime konkretų apibrėžimą, mes matome piliečių ir jų savaveiksmių būrių veiklą priešintis agresijai ir okupacijai, tai jis kaip ir yra, bet jis, mano supratimu, yra ganėtinai siaurokas. Pilietinis pasipriešinimas gali prasidėti iki ginkluotos agresijos ar okupacijos. Piliečių savanoriškos organizacijos yra labai svarbus elementas ir kaip rodo ir COVID -19 krizė, pilietinis įsitraukimas yra labai svarbus valstybės atsparumui.. Nemanau, kad galėtumėme pilietinį pasipriešinimą apibrėžti vienu apibrėžimu. Pilietinio pasipriešinimo apibrėžimas labiau filosofijos, nei funkcijos klausimas.

Pasirinkite žodį kuris labiau atliepia pilietinį pasipriešinimą ir jei turite pastabėjimų pagrįskite.

Smurtinis ar nesmurtinis?

Labiau nesmurtinis. Nesikartosiu, kad labiau palaikau nesmurtinio pasipriešinimo idėją, bet neatmentu ir ginkluoto. Tai turėtų logiškai „išplaukti“. Mes turėtumėme rengtis pasipriešintis visais būdais ir priemonėmis. Ir kai pradeda žmonės kalbėti, kad mes vėl pakartosime mitingų fenomeną, tai to, nebus, , mano supratimu. Tai yra vienkartinis įvykis, ir tie Gandžio būdai iškovoti nepriklausomybę boikotuojant, pilietinis nepaklusnumas... Kur tas pilietinis nepaklusnumas? Tai jis labiau „įsipaišo“ į neginkluotą pasipriešinimą, bet jei sakykim žmones privers paklusti ir jie pradės priešintis, tai čia bus nesmurtinis? Turėtų dominuoti nesmurtinis, bet neturime atmesti smurtinio ir tam turime ruoštis.

Sistemingas ar spontaniškas?

Sistemingas. Tik sistemingai ruošiantis ir rengiantis pasipriešinimas gali kažko pasiekti. Čia galima kontempliuoti. Tikrai ne visos šalys sistemingai rengiasi, ir tikisi kad bus kažkoks spontaniškas

piliečių atsakas. Daug šalių Vakaruose tiesiog neturi pilietinio pasipriešinimo aiškios vizijos dėl įvairių priežasčių.

Kodėl, jūsų nuomone, atsiranda šie skirtumai tarp šalių?

Kultūriniai skirtumai, geopolitiniai, ir panašiai. Lietuva yra geopolitinio lūžio taške. Iš esmės mes Šalių sąjungą turim kaip fenomeną- niekas daugiau tokios organizacijos neturi. Ji nevyriausybinė, iš esmės nepatenka į gynybos sistemą, nors dalinai susijusi (per karinius šaulius, per vadovybę), bet bendrai tai yra nevyriausybinė organizacija. Daliau tokios Europoje, mano žiniomis, nėra. Vakarų demokratijos principas ir po antro pasaulinio karo išsivystęs suvokimas, kad visuomenė yra labiau kaip ginamas objektas, panaudoti visuomenę apginti valstybės suverenitetą arba pačią visuomenę ginti. Tik keliose valstybėse, pavyzdžiui Suomijoje, Šveicarijoje, Švedijoje, Singapūre, dar kelios, kur visuomenė yra matoma, kaip saugumo veikėjas, ypačingai Suomijoje. Kur nevyriausybinių organizacijos iš esmės dalyvauja saugumo procese. Lietuva irgi gravituoja į tą pusę, bet vis dar yra pasipriešinimo, rezistencijos „kaip mes dabar tą monopolį prarasim“. Vis tiek kariuomenė dominuoja, struktūros. O vakaruose, Vokietija, Prancūzija šiek tiek keičiasi, bet iš esmės viskas pagrįsta valstybės struktūromis ir visuomenė laikoma ginamu objektu. Tokio pilietinio pasipriešinimo tema gana jautri, ir akademiniam diskurse. Grėsmių kontekstas kitas.. Nėra privalomojo šaukimo, todėl kariuomenė labiau atskirta nuo visuomenės. Mano galva, neįmanoma užtikrinti sisteminio ir visaapimančio pilietinio pasipriešinimo neturint visuotinio šaukimo sistemos. Lietuvoje savanoriškas šaukimas jis buvo atnaujintas 2015m. po Ukrainos įvykiu, bet jis nėra labai efektyvus, nes tik nedidelė dalis jaunimo įgauna bazinius karinius įgūdžius, kurių gali prireikti ginant šalį.

Agresoriaus valios pakeitimas ar gynyba?

Kompleksinis klausimas. Tai susiję su atgrasymu ir kolektyvine gynyba. Reikia nepamiršti, kad mes jau daugiau nei 15 metų esame NATO Aljanso dalis. Tai viena iš priežasčių kodėl pilietinis pasipriešinimas strateginiame transatlantiniame diskurse nors ir išlieka, bet iš esmės nėra labai aktualus. Jei pažiūrėtumėme dokumentus prieš NATO narystę, 2002m Nacionalinio saugumo strategija numato kad valstybės gynyba susideda iš cituoju „karinių pajėgumų ir pilietinio pasipriešinimo“. Naujausia nacionalinio saugumo strategijoje 2017 pilietinio pasipriešinimo sąvokos jau nėra. Šis dokumentas pilietinio pasipriešinimo nenumato. Visi valstybės saugumo ir gynybos diskursą apimantys dokumentai, turi kalbėti ta pačia kalba: Dabar vieni kalba apie pilietinį pasipriešinimą, kiti nieko apie jį neužsimena. Nacionalinio saugumo strategija ir nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas yra pagrindiniai dokumentai. Nacionalinio saugumo strategija teigia, kad nacionalinį saugumą užtikrina valstybės piliečiai, jų bendrijos ir organizacijos. Nacionalinio

saugumo būtina sąlyga yra sąmoningų piliečių indėlis į saugumo ir gerovės kūrimą. Kaip ir tas pats, bet pilietinio pasipriešinimo kaip tokios sąvokos nebėra. Čia galime daryti išvadas, pasižiūrėti kodėl nėra ir panašiai, nes viskas atsispiria nuo nacionalinio saugumo strategijos. Suomia turi visaapimančios saugumos strategiją, Singapūras, Švedija turi totalinės gynybos koncepciją, nuo kurios viskas atsiremia. Postrateginiai teisės aktai turėtų remti strategiją. Visi dokumentai turėtų kalbėti ta pačia kalba. Valia priešintis yra labai svarbu, tačiau visuomenė turėtų rengiama nuosekliai ir kantriai, o ne sporadiškai.

Efektyvumas ar moralumas?

Aš už efektyvumą. Moralumas, mano akimis siejasi su etiškumo klausimais. Toks klausimas, kaip rodo mūsų partizanų veiksmai. Tai ten dilemų milijonas kilo, bet jei tie tas dilemas ir būtų kėlę jie būtų sunaikinti daug greičiau. Tai pasipriešinime turėtų dominuoti efektyvumas. Visos kitos dimensijos nuo moralumo iki teisės, turi būti įtrauktos. Bet pirmiausia tai yra efektyvumas.

Su kokiomis institucijomis periodiškai bendradarbiaujate pilietinio pasipriešinimo sistemoje?

Pagrindine su civilinėmis institucijom rengiantis ginkluotai gynybai. Pilietinio pasipriešinimo kontekste tai pagrinde su MPPD, kuris turi specifinę užduotį ir padalinį/ skyrių ir labiau atsako už piliečių ir institucijų rengimą. Žinoma, ir Šaulių Sąjunga.

Kiek periodiškai ir nuosekliai bendradarbiaujat?

Su Šaulių Sąjunga nuolat, su MPPD, priklausomai nuo renginių. Pas mus suvokimas anksčiau buvo labiau linkęs tik karinį planavimą, dabar požiūris keičiasi. Pasirengimo ginkluotos gynybos kontekste, bendradarbiavimas vyksta. Buvo ir yra bendrų projektų. Kiekvienas atsako už savo sritį. Lietuvoje būtent MPPD atsakinga labiausiai už pilietinio pasipriešinimo įgyvendinimą. Idėja tokia- LK remia planavimą ir ginkluotą gynybą, ministerija rengia bendrą strategiją, o MPPD atsakingi už nesmurtinį. Toks trikampis.

Kokie pagrindiniai dokumentai reglamentuoja Jūsų darbo specifiką ir struktūriškumą, pilietinio pasipriešinimo lauke?

Mūsų institucija, pagal nutylėjimą nėra atsakinga už pilietinio pasipriešinimo įgyvendinimą. Mūsų pagrindinis dokumentas yra rengimasis ginkluotai valstybės gynybai, tame plane numatytas ir pilietinio pasipriešinimo vaidmuo. To plano kontekste mes bendradarbiaujam su kitomis institucijomis. O dokumentai, visi jau prieš tai vardinti ir karinė strategija ir nacionalinio saugumo strategija ir kariuomenės vado gairės, ir ministro gairės ir t.t.

Bet tokio atskiro neturite?

Atskiro nėra nes mes kaip institucija nesame atsakingi už pilietinį pasipriešinimą. Atsakinga institucija yra MPPD. LK atsakinga už ginkluoto pilietinio pasipriešinimo stiprinimą, karo komendantų pajėgumo vystymą. Karo komendantas yra koordinatorius tarp kariuomenės, savaveiksmių darinių ir savivaldybių administracijos direktoriaus. Mes turim 60 savivaldybių, tai planuojama turėti tiek pat karo komendantų. Jis būtų kaip pavaduotojas, arba jeigu būtų tokie įvykiai kaip Ukrainoje, galbūt net galėtų perimti savivaldos valdymą būtent organizuojant pasipriešinimą, arba administracinę veiklą. Nors nauja karo padėties įstatymo redakcija dar nepatvirtina, karo komendantų rengimas jau vyksta dabar, t.y. kursai, planuojamos stažuotės ir pan. Tai pakankamai naujas projektas, kuris turi didelį potencialą.

Ar Jūsų institucijos veikla susijusi su pilietiniu pasipriešinimu yra inertiška ar pastovi?

Paskutinius tris metus nuosekli. Mes nuosekliai sąveikaujame su Šaulių Sąjunga, sąveikaujame su MPPD, sąveikaujame su valstybės lygmens institucijomis, savivaldybės lygmens institucijomis, rengiantis pratyboms. Taip pa kartu su jais rengiame paskaitas, vyksta karo komendantų pajėgumų didinimas nuosekliai. Trijose srityse su MPPD, Šaulių Sąjunga ir karo komendantų srityse. Savivaldybės buvo šiek tiek primirštos ir nustumtos į šalį, todėl MPPD daug dirba siekiant Edukuoti viešajame sektoriuje dirbančius asmenis.

Ar turite kažkokia forma atsiskaityti už savo veiklą ir pasiektą efektyvumą? Kaip naudojami Jūsų pateikti duomenys? Gal turite kokią sistemą kuri matuoja efektyvumą pilietinio pasipriešinimo kryptimi?

Yra atskiras skyrius, ir ten matosi kas įgyvendinta. Yra planai sąveikos su institucijomis, matosi kokie įgyvendinti. Yra planavimo skyrius. Paskui jau jie teikia už visus skyrius. Mes patys savęs nevertinam (juokiasi- aut. Pastaba).

Ar per paskutinius penkerius metus buvo padaryti kokie nors pakitimai susiję su Jūsų organizacijoje taikoma pilietinio pasipriešinimo rengimo sistema?

Pokyčiai pagrindė gynybos planuose. Buvo ne vienas teigiamas pokytis. Pokyčiai ir remiantys dokumentai, susiję su pilietiniu pasipriešinimu, su Šaulių Sąjungos veikla su rezistencija, išties daug pozityvios kaitos..

Kokius matote didžiausius trūkumus pilietinio pasipriešinimo sistemoje Lietuvoje?

Mano supratimu, didžiausia problema yra sistemos nebuvimas, ji kaip ir yra, bet sistemą reglamentuojantys dokumentai nesusikalba tarpusavyje. Kaip ir minėtas pavyzdys, kai nacionalinio saugumo strategija nelabai dera su kitais saugumą ir gynybą reglamentuojančiais dokumentais, aišku strategijoje nebūtina įrašyti visko, tam ir yra žemesni dokumentai, bet jie visi turi kalbėti viena kalba. Kitas probleminis aspektas - jaunimo švietimas. Nacionalinio saugumo gynybos programa patvirtinta 2017 metais, 2018 pradėta įgyvendinti, pora metų, kaip ir veikė, o šiuo metu praktiškai neveikia. Keletas mokyklų turi modulį, kitose išskaidyta ir nieko praktiškai nebelikę. Žiūrint kitų šalių pavyzdžius, kaip jau minėti Suomija ir Singapūras, už pilietinį pasipriešinimą arba apskritai visuomenės rengimą gynybai atsako ne tik krašto apsaugos ministerija, bet ir švietimo ministerija ir kitos ministerijos. Dabartinėje sistemoje KAM turi viską padaryti, bet ji negali visko padaryti jai nepriklausančiose sferose. Tai jei programa buvo parengta KAS ir buvo pasiūlyta įgyvendinti švietimo sistemoje ir po kažkiek laiko pradėjo strigti. Turėtų būti palaikoma nuosekli valstybės politika pilietinio pasipriešinimo rengimo kontekste. Tam tikrose šalyse yra institucijos atsakingos už pilietinio ugdymo kokybę ir glaudžiai bendradarbiauja su mokyklomis. Trumpiau tariant turi būti nuoseklumas nuo apačios iki viršaus ir čia labai svarbus yra tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Kita vertus, Lietuva pilietinio pasipriešinimo kontekste atrodo labai gerai, žvelgiant Europos Sąjungos ir NATO mastu.

Priedas Nr. 4.

Interviu su Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie KAM Pilietinio pasipriešinimo skyriaus patarėju Albertu Daugirdu.

Pirmas mano klausimas būtų, kaip jūsų institucijoje suprantama sąvoka pilietinis pasipriešinimas?

Pagal instrukcijas, trumpai tariant, taip suprantama yra sukurta žmonių grupė, suburta nuo devyniasdešimt kažkelintų metų ji tik juda per skirtingus statusus, yra manoma, kad ji yra reikalinga, toks ir supratimas, o po sausio įvykių, po to kai buvo taikomas pilietinio pasipriešinimo principas pats ir pirmą kartą buvo įkurtas toks vienetas. Tiksliai jis keitė statusą, tai bendras supratimas tai reikšmingas turėtų būti indėlis į tą bendrą krašto apsaugos sampratą. Nuo to irgi jis priklauso, kaip pasakyti, tas saugumas. Taip trumpai, man niekas neaiškina, aš žinau kaip yra istoriškai tik tais tai, bet yra ir kita medalio pusė. Tai kaip tą

instituciją stumdė ir kokią jai davė pajėgumą rodo tai, kad tai supranta ne visais etapais, nevienareikšmiškai kam reikalingas pilietinis pasipriešinimas ir tie žmonės, kurie turėtų užsiimti šita veikla. Istorija rodo, kad buvo pakilimas ir buvo paskui bandymas paskandinti viską tokiame rūke, visą tą veiklą. Dabar galbūt tik vėl, vėl iškyla į aikštę kiek tai yra reikalinga ir reikšminga. Tai va toks bendras atsakymas.

Supratau, o mano antras klausimas būtų, kaip jūs suprantate sąvoką pilietinis pasipriešinimas?

Kaip kiekvieno piliečio indėlis į savo valstybės stiprinimą, pradedant čia ir dabar. Tai yra, taikos metu ir einant į galimą okupaciją, galimas krizes, sprendžiant įvairias grėsmes, jeigu žiūrėti pagal įstatymus koks yra nacionalinių grėsmių sąrašas, yra ten dvidešimt pozicijų, va per jas einant, visur galima išvelgti pilietinio pasipriešinimo poziciją. Jeigu tu nori suprast kaip valstybė turi gyvent saugiai, turi šviestis, turi būti mokytas, turi suvokt tas grėsmes. Jeigu įrašyta grėsmėj, tarkim pilietinės teisės ir panašiai, tai ką tai reiškia? Koks tai pilietinis pasipriešinimas? Ot ir prasideda. Suvokiu, kad turėti savo nuomones, savo požiūrius, savo nuostatas jau yra pilietinis pasipriešinimas, nes jeigu aš susidėliuju vertybinę sistemą, aš atitinkamai galiu būti atsparus bet kokiai tai melagingų naujienų kampanijai, bet kokiems neteisėtiems ar teisėtiems vidaus vyriausybės teisiniams aktams, religiniam elgesiui ir panašiai. Vertybinė sistema, jeigu jos neturim, joks, joks čia kitas svertas nepadės mums vykdyti nei pilietinio pasipriešinimo, nei pilietiškumo, nieko. Ir va dabartinė pandemija irgi įrodo kaip mes tą vertinam. Vieni, metasi daryt kažką, kaip sugeba, kaip supranta, kiti daro klaidas, nenori pripažinti, o save pilietiškais vadina. Taigi, čia ir dabar, turi šviesti, suprasti kiek aš galiu ir ar noriu būti naudingas savo valstybei. Tai va, čia ir prasideda pilietinio pasipriešinimo reikalai.

Supratau, sekantis mano klausimas būtų ar apibrėžimas yra tikslus, ar interpretacinis, ar kyla prieštaravimų ir neaiškumų su šia sąvoka?

Yra pagrindinis tikriausiai prieštaravimas, ar ginkluotas pasipriešinimas yra pilietinis pasipriešinimas ar visgi turėtų būti kitokia sąvoka taikoma, nes po šituo patelkia ir

ginkluotą pilietinį pasipriešinimą ir neginkluotą. Tai mes atstovaujam neginkluoto pasipriešinimo tą sparną, bent jau pagal oficialią liniją, mes kalbam apie piliečių rengimą neginkluotam pasipriešinimui, bet kai kur tai maišoma su tuo militariniu aspektu. Tai va čia galėtų būti plačios diskusijos, ar rezistencija, ginkluota rezistencija tai yra tas pats pilietinis pasipriešinimas, aš būčiau oponentas tokiai nuomonei. Reikia atskirti šituos dalykus, jeigu paėmei ginklą tu tapai kombatantu, tu joks ne pilietinis pasipriešinimas, tik karys. Karys, taip, tai irgi pilietis, bet tai jau sąvokos kitaip pradeda būti vartojamos.

Tolimesnis mano klausimas bus sudarytas iš to, kad aš jums pateiksiu žodžius ir jums reikės pasirinkti, kuris žodis labiau atspinti pilietinį pasipriešinimą ir jeigu galit, pagrįsti kodėl. Tai pirma žodžių pora būtų: smurtinis ar nesmurtinis?

Nesmurtinis.

Ir kodėl, jau pagrindėte prieš tai. Antra žodžių pora: sistemingas ar spontaniškas?

Sisteminas.

Ar galėtumėte pagrįsti kodėl?

Todėl, nes bet kokiam rezultatui pasiekti reikia pastangų, tai spontaniškumas yra gerai, kai turi planą, kai turi apmokymą, kai turi įgūdžius, žinias. Kai turi pagrindus po kojomis, tada gali improvizuoti, būti spontaniškas. Spontaniškumo visada bus, bet jeigu nori būti itin efektyvus, turi būti sisteminis priėjimas prie šito dalyko, po visi kiti aspektai, bet neišvengiamai, spontaniškumas egzistuoja šitame dalyke.

Kita žodžių pora būtų: agresoriaus valios pakeitimas ar gynyba? Agresoriaus valios pakeitimą galima būtų suprasti kaip atgrasymą.

(Galvoja, dūsauja, juokiasi -aut. Pastaba) Labai komplikuoti terminai gautūsi. Visas tikslas gynybos yra atgrasinti, tai tada tektų rinktis atgrasymas, bet mūsų priešininkai dažniausiai toki, kad jų niekas neatgraso, jeigu jie pasirinko veikti, tada bus gynyba. Tai atgrasymas būtų pirmiau pagal funkciją, bet gynyba vienareikšmiškai iškils, mūsų priešininkas ne tas kurį gali atgrasinti taip paprastai.

Supratau, ir paskutinė žodžių pora būtų: efektyvumas ar moralumas? Kadangi Miniotaitė čia daro skirtį, kalbėdama, kad smurtinis pasipriešinimas yra efektyvesnis, bet nesmurtinis žaidžia ant tos moralumo dimensijos, kad beginkliai žmonės yra daug moraliau ir todėl veiksmingesnis yra tas pilietinis pasipriešinimas, tai kaip jūs manot, ar efektyvumo mums reikėtų siekti ar moralumu grįsti?

Čia per lengvai nueita atskirti šiuos du dalykus. Tai nušauti efektyviai žmogų ar jį prismaugti ir čia išlaikyti moralę, yra tarptautiniai įstatymai, kurie sudėlioja moralę ir efektyvumą, tai atskirti šituos du arba čia reikalinga platesnė gerokai diskusija, tai vienas nuo kito neatskiriama, bet, kaip pasakyt, čia išeitų ir priešininko veiksmų moralė ir teisėtumas, pagal, pasaulinę praktiką ir pagal tradicinę ir taip toliau, aš sakyčiau galima diskutuoti, bet šitie žodžiai man nėra skirtingos kategorijos. Efektyviai ir moraliai vienas su kitu susiję, tai aš tikrai čia neišskirčiau vieno, efektyvumas atsiras jeigu būsi tinkamai pasirošęs, bet jei ten ginklas, jei tik per tą prizmę lemia, jeigu karinis, jis pirmame žingsnyje tą atmuš, o kaip toliau? o kaip taikos metu, kai nenaudoji karinio efektyvumo? yra priemonės, kurios dabar kur kas efektyvesnės, kibernetinė kova, informaciniai karai - jokių ginklų nenaudojam, bet vadinam tai karu ir tai yra itin efektyvu jeigu mes paruošiamė ir visuomenę ir atsparumą turime, va būtent informaciniai. Dabar to labiau reikia. Tai kur čia moralė? Sakyčiau platesnės sąvokos.

Supratau, tai su žodžių junginiais kol kas viskas. Ir norėjau pereiti prie kito klausimo, su kokiomis institucijomis bendraujate periodiškai pilietinio pasipriešinimo sistemoje?

Yra vyriausybininkų korpusas ir valstybinių institucijų korpusas. Tas bendradarbiavimas, jeigu žiūrėti per valstybines institucijas mums vėl gi, yra įbrėžta į

funkcinius aprašymus, turime vykti į visas savivaldybes, valstybės institucijas, ministerijas, jų padalinius, ir šviesti žmones šiais klausimais, tai pagrindinis bendradarbiavimas. Jeigu žiūrėti KAS'o sistemoje, KAM'e, tai yra strateginių komunikacijų departamentas, kur mes tiesiogiai žiūrime gynybos politikos formuotojai, yra atskiri departamentai, grupės, su kuriais mes turim glaudų ryšį. Tai čia ta oficialioji linija, o Nevyriausybinis korpusas, tai vėlgi, yra aibės organizacijų ir einam į kontaktą su jomis, jos mūsų ieško, mes jų ir derinamės kaip tinkamai perduoti žinią tom Nevyriausybinėm organizacijom, per jų renginius, per mūsų organizuojamus kursus, su kuriais vyksta į jų bendruomenes. Tai dvi tokios pagrindinės, yra aišku mokytojų korpusas, mokinių korpas, kur vėlgi skiriame dėmesį, žiūrime kaip perteikti reikiamą informaciją, emociją, tai tokie gal trys pagrindiniai, didžiuliai gabalai. Aišku, jie smulkinasi po to, tarp tų pačių nevyriausybinių yra Šaulių sąjunga, kuri įstatymiškai tiesiogiai atsakinga už savo narių rengimą pilietiniam pasipriešinimui ir karo atveju jie turi ir visuomenę ruošti, bet jie neturi pajėgumų tą daryti, nei dabar. Ypatingai dabar jie neturi ir požiūrio neturi į tą klausimą. Tai dabar vienas iš mūsų veiksmų - sustiprinti jų sparną, su jų pačių sutikimu. Mes važiuojam į jų rinktines, va atšauks karantinus, tai pratęsim darbus, važiuojam sustiprinam juos šitame fronte, nes ten tiesiog žmogiškųjų resursų jie neturi tinkamų, tai o per juos ir į platesnes auditorijas eina, jeigu tą nevyriausybinių sparną žiūrėti. Yra aišku jaunimo organizacijos, kitos, Skautija, LiJOT, krūva kitų, kurios jungia daugelį kitų organizacijų. Tai bandymas per juos skleisti gerą žinią, šituo klausimu.

Supratau, gal galiu paklausti, kiek periodiškai ir nuoseklus yra tas bendradarbiavimas?

Jisai dabar yra stiprėjantis, jeigu paimti vyriausybinių korpusą, tu oficialių institucijų, tai pastaruosius du, jau gal treči metai, kartu su mobilizacijos skyriaus pajėgumais, PŠP priimančios šalies paramos skyriumi, mes trys skyriai, kur susiremiame pečiais, tai švietimas vyksta nuosekliai ištiesai važiuojama kas mėnesį arba kitokiu ritmu į daugelį institucijų. Faktiškai visos savivaldybės, visos institucijos, ministerijos apvažiutos, jų padaliniai įeina ir nuo šiemet faktiškai turėjo užsisukt kitas ratas, einant į gilumą tų temų. Jau pirmas, bazinis kaip ir prasisukta, tai čia labai nuosekliai eina, nes paprasčiau, mūsų institucijos galia yra reikalauti, kad mus priimtų mokymams ir kad jų, kitų yra pareiga tą daryti, su nevyriausybinių yra slidesnė situacija, yra Šaulių sąjunga, kaip minėjau LiJOT'as, Skautija, dar viena kita organizacija, kur yra nuolatinis kasmetinis

bendradarbiavimas, bet dažniausiai yra tokie kaip jų stovyklos, jų stambūs renginiai ir ten trumpalaikės paskaitėlės eina. Šitą situaciją pradėjome keisti į truputį brandesnę, nuo praeitų metų vasaros maždaug. Pradėjome eiti su pilietinio pasipriešinimo kursu Nr. 1, kol kas pirmu žingsneliu, į va tas stambiasias nevyriausybinės organizacijas. Tarkim su Šauliais šiemet turėjo įvykti faktiškai iš 10ies rinktinių su 8iomis, 9niomis beveik, kursai. Buvom pradėję, su dviem ar trim rinktinėms spėjom nuvažiuoti ir pravesť savaitgaliais tą savo kursą, kuris yra jų pačių pilietinio pasipriešinimo kurso dalis, tai mes jiems padedam. Su jais labai nuosekliai, dabar tik pandemija išderina laiką. Su visais kitais dar ieškom kelių, tas ieškom kelių, tai reiškia, kaip pavyzdžiui Drūtiečių organizacijai, susiskambinom, susitarėm dėl laiko, pravedėm vieną kurselį. Lygiai tas pats su kitomis organizacijomis, einam, aiškinam, siūlom, ieškom datų ir tas nuoseklumas tik tik po truputį atsiranda, nuo sutarčių pasirašymo einame į kokybę, duodam turinį. Tai va toks dalykas, mes jau stengiamės, kad būtų nevienkartiniai renginiai, o kursas po kurso jų, tas nr. 1, nr. 2 ir t.t., kad seka atsirastų. Dabar tiktai įgaunam pagreitį, jeigu su nevyriausybininkais kalbėt, su mokyklom, su moksleiviais mes keičiam požiūrį, po truputį bendradarbiaujam, atsižvelgiam į jų norus, požiūrį, bet vengiam vykti pravesť vieną gerą pamoką mokyklai, 20čiai moksleivių į kitą lietuvos pusę, tai neefektyvu ir maža skaida tos informacijos ir mes tariamės su mokyklomis, kad viskas gerai, svarbu ir moksleiviai. Yra kariuomenė po visą lietuva yra šaulių organizacija, tai juos kvieskite, arba siekite didesnio renginio, kur sklaidą padarom didesnę, tai čia didesnę dėmesį stengiamės skirti mokytojams. Nuosekliai daromi, pagal regionus kursai mokytojams arba seminarai. Tai čia irgi nuoseklus ir reguliarus darbas, tai po du, tris didesnius renginius bandom pagal regionus padaryt.

Užsiminėte, kad jūs kontempliuojate efektyvumą, tai norėjau paklausti, ar turite kažkokia forma atsiskaityti už pasiektą efektyvumą, gal žinote kaip naudojami tie duomenys, kuriuos jūs pateikiate, ar šiaip turite kokią sistemą, kuri pamatuotų veiklos rezultata?

Kiek žinau yra reikalavimas pagal kažkokius dokumentus, ruošti kasmetinę veiklos ataskaitą, standartinė procedūra, kur departamentas savo, skyriai savo surašo ataskaitas. Ten apžvalga daroma, kas kur vyko, kiek renginių, kiek žmonių ir panašiai, ten yra tam tikri reikalavimai. Ir jau minėjau, kad ministerija, kaip jau tais duomenim operuoja, patys galėtų

pasakyti, mes kažkokio labai didelio grįžtamojo ryšio neturim. Mes kur esame panaudoję tuos duomenis, išvalgas pagal tas ataskaitas, tai matydami koks efektyvumas to darbo susikuria. Darėm panašiam formate organizacijų susibėgimą, pasidalinom ta informacija ir paaiškėjo, kad virš 2000 mokyklų, visos organizacijos, kariuomenė, va mes, dar kas dirbam tam fronte, sugeba aplankyti tik 300 per metus. Vadinasi, pasiekiamumas, net su visom daugybinėm organizacijomis yra silpnokas, koordinacijos mazoka. Kai kurie irgi suprato, kad negali ištaškyti savęs visomis kryptimis, tai pradėjo koncentruotis į kariuomenės rezervistus, kai kurie į šauktinius, kai kurie į kitas interesų grupes. Taigi, tos ataskaitos padeda išsigryninti kur judėt, į ką koncentruotis ir panašiai. Mes viduje turime mažesnę monitoringą, tai stebim kur lankėmės, ką aplankėm, kiek žmonių dalyvavo ir tarkim dėl pilietinio pasipriešinimo kurso numeris 1 yra pildoma tam tikra apklausos forma, dalyviai gauna, iš karto po renginio pildo ir sau tada žymimės, pasiteisina nepasiteisina, kokios kaip atrodo tas kursas kitų akimis, metai baigsis ir žiūrėsime koks bus rezultatas iš to, tai čia vidiniams, mažesniems produktams. Taip pat yra rezultatų sekimas per pačių gyventojų atestavimą, yra skiriamos užduotys ir atsiskaitoma už tai, pasiekta nepasiekta, atitinkamai ko pritrūko tam ir panašiai, žiūrima per tai. Tokie neįpaddingai stambūs įrankiai šitam darbui sekti, atvirkščiai yra poreikis, kad reikia ieškoti tam tikrų įrankių kaip tą efektą labiau pajusti. Pažiūrėsime ar šie metai su karantiniais pertrūkiais mums leis būtent šitą klausimą labiau išsigryninti. Tai vat.

Supratau, norėjau dar paklausti ar turite kažkokias vidines nuostatas, gaires savo organizacijos veikimo ar tie pagrindiniai įstatymai apibrėžia, Nacionalinio saugumo įstatymas, pavyzdžiui, kur apibrėžia pilietinį pasipriešinimą, ar turit kažką smulkiau, kur būtų tokios kaip schematiškos gairės ką daryti, kaip daryti?

Ne tokių nėra, yra tik kaip biurokratinėje sistemoje sugalvoti departamento nuostatai, skyrių nuostatai, darbuotojų pareigybių aprašymai, taip išsidėlioja kas už ką atsakingi ir panašiai. Yra vienas dokumentas, dabar kad neprimaišyti, veiksmų gairės būtent susijusios su piliečių ugdymo valstybės gynimui strateginės tokios gairės ir iš to išplaukia tada priemonių planai ir panašiai, tai čia toki planavimo dokumentai, kuriais remiamasi, patvirtinti ministerijos lygmenyje ir atitinkamai kelrodės žvaigždės, kurios irgi padeda dėlotis darbus, o kaip ką daryt, tarkim va būtent, praeitų metų pabaiga, šie metai yra tas

laikotarpis, kai gimsta tas suvokimas, nes pavyzdžiui yra ruošiama lygiagrečiai su pilietinio pasipriešinimo kursu nr. 1 ir leidinys, leidinukas "Pilietinio pasipriešinimo abėcėlė". Tai dirbam prie tokio leidinuko ir dalis informacijos ten bus pateikiama, kas gi tas pilietinis pasipriešinimas, kada jis prasideda, kokius etapus jis gali turėti arba kokių tikslų siekti, koki įrankiai, koki metodai ir t.t. Tai va ten, mes būtent pirmam tam žingsnyje jau užkabinam bazinius dalykus, jie ir mums taikytini ir visiem kitiems piliečiams ir netgi institucijoms. Pirmi žingsniai žengiami šia linkme, nes literatūros, instrukcijų, va šitas paketas, arba segmentas, kaip dabar sakoma, jis yra tuščias. Nuo 2001 metų nėra nieko išleista šiuo klausimu, yra konferencija dar padaryta pilietinio pasipriešinimo apie tą laikmetį ir viskas. Tuščia. Tai čia susiję su tuo ką kalbėjau pačioje pradžioje, požiūris į šitą klausimą buvo paskandintas tam tikrame rūke, ne sunaikintas, bet paskandintas ir dabar iš to rūko mes išeidinėjam. Tiesą sakant pandemija mums kaip tik sugadino keletą sumanymų, kurie turėjo kaip tik, ypatingai gegužės mėnesį, per pilietinio pasipriešinimo dieną, aplink ją turėjo tapti realybe. Na jei ne dabar, tai vėliau įgyvendinsim.

Supratau, galbūt galite pasakyti ar per pastaruosius 5 metus buvo atlikti kokie nors pakeitimai susiję su jūsų organizacijoje taikoma pilietinio pasipriešinimo dokumentacija, suvokimu ar įgyvendinimo sistema?

Tai va būtent strateginės gairės buvo išbrėžtos 2015 metais, aš kai atėjau į organizaciją prieš du metus radau jau dokumentą ir juo kol kas vadovaujamasi, jį galbūt atnaujįs po kažkiek metų, bet jį inspiravo Rusijos ir Ukrainos karas, tai geriau tokia inspiracija, negu jokios. Tai pagrindinis pokytis nuo kurio atsispiriama ir prasidėjo tam tikras judesys, yra parengti leidiniai mokytojams ir moksleiviams, pilietinio patriotinio ugdymo, buvo faktiškai sutarta per pastaruosius 5 metus dėl gynybos modulio mokyklose, bet vykstant visokioms reformoms jisai faktiškai yra paskandinas ir neįgyvendintas, palikta viskas savanoriškumui. Tikslas nepasiekta, daug įdirbio įdėta, bet tikslo nepasiekta, dar čia ateities klausimas, kaip tai turėtų susidėlioti. Yra su švietimo agentūra toliau bendradarbiaujama glaudžiai, dalyvaujant jų projektuose, rengiant mokytojams medžiagą ir panašiai prisidedant prie jų seminarų, švietimų ir t.t. Tai viena prasme toks postūmis yra, bet remiantis ta 2015 metų strategija, tarkim vienas klausimas buvo paliktas už borto - pilietinio pasipriešinimo mokymo organizavimas. Pilietiškumo ugdymas, va tie dalykai, tai viskas tvarkoje, viena ar kita forma jie buvo stiprinami, bet vat konkrečiai paimti kas tai yra pilietinis pasipriešinimas, ką mes po tuo matome, ir jūsų klausimuose, tas ginkluotas neginkluotas,

trintys tokios, tai kas per įrankiai, kaip aš galiu, kaip paprastas pilietis galiu būti pavojingas priešui ir sau nesukurti pavojaus? Tų atsakymų nebuvo, mokymų tokių nebuvo, tiktais būk tai pilietiška patriotiškai išauklėta visuomenė, bus pilietinis pasipriešinimas. Visa šita istorija rodo, kad ne, pilietinio pasipriešinimo, kaip ir karybos meno reikia mokytis. Ir va būtent kaip sakiau, nuo praeitų metų vasaros pradėjom užpildyti šitą strateginį tikslą, strateginę gairę, kuri išbrėžta. Kaip sakiau, kursas, leidinukas, yra pirmosios kregždės, kurios nukreiptos į šitą, o visi kiti aplinkui, renginukai, tai jie savo ruožtu ar spontaniškai, ar kažkam pakvietus, yra ir planingų renginių. Tai va taip ir judam.

Supratau. Mano paskutinis klausimas būtų kokius matote trūkumus pilietinio pasipriešinimo sistemos Lietuvoje?

Būtent tas pats ir bus, nevertinama kaip rimtas kovos metodas, nuo politinio lygmens iki švietimo sistemos ir eilinio piliečio. Tai ką turėjom įdirbį nuo disidentinio judėjimo, sąjūdžio ir 1990-1991 visų kovų, tai kas buvo sukaupia viskas išbarstyta ir neprileista giliau pažvelgti būtent dėl požiūrio neturėjimo. Gal po tuo slypi baimė, kad per daug gerai išmanantis pilietis pilietinį pasipriešinimą, bus kažkam neparankus. Tai čia galima būtų pažiūrėt '92 ir '93 metų politines peripetijas ir iš tų jau brėžti tam tikras įžvalgas. Tai viena, nėra rimto požiūrio į tai, iš to išplaukia, kad nėra renkamas tinkamas personalas į komandas šitam klausimui plėtoti yra tik tais konferencijoms, tokių šuoliukų į kairę ir į dešinę, yra gerų darbų, viskas tvarkoje, bet nuoseklus darbas, kokybiško nuoseklus darbo produktų parengimo nėra šiuo klausimu ir tai yra iš pirmojo išplaukianti ta problema - nėra mokymo. Žiūrint Ramonaitės tyrimus apie visuomenės pasiruošimą ginti Lietuvą vienokiu ar kitokiu būdu, ten irgi tą patį atranda. 2017 metų tyrimas, o atranda tą patį. Kaip įtraukti visuomenę ir kaip ją parengti ten vienokiam ar kitokiam pasipriešinimui, tai požiūris ir po to jau veiksmas. Sistemos sukūrimas, žmogiškųjų resursų skyrimas, leistų pakelti į kitokį lygį, visą šito klausimo kokybę. Be patalpų, be specialistų, be suteikimo teisės mokytį žmones nieko nepasieksime, tik sakyti kad kažkur struktūroje yra pilietinio pasipriešinimo skyrius ar centras, to nepakanka, tai va tokios problemos. Žodžiu, paviršinis vaizdas neblogas atrodytų, pagal įstatymus net, bet giluminis, vykdomasis yra itin neefektyvus kol kas.

Priedas Nr. 5.

Interviu su anoniminiu vieno iš Lietuvos Kariuomenės rengimo centrų instruktoriumi.

Tada galbūt pradėkime nuo klausimų, ir pirmas klausimas mano būtų, kaip jūsų institucijoje suprantama sąvoka pilietinis pasipriešinimas?

Na kaip sakau, tiesiogiai mes su tuo nedirbam, kadangi esam kariuomenė, su kuo mes dirbam, viskas kas liečia ginkluotąsias pareigas, ginkluotą karinį pasipriešinimą. Bet šiaip, jeigu bendrai, kaip aš suvokiu, kaip kiekvieno iš mūsų paklaustume, tai turbūt tai yra ginkluotas ir neginkluotas tiesiog civilių gyventojų pasipriešinimas. Aišku, čia va vėliau kaip matau kituose klausimuose, ta sąvoka nėra tokia labai tiksli ir labiau interpretacinė.

Tai čia jūsų nuomonė realiai, taip?

Jo, realiai. Nes mes kaip ir sakau, kaip ginkluotosios pajėgos tiesiogiai nedirbam su šituo klausimu, už tai atsakingas mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas ir Šaulių sąjunga, tai mūsų toks sąlyčio taškas yra, mes rengiam rezistencijos kursą, aš esu vienas iš jo instruktorių.

Supratau. Dabar jūsų paprašysiu vieną iš dviejų sąvokų, kuri jums labiau siejasi su pilietiniu pasipriešinimu ir jeigu turėsite kokių pastebėjimų, pagrįskite kodėl. Taigi pirma žodžių pora būtų: smurtinis ar nesmurtinis?

Jo, tai..(ilga pauzė-aut. Pastaba) iš esmės kaip ir pagal, nežinau, ginkluoto karybos pasipriešinimo agresijai įstatymą ir pagal konstituciją netgi, gyventojai gali priešintis, įvairiomis formomis, bet kas liečia smurtinį pasipriešinimą, tai jeigu gyventojai susiburia į kažkokį tai darinį, tai faktiškai pagal mūsų karo padėties įstatymą, turi prisistatyti kažkokiam ginkluotųjų pajėgų vadui, kuris tuo metu yra, ir tuomet jie patampa ginkluotųjų pajėgų dalimi. Realiai, bent jau aš suvokiu, kad piliečių pasipriešinimas, tai būtų nesmurtinis pasipriešinimas.

Supratau. Tuomet kitas žodžių junginys būtų: sistemingas ar spontaniškas?

Šitas žodžių junginys turbūt atspindi ir problematiką, nes bendrai, jeigu taip kalbant apie pasipriešinimą, priešintis turėtų visa visuomenė, visa valstybė. Kas liečia ginkluotąsias pareigas viskas aišku, ar ne, ir apamai yra visa sistema kaip tai daryti, tai kas liečia piliečius, jie neturi nei žinių, tai jeigu būtų tas pasipriešinimas tai jis būtų labiau spontaniškas, bet bent jau mano požiūriu, man kaip pavyzdys galbūt Šveicarija, kur yra visa sistema kaip visi piliečiai priešintųsi. Ir aš norėčiau, kad pas mus būtų tokia sistema, kad jis nebūtų spontaniškas. Spontaniškumas nėra blogai, bet ką ir Šveicarai nurodo, kad problema yra, kad jo gali nebūti ir ką tada daryti, tai va čia yra problema, manau. Prie to pakalbėsiu ties vienuoliku klausimu, manau.

Gerai, tai kitas žodžių junginys yra: agresoriaus valios pakeitimas ar gynyba? Agresoriaus valios pakeitimą galima traktuoti kaip atgrasymą.

Jo, taigi vėl gi, jeigu mes turime sistemą, jeigu priešas tai žino, tai vyktų atgrasymo sistema, kad priešas suvoktų, kad atėjus į čia priešinsis ne tik kariuomenė, bet priešinsis visi, prisidėtų prie to deterrence, atgrasymo.

Ir paskutinis būtų. Ar efektyvus ar moralus pilietinis pasipriešinimas turėtų būti?

Na, moralumas neišvengiamai turbūt [ilgai galvoja] privalomas, aš net galbūt siečiau su laikymusi visų tarptautinių teisės normų. Tai vat, jeigu mes to nesilaikom, tai mes ne ką geresni už tą mūsų priešą. Mūsų partizanai to laikėsi kiek tai buvo įmanoma, tai tiesiog turėtų būti privaloma, mūsų kaip vakarų krikščioniškos valstybės pagrindas. Dėl to mes ir kovojam, skaitykim nuo mūsų agresoriaus esam kitokie, todėl už tą savo gyvenimo būdą ir kovokime.

Supratau, tada pereikime toliau prie klausimų. Su kokiomis institucijomis periodiškai bendradarbiaujate pilietinio pasipriešinimo sistemoje?

Nesakyčiau, pradžiai, periodiškai, bet toksai aiškus bendradarbiavimas su Šaulių sąjunga ir mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentu.

Supratau, jeigu reikėtų pasakyti kiek periodiškas ar nuoseklus tas bendradarbiavimas?

Na realiai, realiai tas mūsų bendradarbiavimas, tas sąlyčio taškas yra su MPPD kai yra rezistencijos kursas. Mes kviečiame iš jų paskaitas kažkokias paskaityti, jie pasikviečia kai reikia kokių specifinių paskaitų mus, ten pavyzdžiui savivaldybėm gal kažką paskaityti. Bet tai nėra nei kažkoks nuoseklus, nei kažkoks periodiškasis. Periodiškas ir nuoseklus būtų su Šiaulių Sąjunga. Bet vėl gi, mes, kaip kariuomenė apsiribojam ginkluotu pasirengimu, kiek tai giliai įeina į pasipriešinimą, čia sunku pasakyti, nes čia grįžtam prie tos pačios problemos, prie tos sąvokos, kas yra tas pilietinis pasipriešinimas. Aš tai norėčiau, kad tai būtų aiškiai atskirta, kur yra ginkluotas, tai tada viskas kas įeina į ginkluotas pajėgas, nesvarbu ar tai piliečiai, kurie įėjo, pasidarė grupė žmonių, kurie nori priešintis ginklu, bet jie automatiškai, pagal visus įstatymus jie turi eiti po ginkluotom pajėgom, priklausyti, nes negali taip vienas paimti ginklą ir šaudyti. Tai prieštarauja ir tarptautinei teisei, turi turėti kombikanto statusą ir jį atitikti, o tuo tarpu, nesmurtinis pasipriešinimas ir visos jo formos, kas į tai įeina, tai su visu šituo dalyku mes nedirbame.

Supratau, tai kaip jau ir aptarėme kokio pobūdžio yra bendradarbiavimas, kadangi minėjote, kad su Šiaulių sąjunga labiau dėl smurtinio lygmens. Tai tuomet pereikime prie 7 klausimo. Kokie pagrindiniai dokumentai reglamentuoja jūsų darbo specifiką ir struktūriškumą šiame lauke?

Kaip ir sakiau, tiesiogiai mes su tuo nedirbam praktiškai, su pilietiniu pasipriešinimu, tik viskas kas liečia ginkluotą pasipriešinimą, bet aišku ginkluotas įeina ir į pilietinį, tai tos dviprasmybės čia. Sunku pasakyti, bet per tas pačias paskaitas mes remiamės pagrindiniais įstatymais, ginkluoto gynybos pasipriešinimo agresijai įstatymas, karo padėties įstatymas, bet kažkokių atskirų dokumentų mes neturim. Mes tiesiogiai su tuo nedirbam.

Supratau. Kas Jūsų institucijoje nustato ir reglamentuoja konkretaus laikotarpio gaires? Bet kadangi minėjot, kad konkrečiai nedirbat, tai tuomet neturėsite šito atsakymo?

Jo.

Tai tuomet noriu paklausti ar veikla yra atsikartojanti ar yra labiau inertiška ir atsikartojanti, ar kintanti?

Kaip sakau, jeigu liečiam Šaulių sąjungą, jų karinį rengimą, tai aplamai yra, yra ketvirčio, mėnesiniai, metiniai planai, jie yra pastoviam ruošime, paskui, jau čia tą nesmurtinį pasipriešinimą, bendradarbiavimą su MPPD, tai jau čia pasakysiu, kaip papuola, kaip išeina.

Mhm. Supratau. Ar turite kažkokia forma atsiskaityti už to bendradarbiavimo rezultatus ar naudojat kažkaip tą informaciją, galbūt žinot kaip jinai yra naudojama?

Na šito klausimo tikrai neatsakysiu, kas liečia Šaulių sąjungą tai yra tas bendradarbiavimas, mes siunčiam jų ten kažkokių rezultatus, bet nei čia įeina į karinį rengimą. O nežinau ar čia labai sutampa su pilietiniu pasipriešimu. Jeigu kalbant apie tą pačią Šaulių Sąjungą, tai būtent tie kariniai Šaulių sąjungos būriai eina po ginkluotom Pajėgom ir karo atžvilgiu būtų priskirti joms, o likusieji Šauliai mano manymu turėtų daryti tą pilietinį ir nesmurtinį pasipriešinimą. Bet čia grįztume ir prie vienuolikto klausimo manau.

Taigi vistik noriu pereiti prie dešimto ir galėsime išplėtoti vienuoliką. Ar per paskutinius penkerius metus buvo padaryti koki nors pakeitimai susiję su jūsų organizacijoje taikoma pilietinio pasipriešinimo dokumentacija ar apskritai šia sfera?

Ne, nebuvo, bent jau man nėra žinoma.

Supratau, galime tuomet iškart pereiti prie vienuolikto klausimo. Kokius matote didžiausius trūkumus pilietinio pasipriešinimo sistemoje?

- Tai aš matau, kad nėra tos sistemos, kaip va tokios. Mes tikimės, kad tas pasipriešinimas dideliu garantu bus spontaniškas, bet aš linkčiau prie to kad jis būtų šiek tiek organizuotas, klausimas toks, kas būtų už tai atsakingas? Mes, ar tai Šaulių sąjunga ar MPPD, ar jie įgalūs tai padaryti. Aš nematau esminio proveržio per paskutinius metus, kad kažkas būtų daroma. Tai labiau atskirų individų iniciatyva. Apskritai kokia viziją mes matom, pati sąvoka apskritai duoda labai daug klausimų, pilietinis pasipriešinimas, kokia yra forma, koks yra santykis tarp karinės gynybos ir pilietinio pasipriešinimo. Ar gali būti suderintas ginkluotas partizaninis karas ir ten neginkluotos pasipriešinimo akcijos, visi gyventojai gali daryti akcijas visiškai neorganizuotai, tai ar nepakenks mūsų kariniam

planams. Turėtų tai būti sistema, turėtų tai būti organizuota. Aišku, jeigu tai būtų spontaniška, didelis pasipriešinimas su keli šimtai tūkstančių gyventojų į gatves, tai irgi yra gerai. Kaip aš sakau prieš tanką geriau tūkstantis civilių, negu prieštankinis ginklas, bet to gali ir neatsitikti, to gali ir neišeit. Tai tada tai turėtų būti organizuojama, bet kas tai darytų, nes kariuomenė turi savo ginkluotas užduotis. Turėtų kažkokia kita institucija tai daryti, bet jinai turi būti įgali tai daryti, nes personalo trūkumas, nes MPPD yra ne tik pilietinio pasipriešinimo, bet ir mobilizacijos, kad labai daug ir daug kalbam su jais ir skiriam tam darbui, bet reikėtų ir atskiros institucijos, kuri tik su tuo dirbtų. Tai nematau aš jokios vizijos, jau pati sąvoka yra dviprasme, čia aš matau problemų.

Summary

Conceptualization of civil resistance in Lithuania

In Lithuania civil resistance has been deemed as one of the core concepts of ensuring security of the country. In history of Lithuania civil resistance has been used in various ways and shapes during the soviet occupation, furthermore it had the main role in regaining the independence. Since then war has evolved and changed. From direct collision of conventional forces, to making indirect influence on targeted society. After Lithuania joined NATO society felt safe, because of being part of the biggest military alliance in the world, despite constant cyber-attacks, propaganda and similar hostile activities, which were trying to effect on local population. But Perception of security as granted has changed after Ukraine crisis. Changes of the war can be seen directly as society has been attacked and manipulated as third actor in the war. Because of it, it is important to ensure our society consciousness and readiness to protect country in the way every citizen is best capable of. This task only can be made with efficient civil resistance system.

Therefore, civil resistance is considered to be one of the core concepts of ensuring security of the country and is supported by established documentation. But either in documentation, either in institutionalization deep differences can be spotted. These differences made civil resistance scheme inconsistent, which has been identified as main problem of this research and whole concept. Also analysing academical interpretations of civil resistance much internal contradictions have been found. Main goals of this thesis are to analyse the contradictions of documentation, try to explain from where these contradictions may come from and try to specify the terms and to submit proposals how the civil resistance system could be more consistent. The main proposal following from findings is to separate civil resistance conception into violence resistance which has been named as civilian based defence and nonviolence which keeps civil resistance name. After the terms are clear, documentation should be fulfilled with a document defining institutional responsibilities. Clear responsibilities would make legitimate system, which is important to ensure security of this country. While concept of war is changing defence must improve either. In context of the modern threats security of the country depends on its society as never before. Only effective of civilian resistance system can prepare society for these challenges therefore this work is deemed as important.

